

Vizito į Dotnuvos slaugos namus ir Šėtos socialinio ir ugdymo centro globos namus ataskaita

2026 m. rugsėjo 9 d. Nr. NKP-2026/2-1

Vilnius

Turinys

I. Nacionalinė kankinimų prevencija ir bendra informacija apie atliktus patikrinimus	3
II. Esminiai pastebėjimai, išvados	5
1. Dėl aplinkos ir informacijos pritaikymo asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimo	5
2. Dėl privatumo užtikrinimo	6
3. Dėl judėjimo laisvės užtikrinimo	8
4. Dėl savarankiškumo skatinimo	9
5. Dėl užimtumo užtikrinimo	10
6. Dėl psichologinių paslaugų prieinamumo	11
7. Dėl fizinio suvaržymo priemonių taikymo, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimo	13
III. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės ir kita su patikrinimais susijusi informacija	17
1. Aplinkos ir informacijos pritaikymas asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimas	17
2. Paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimas	34
3. Paslaugų gavėjų judėjimo laisvės užtikrinimas	43
4. Paslaugų gavėjų savarankiškumo skatinimas	45
5. Paslaugų gavėjų užimtumo užtikrinimas	52
6. Psichologinių paslaugų prieinamumas paslaugų gavėjams (-oms)	63
7. Fizinio suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms), psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimas, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimas	67
IV. Rekomendacijos	74
1. Dotnuvos slaugos namų direktorei	74
2. Šėtos socialinio ir ugdymo centro globos padalinio direktorei	80

I. Nacionalinė kankinimų prevencija ir bendra informacija apie atliktus patikrinimus

Pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą¹ 2 straipsnio 1 dalį, prie šios konvencijos prisijungusios valstybės yra įsipareigojusios imtis veiksmingų įstatymų leidybos, administracinių, teisminių arba kitų priemonių, kad būtų užkirstas kelias kankinimo veiksmams bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Pagal šios konvencijos 16 straipsnio 1 dalį, valstybės įsipareigoja bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje užkirsti kelią ir kitoms žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudymo veikoms, kurios neprilygsta kankinimui, kai tokias veikas padaro valdžios pareigūnas ar kitas oficialias pareigas einantis asmuo arba kai jos padaromos jam kurstant arba sutinkant ar jo tyliu pritartimu.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau – Įstatymas) 3 straipsnio 3 punktu ir 19¹ straipsniu, vykdo nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose pagal Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą.² Pagal Įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 9 punktą, atlikdami šią funkciją, Seimo kontrolieriai turi teisę pavesti Seimo kontrolierių įstaigos valstybės tarnautojams ir kitiems darbuotojams nuolat tikrinti, kaip laisvės apribojimo vietose elgiamasi su asmenimis, kurių laisvė apribota, patekti į visas laisvės apribojimo vietas ir visas jose esančias patalpas, susipažinti su jų įrengimu ir infrastruktūra; apklausti be liudininkų asmenis, kurių laisvė apribota, taip pat bet kokius kitus asmenis, kurie galėtų suteikti reikiamos informacijos.

Siekdama vykdyti kankinimų prevencijos funkcijas ir išsiaiškinti, kaip Dotnuvos slaugos namuose (toliau – Dotnuvos SN) ir Šėtos socialinio ir ugdymo centro globos namuose (toliau – Šėtos SUC) yra užtikrinamos juose paslaugas gaunančių asmenų žmogaus teisės, Seimo kontrolierių įstaigos vadovė Seimo kontrolierė Erika Leonaitė 2026 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. 11P(e)-12 pavedė Žmogaus teisių biuro vedėjai Aurelijai

¹ [Jungtinių Tautų konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą.](#)

² [Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvus protokolą.](#)

Baltikauskaitei, Žmogaus teisių biuro patarėjoms Godai Jurevičiūtei ir Justinai Karaliūtei, Žmogaus teisių biuro vyriausiosioms specialistėms Sigitai Aleknei ir Gretai Bylaitei 2026 m. gegužės 21–22 d. atlikti patikrinimus Dotnuvos SN ir Šėtos SUC.

Dotnuvos SN teikia socialinės institucinės globos (ilgalaikės ir trumpalaikės) paslaugas suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims³. Šėtos SUC taip pat teikia licencijuotas ilgalaikės ar trumpalaikės socialinės globos paslaugas senyvo amžiaus asmenims ir asmenims su negalia⁴. Abiejų institucijų steigėja ir savininkė yra Kėdainių rajono savivaldybė.

Atliekant patikrinimus bendrauta su lankytojų įstaigų administracijos atstovais (-ėmis), jose dirbančiais darbuotojais (-omis), socialiniais darbuotojais (-omis) ir jose paslaugas gaunančiais asmenimis. Taip pat analizuoti patikrinimų metu pateikti ir vėliau gauti dokumentai, kiti surinkti duomenys.

Socialinės globos įstaigose paslaugų gavėjams (-oms) teikiamos paslaugos, infrastruktūros ir informacijos pritaikymas ir kiti aktualūs aspektai buvo vertinami vadovaujantis Ataskaitos priede nurodytais tarptautiniais žmogaus teisių ir laisvių apsaugos standartais, aktualiais nacionaliniais teisės aktais bei tarptautinių organizacijų rekomendacijomis (Priedas).

³ Dotnuvos slaugos namų direktoriaus 2025 m. spalio 31 d. įsakymas Nr. V-85.

⁴ Kėdainių rajono savivaldybės tarybos 2021 m. gruodžio 17 d. sprendimu Nr. TS-333 patvirtinti Šėtos socialinio ir ugdymo centro nuostatai.

II. Esminiai pastebėjimai, išvados

1. Dėl aplinkos ir informacijos pritaikymo asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimo

- Abejose įstaigose skiriamas dėmesys aplinkos pritaikymui asmenims su judėjimo negalia: įrengtos prieinamos automobilių stovėjimo vietos, pandusai, platūs koridoriai, įstaigose buvo pakankamai pagalbinių judėjimo ir asmenų kėlimo ar perkėlimo priemonių, abi įstaigos turėjo savo transportą su pritaikytomis vietomis asmenims su judėjimo negalia.
- Dotnuvos SN lauko judėjimo trasose nebuvo įrengta taktilinių paviršių, pagrindinis jėjimas buvo sunkiau atpažįstamas, nes neišsiskyrė iš kitų durų. Taip pat paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai nebuvo leidžiama naudotis keltuvu, nors techniškai jis buvo pritaikytas jų poreikiams.
- Šėtos SUC dveji iš trijų įrengtų pandusų nebuvo pažymėti kontrastingomis juostomis ar taktiliniais paviršiais, prie pagrindinio išėjimo iš pastato trūko turėklų koridoriuje, o stiklinės valgyklos terasos durys nebuvo pažymėtos kontrastingais ženklais.
- Abiejose įstaigose nustatyti orientavimosi aplinkoje trūkumai – trūko aiškių nukreipiamųjų ženklų, piktogramų ir kitų vizualinių orientavimosi priemonių, padedančių asmenims su regos negalia ir (ar) sergantiems Alzheimerio liga ar demencija savarankiškai atpažinti pagrindinį jėjimą, bendro naudojimo patalpas, o Dotnuvos SN atpažinti ir gyvenamuosius kambarius. Nors dalis erdvių buvo pažymėtos užrašais ar standartiniais ženklais (pvz., WC), dauguma bendro naudojimo patalpų ir darbuotojų kabinetų buvo žymimos tik tekstiniais užrašais ir kabinetų numeriais.
- Dotnuvos SN pagalbos kvietimo sistema (toliau – PKS) veikė visose gyvenamosiose, higienos ir bendro naudojimo patalpose. Šėtos SUC PKS buvo įrengta gyvenamosiose ir higienos patalpose, tačiau patikrinimo metu paspaudus pagalbos mygtuką darbuotojai (-os) nesureagavo, todėl kilo abejonių dėl sistemos veikimo patikimumo ir efektyvumo užtikrinant asmenų saugumą.
- Abiejose įstaigose nustatyti informacijos fizinio prieinamumo ir pateikimo trūkumai – informacinės lentos buvo įrengtos per aukštai asmenims su judėjimo

negalia, o dalis paslaugų gavėjams (-oms) skirtos informacijos buvo pateikiama sunkiai įskaitomu šriftu.

- Abiejose įstaigose informacijos lengvai suprantama kalba prieinamumas buvo nepakankamas – nors buvo dedamos pastangos pritaikyti informaciją paslaugų gavėjams (-oms), dalis dokumentų ar tekstų neatitiko lengvai suprantamos kalbos rekomendacijų, buvo pateikiami sudėtinga kalba.
- Abiejų įstaigų darbuotojai (-os) 2025–2026 m. dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo mokymuose, susijusiuose su vyresnio amžiaus asmenų, taip pat demenciją ar psichikos negalią turinčių asmenų priežiūra, bendravimu ir paslaugų teikimu, tačiau nė vienos šių įstaigų darbuotojai (-os) nedalyvavo mokymuose, skirtuose aplinkos ir informacijos pritaikymui bei komunikavimo būdams su asmenimis, turinčiais regos ir (ar) klausos negalią.

2. Dėl privatumo užtikrinimo

- Paslaugų gavėjų teisė į privatumą tiek Dotnuvos SN, tiek Šėtos SUC palyginti išsamiai reglamentuojama vidaus teisės norminiuose aktuose, kuriuose įtvirtinama tiek bendra paslaugų gavėjų teisė į saugumo, orumo, neliečiamumo ir privatumo gerbimą, tiek nuostatos, aptariančios įvairius paslaugų gavėjams svarbius privatumo užtikrinimo aspektus, darbuotojų pareigas ir elgesio taisykles paslaugų gavėjų atžvilgiu.
- Dotnuvos SN privačios erdvės nebuvo stebimos, tačiau bendrosios patalpos ir lauko teritorija stebimos vaizdo kameromis (apie tai įspėjama ženklais). Vis dėlto pastebėta, kad įstaigos vidiniuose teisės aktuose trūko vaizdo stebėjimo ir duomenų tvarkymo taisyklių, kurios yra būtinos užtikrinti tinkamą asmenų privatumo ir konfidencialumo apsaugą. Be to, paslaugų gavėjų skundų, prašymų ir pasiūlymų dėžutė pirmame aukšte pateko į kameros stebėjimo lauką, todėl nebuvo užtikrintas pareiškėjų konfidencialumas ir jo galimai pageidaujančiųjų anonimiškumas. Šėtos SUC paslaugų gavėjų ir darbuotojų teisė į privatų gyvenimą buvo užtikrinama – vaizdo stebėjimo sistema įrengta nebuvo.
- Paslaugų gavėjai (-os) gyvenamuosiuose kambariuose apgyvendinami (-os) atsižvelgiant į jų sveikatą, lytį, poreikius ir pageidavimus. Vis dėlto pastebėtina, kad į kitą kambarį dažniausiai perkeliama pasikeitus sveikatai ar savarankiškumui, o

paslaugų gavėjų pageidavimai dėl kambarių ar kaimynų pasirinkimo yra išklausomi, tačiau dėl įstaigų ribotų galimybių išpildomi retai.

- Paslaugų gavėjų privatumui užtikrinti širmų iš esmės pakako, nustatyti tik keli minimalūs trūkumai – tiek Šėtos SUC, tiek Dotnuvos SN nustatyta po atvejį, kai širmos (ar reikiamas jų kiekis) nebuvo prieinamos paslaugų gavėjų kambariuose. Abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino širmų naudojimą higienos ir medicininių procedūrų metu, nusiskundimų dėl privatumo užtikrinimo neturėjo.
- Privatumas abiejų įstaigų procedūriniuose, kineziterapijos ar kineziterapijos ir gydomojo masažo kabinetuose taip pat buvo užtikrintas – durys turėjo užraktus, ant langų buvo pakabintos ritininės užuolaidos.
- Abiejų įstaigų higienos patalpose (tiek kambariuose ar blokuose esančiose, tiek atskirai), įskaitant vonias, basonines ir tualetus, buvo užtikrintas privatumas ir laikomasi teisės aktų keliamų reikalavimų – durys turėjo užraktus, ant langų, jei jie buvo, pakabintos ritininės užuolaidos.
- Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejose įstaigose visi gyvenamieji kambariai turėjo užraktus, vis dėlto Dotnuvos SN dalyje gyvenamųjų kambarių durų užraktai buvo sumontuoti atvirkščiai. Pastebėtina, kad raktą nuo savo gyvenamojo kambario turėjo vos keli (-os) kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) Dotnuvos SN, kiti (-os) abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-s) poreikio rakintis kambarį neišreiškė. Vieno dviviečio kambario durys Šėtos SUC apskritai neužsidarė (nesilaikė uždarytos).
- Abiejų įstaigų vidaus norminiuose teisės aktuose įtvirtinta pareiga įeinant į kambarį pasibelsti. Vis dėlto patikrinimo metu abiejose įstaigose pastebėta, jog darbuotojai (-os) ne visada pasibeldžia prieš įeidami (-os) į gyvenamuosius kambarius arba ne visada pasibeldus palaukia keletą akimirkų.
- Atskirai pažymėtina, jog Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse paslaugų gavėjams (-oms) nustatyta pareiga „bet kuriuo paros metu įsileisti į savo kambarį tuo metu pareigas vykančius darbuotojus“, bei „esant poreikiui leisti darbuotojams tikrinti asmeninius daiktus ir jų laikymo vietą“. Tokios neapibrėžtos taisyklės įtvirtina absoliučią, bendro pobūdžio darbuotojų teisę bet kuriuo metu patekti į paslaugų gavėjų gyvenamąsias patalpas ir tikrinti jų asmeninius daiktus, o tai sudaro prielaidas galimiems teisės į privatumą pažeidimams.

- Abiejose įstaigose paslaugų gavėjai (-os) vilkėjo savo asmeniniais rūbais, gyvenamuosiuose kambariuose turėjo suasmenintas erdves, laikė asmeninius daiktus, nedideles sumas pinigų. Tiek Dotnuvos SN, tiek Šėtos SUC kiekvienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) kambaryje turėjo po jam (-ai) skirtą spintelę asmeniniams daiktams laikyti, vis dėlto nustatyta ir trūkumų – Dotnuvos SN ne visų asmenų spintelės turėjo užraktus, o Šėtos SUC keleto spintelių stalčių užraktai neveikė.
- Abiejose įstaigose paslaugų gavėjams (-oms) sudaromos galimybės laisvai palaikyti ryšius su artimaisiais pas juos apsilankant, bendraujant laiškais, telefonu, vaizdo skambučiais. Vienviečiuose kambariuose gyvenantys asmenys su lankytojais privačiai gali bendrauti savo kambariuose, kiti – bendroje erdvėje (Dotnuvos SN – virtuvėlėje, salėje arba lauke ant nuošalesnių suoločių ar pavėsinėje; Šėtos SUC – salėje antrame aukšte arba lauko pavėsinėje). Atsižvelgiant į 2026 m. Šėtos SUC tarybos posėdyje išreikštus paslaugų gavėjų pastebėjimus, darytina išvada, kad pirmame aukšte gyvenantiems (-čioms) paslaugų gavėjams (-oms) trūksta lengvai prieinamos privačios erdvės bendrauti su lankytojais.
- Pastebėtina, kad darbuotojų kompetencijų kėlimas privatumo užtikrinimo temomis buvo itin ribotas. Dotnuvos SN 2025–2026 m. stiprintos trijų darbuotojų kompetencijos duomenų apsaugos ir konfidencialumo užtikrinimo srityje. Šėtos SUC darbuotojai 2025 m. specifiniuose mokymuose privatumo ar duomenų apsaugos užtikrinimo klausimais nedalyvavo, tokių mokymų nenumatyta ir 2026 m. plane.
- Paslaugų gavėjams (-oms) informacinių renginių privatumo užtikrinimo temomis nei Dotnuvos SN, nei Šėtos SUC 2025 m. neorganizuota, tokių renginių nenumatyta ir abiejų įstaigų 2026 m. renginių paslaugų gavėjams (-oms) planuose.
- Nei Dotnuvos SN 2024–2025 m. vykdytose paslaugų gavėjų nuomonės apklausose, nei Šėtos SUC 2025 m. vykdytame tyrime specifiniai klausimai siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjų nuomonę apie privatumo užtikrinimą įstaigoje užduoti nebuvo.

3. Dėl judėjimo laisvės užtikrinimo

- Patikrinimo metu įstaigose paslaugų gavėjų judėjimo laisvė nebuvo ribojama juos rakinant kambariuose ar aukštuose, tačiau Dotnuvos SN kilo abejonių dėl galimo demencija sergančios moters užrakinimo kambaryje.

- Abiejose tikrintose įstaigose buvo įrengti keltuvai, kuriais paslaugų gavėjams (-oms) nebuvo leidžiama naudotis savarankiškai, be darbuotojų pagalbos.
- Abiejose tikrintose įstaigose nebuvo ribojama savarankiškai judančių asmenų teisė išeiti pasivaikščioti po įstaigos teritoriją.
- Abiejose tikrintose įstaigose visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) buvo draudžiama be palydos išeiti už įstaigos teritorijos ribų. Šėtos SUC šis draudimas buvo taikomas net ir asmeniui, kuris iki patekimo į įstaigą gyveno palyginti savarankiškai ir teigė norintis be palydos išeiti bent jau į netoliese esančią parduotuvę.

4. Dėl savarankiškumo skatinimo

- Abiejose tikrintose įstaigose buvo apgyvendinti daugiausia senyvo amžiaus asmenys, kurie iš šių įstaigų negrįš į bendruomenę. Dauguma asmenų visą gyvenimą praleido gyvendami bendruomenėje, o ne socialinės globos įstaigose, tačiau dėl įgytos ir su amžėjimu pasireiškusios negalios (Alzheimerio ligos, demencijos ir pan.) nebegali savarankiškai savimi pasirūpinti, o dėl nepakankamai išplėtotų paslaugų bendruomenėje jie ir jų artimieji negauna reikiamos paramos, kad šie asmenys toliau galėtų gyventi savo namuose.
- Abi įstaigos buvo pasitvirtinusios paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcijas, kuriose pabrėžiamas tikslas skatinti asmenų savarankiškumą, siekti, kad jie būtų kuo mažiau priklausomi nuo darbuotojų, taip pat įtraukti paslaugų gavėjus (-as) į sprendimų priėmimo procesą.
- Abiejose įstaigose veikė tarybos, į kurias buvo įtraukti (-os) ir paslaugų gavėjai (-os). Vis dėlto Dotnuvos SN pateiktuose Slaugos namų tarybos posėdžių protokoluose neatsispindėjo tarybos veikla, paslaugų gavėjų įtraukimas į sprendimų dėl svarbių klausimų, susijusių su paslaugų teikimo organizavimu, priėmimą, nes buvo aprašyti tik tarybos narių ir pirmininko (-ės) rinkimo procesai.
- Abi tikrintos įstaigos pasižymėjo iš dalies asmenis nugalinančia aplinka: jose buvo asmenų, kurie teigė, kad jaučiasi infantilizuojami ir nugalinami dėl perdėto darbuotojų rūpesčio ar draudimų.
- Abiejose įstaigose nebuvo palankios aplinkos paslaugų gavėjams (-oms) išlaikyti buitinius įgūdžius – įstaigose buvo asmenų, kurie iki apgyvendinimo jose, daugiau

ar mažiau patys rūpinosi savo higiena ir buitimi, tačiau atvykę į įstaigą visiškai nustojo tai daryti;

- Abiejuose įstaigose buvo dedamos pastangos skatinti asmenis minimaliai prisidėti prie kambario tvarkymosi (pavyzdžiui, pasikloti lovą, išsiplauti puodelius, jei paslaugų gavėjas (-a) pats (-i) pasidarė kavos ar arbatos). Šėtos SUC paslaugų gavėjų individualiuose socialinės globos planuose (toliau – ISGP) buvo minimas ir skatinimas asmenims patiems susitvarkyti spintelę.
- Abiejuose įstaigose buvo stengiamasi padėti paslaugų gavėjams (-oms) išlaikyti įgūdžius rūpinantis savo higiena – savarankiškesniems asmenims buvo sudarytos galimybės patiems apsiprausti, tačiau visiems buvo teikiama pagalba maudantis.
- Abiejų įstaigų paslaugų gavėjų banko kortelės ir pinigai buvo saugomi socialinių darbuotojų, ir tik kai kurie kalbinti savarankiškesni asmenys teigė, kad savo kambariuose laikė nedideles pinigų sumas, galėjo juos leisti savo nuožiūra.
- Nė vienoje įstaigoje paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai neidavo apsipirkti į už teritorijos ribų esančias parduotuves, juos (jas) dažniausiai pagal išsakytus pageidavimus apipirkdavo socialinės darbuotojos. Kelios moterys Dotnuvos SN eidavo apsipirkti į atvažiuojančią parduotuvę. Šėtos SUC kai kuriuos (-ias) paslaugų gavėjus (-as) darbuotojai (-os) lydėdavo į parduotuvę apsipirkti.

5. Dėl užimtumo užtikrinimo

- Abiejuose tikrintose įstaigose daug dėmesio skiriama koncertų ir švenčių organizavimui, reguliariai vedamos grupinės mankštos, atliekami individualūs masažai, organizuojamos kitos kasdienės užimtumo veiklos: maisto gaminimas, žaidimai ir kita. Galimybė dalyvauti renginiuose užtikrinama visiems (-oms) pagal norus, nepriklausomai nuo sveikatos būklės – esant poreikiui, užtikrinama papildoma pagalba susiruošti renginiams ir į juos atvykti. Abiejuose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad užimtumo veiklų jiems (-oms) pakanka, nors dalis jose dalyvauja rečiau, dalis – dažniau.
- Abiejuose tikrintose įstaigose paslaugų gavėjams (-oms) prieinamos laisvalaikio ir relaksacijos erdvės. Šėtos SUC tiek erdvių, tiek užimtumo priemonių įvairovė buvo didesnė – prieinamos tokios laisvalaikio praleidimo priemonės kaip išmanioji lenta, išmanusis kilimas, specialūs treniruokliai.

- Dotnuvos SN vidaus dokumentuose neįtvirtinta, kas turėtų būti atsakingas už laisvalaikio organizavimą, niekur neįtvirtinta ir neaprašyta užimtumo veiklų organizavimo įstaigoje tvarka. Dotnuvos SN taip pat nėra tvirtinami mėnesio užimtumo planai (tvirtinami tik ketvirčio), kaip numatyta įstaigos vidaus tvarkos taisyklėse.
- Abiejose įstaigose kilo abejonių dėl tinkamo ISGP pildymo – tikrintuose ISGP susitelkiama į darbuotojų uždavinius, pažymint, kokia pagalba reikalinga paslaugų gavėjui (-ai), tačiau neindividualizuojami jų norai, pomėgiai, įskaitant ir klausimus dėl užimtumo veiklų. Atnaujintuose ar peržiūrėtuose ISGP neįvertinamas paslaugų gavėjų poreikių pokytis.

6. Dėl psichologinių paslaugų prieinamumo

- Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejose įstaigose, nepaisant to, kad nėra įsteigtų psichologo, psichiatro ar psichikos sveikatos slaugytojo pareigybių, psichologinės paslaugos, kaip ir kitos sveikatos priežiūros paslaugos, vadovaujantis vidiniais teisės norminiais aktais ir sudarytomis sutartimis, teikiamos pagal paslaugų gavėjų poreikį – prireikus asmenys hospitalizuojami ar siunčiami į sveikatos priežiūros įstaigas gydytojų specialistų konsultacijoms.
- Vis dėlto abiejose įstaigose nustatyta, kad psichologo paslaugomis praktiškai nesinaudojama. Šėtos SUC paslaugų gavėjų apsilankymų pas sveikatos priežiūros specialistus žurnalo duomenimis, 2025–2026 m. pas psichiatrą lankėsi vienas paslaugų gavėjas (iš viso du vizitai), o psichologinės paslaugos paslaugų gavėjams (-oms) teiktos nebuvo. Atsitiktine tvarka patikrinus keletą paslaugų gavėjų ISGP Dotnuvos SN, nerasta įrašų apie psichologinių paslaugų teikimą. Nesant specialisto, abiejose įstaigose psichologas ISGP sudarymo ir poreikių vertinimo procedūrose taip pat nedalyvavo.
- Darbuotojai abiejose įstaigose teigė, kad didelių konfliktų tarp paslaugų gavėjų nėra buvę. Patikrinimų metu agresyvių ar konfliktiškų asmenų, kuriems būtų reikalinga intensyvi psichikos sveikatos priežiūra ar pagalba, pasak darbuotojų, nebuvo.
- Abiejose įstaigose savižudybių ir savižalos prevencijos planai (ar strategijos) nebuvo priimti. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad persikėlimas į globos įstaigą asmenims gali būti ypatingą stresą keliantis įvykis, nesant tinkamo įrankio savižalos ir savižudybių prevencijai užtikrinti, o darbuotojams (-oms) nedalyvaujant

specifiniuose mokymuose šiomis temomis, kyla rizika, kad ateityje galinčios pasitaikyti situacijos bus sprendžiamos netinkamai.

- Teigiamai vertintina tai, kad abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad darbuotojais (-omis) pasitiki ir žino, kad gali į juos (jas) kreiptis, kad personalas yra geranoriškas. Abiejose įstaigose kalbintų darbuotojų teigimu, paslaugų gavėjams (-oms) patiriant emocinius išgyvenimus, stresą, nerimą ar esant konfliktinėms situacijoms, jiems (-oms) padeda socialiniai (-ės) darbuotojai (-os), taip pat kiti (-os) darbuotojai (-os) pagal galimybes, emocinį palaikymą teikia kiti (-os) paslaugų gavėjai (-os) ir artimieji.
- Vis dėlto pastebėta, kad abiejose įstaigose trūko paslaugų gavėjų tinkamo informavimo apie psichologines paslaugas ir jų teikimo sąlygas, kilo abejonių ir dėl tinkamo šio poreikio įstaigose identifikavimo. Abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) ne tik dažnai nesuprato, kas apskritai yra psichologinės paslaugos ir kokios yra jų teikimo sąlygos, bet ir pasitaikė tokių, kurie (-ios) kalbėdami (-os) apie prastėjančią savo sveikatos būklę išreiškė didelį liūdesį, kalbinami verkė, o pasiteiravus, ar norėtų su kažkuo daugiau apie tai pasikalbėti, tam pritarė. Be to, kai kurie Dotnuvos SN kalbinti (-os) darbuotojai (-os) taip pat pritarė, jog psichologinės paslaugos kai kuriems (-ioms) paslaugų gavėjams (-oms) galimai būtų reikalingos.
- Abiejose įstaigose 2025–2026 m. buvo tobulinamos darbuotojų kompetencijos paslaugų gavėjų psichologinės gerovės užtikrinimo, bendravimo įgūdžių gerinimo ir darbo psichologijos srityse. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad kai kurių paslaugų gavėjų poreikis psichologo paslaugoms galimai išliko tinkamai neįvertintas ir neatlieptas, kyla abejonių dėl darbuotojų įgūdžių pakankamumo tinkamai įvertinti paslaugų gavėjų psichologinės pagalbos poreikius, taip pat juos (jas) tinkamai apie tokias paslaugas ir jų prieinamumą informuoti.
- Abiejose įstaigose pasigesta renginių, ne tik teikiančių pozityvias emocijas paslaugų gavėjams (-oms), bet ir juos (jas) tiesiogiai informuojančių ir supažindinančių su psichikos sveikatos, emocinės ir psichologinės gerovės klausimais. Tik Dotnuvos SN 2025 m. buvo organizuotas vienas panašaus pobūdžio renginys – Pasaulinės psichikos sveikatos dienos minėjimas. Tuo tarpu 2026 m. planuose tokio pobūdžio renginių abiejose įstaigose rengti nenumatyta.
- Vertinant 2024–2025 m. Dotnuvos SN paslaugų gavėjų nuomonės apklausų rezultatus pastebima emocinės sveikatos gerėjimo tendencija ir daroma išvada, kad

daugeliui paslaugų gavėjų yra užtikrinamas emocinis stabilumas, vis dėlto nei Dotnuvos SN vykdytose apklausose, nei Šėtos SUC 2025 m. vykdytame teikiamų paslaugų kokybės vertinimo tyrime specifiniai klausimai, siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjų supratimą apie psichologines paslaugas ar jų poreikį, jiems (joms) užduoti nebuvo.

7. Dėl fizinio suvaržymo priemonių taikymo, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimo

- Abiejose įstaigose patikrinimų metu nebuvo izoliacinių ar stebėjimo patalpų, savadarbių suvaržymo priemonių, tačiau Dotnuvos SN rastos fiksacinės suvaržymo priemonės (metaliniai riešų fiksavimo žiedai ir kumštinės pirštinės su ilgais raiščiais). Darbuotojai (-os) nurodė jų nenaudojantys (-čios), nes nėra patvirtintos vidinės įstaigos suvaržymo priemonių taikymo tvarkos, tačiau jų laikymas kelia nepagrįsto ar neproporcingo jų taikymo riziką.
- Abiejose įstaigose neramiam (-iai) ar distresą patiriančiam (-iai) paslaugų gavėjui (-ai) darbuotojai (-os) pirmiausia taiko bendravimo ir kitas deeskalacijos technikas, tačiau abiejose įstaigose nėra sistemiškai fiksuojama informacija apie individualius paslaugų gavėjų dirgiklius, įspėjamuosius ženklus ir veiksmingas nusiraminimo strategijas, taip pat nėra taikoma išankstinių nurodymų praktika, kuri padėtų užtikrinti asmens pageidavimų laikymąsi krizinių situacijų metu.
- Smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos srityje abiejose įstaigose yra patvirtintos smurto prevencijos tvarkos, tačiau Šėtos SUC apraše neapibrėžtos visos smurto formos ir nepakankamai detalizuoti darbuotojų veiksmai, taikytini kilus smurto ar distreso situacijai. Dotnuvos SN apraše nustatytos išsamios smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos procedūros.
- Abiejose įstaigose trūko paslaugų gavėjų švietimo smurto prevencijos, intervencijos, postvencijos ir fizinio suvaržymo priemonių taikymo temomis: paslaugų gavėjai (-os) nedalyvavo renginiuose ar mokymuose šiomis temomis. Šėtos SUC pateikta informacija lengvai suprantama kalba neatitiko informacijos pritaikymo rekomendacijų, o Dotnuvos SN smurto prevencijos teisės aktas nebuvo parengtas lengvai suprantama kalba.
- Dotnuvos SN darbuotojai (-os) 2025 ir 2026 m. (iki vykdytų patikrinimų dienų) dalyvavo smurto ir priekabiavimo prevencijos bei profesinės etikos mokymuose, o

2026 m. darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo planuose įstaigoje numatyti konfliktų mažinimo ir emocijų valdymo mokymai. Šėtos SUC darbuotojai (-os) dalyvavo deeskalacijos, emocinio intelekto ir streso valdymo mokymuose, tačiau 2026 m. darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo planuose nebuvo numatyta tiesiogiai su smurto prevencija ar fizinio suvaržymo priemonių taikymu susijusių mokymų.

Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, aktualius tarptautinius standartus bei Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus Seimo kontrolierė daro šias išvadas:

1. Abi įstaigos buvo iš dalies pritaikiusios infrastruktūrą asmenims su judėjimo negalia (įrengtos automobilių stovėjimo vietos, įsigytas transportas su asmenims su judėjimo negalia pritaikytomis vietomis, pakankamas pagalbinių judėjimo priemonių kiekis ir pagalbinių asmenų kėlimo ar perkėlimo priemonių kiekis, taip pat įrengti pandusai, koridoriai su turėklais, keltuvai), tačiau nustatyti aplinkos, informacijos ir komunikacijos būdų prieinamumo trūkumai gali riboti asmenų su negalia teisę į savarankiškumą ir lygias galimybes naudotis paslaugomis. Nepakankamas taktilinių paviršių, kontrastingo ženklavimo, orientavimosi erdvėje priemonių, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo šioje srityje bei lengvai suprantama kalba parengtos informacijos ir vidinių teisės aktų prieinamumas gali apsunkinti visapusišką asmenų su negalia įgalinimą ir dalyvavimą kasdieniame gyvenime.

2. Abiejose įstaigose iš esmės paslaugų gavėjų teisė į privatumą yra užtikrinama – gyvenamųjų kambarių, higienos patalpų, kitų ypatingo privatumo reikalaujančių patalpų įrengimas iš esmės atitinka teisės normų keliamus reikalavimus, paslaugų gavėjai (-os) gyvena suasmenintuose kambariuose, laiko savo asmeninius daiktus, nekliudomai gali privačiai bendrauti su lankytojais, įstaigos yra priėmusios aiškias ir išsamias darbuotojų elgesio taisykles, skirtas paslaugų gavėjų privatumo, konfidencialumo ir duomenų apsaugos užtikrinimui. Vis dėlto fiksuota tiek nedidelių praktinių patalpų įrengimo trūkumų (atvirkščiai sumontuoti užraktai duryse, užrakto neturinčios spintelės Dotnuvos SN; neužsidarančios kambario durys, neužsirakinantys spintelių stalčiai, galimai nepakankamas erdvių privačiam bendravimui su lankytojais kiekis Šėtos SUC), tiek bendro darbuotojų elgesio (abiejose įstaigose darbuotojai (-os) ne visada paisė pareigos pasibelsti prieš įeidami į kambarius), tiek specifinių reglamentavimo problemų – Dotnuvos SN vidaus dokumentuose trūksta vaizdo stebėjimo ir surinktų duomenų tvarkymo taisyklių, o skundų dėžutė patenka į kameros lauką, todėl kyla abejonių dėl

pareiškėjų anonimiškumo užtikrinimo, tuo tarpu Šėtos SUC vidaus taisyklės nepagrįstai suteikia darbuotojams (-oms) absoliučią teisę bet kada užėti į kambarius bei tikrinti asmeninius paslaugų gavėjų daiktus.

3. Abiejose globos įstaigose iš dalies yra užtikrinama paslaugų gavėjų judėjimo laisvė – savarankiškai judantys asmenys gali nevaržomai judėti po pastatą, išeiti pasivaikščioti po įstaigos teritoriją. Abiejose įstaigose paslaugų gavėjams (-oms) buvo prieinamos vaikštynės, vežimėliai, savarankiškai nejudantys asmenys geru oru buvo išvežami į lauką. Vis dėlto patikrinimų metu pastebėti taisytiniai trūkumai, galintys lemti perteklinius paslaugų gavėjų judėjimo laisvės ribojimus ar pažeidimus (Šėtos SUC nėra fiksuojamas asmenų su sunkia negalia, kurie savarankiškai negali judėti, išvežimo į lauką faktas, abiejose įstaigose paslaugų gavėjai (-os) nėra įgalinti savarankiškai naudotis keltuvais, abiejose įstaigose visiems asmenims, nepriklausomai nuo jų savarankiškumo lygio, nėra leidžiama išeiti už įstaigos teritorijos ribų).

4. Atsižvelgiant į tai, kad tikrintos įstaigos, kaip ir visos ilgalaikę socialinę globą teikiančios įstaigos, savaime nėra tinkamos skatinti ir išlaikyti savarankiškumą ir į tai, kad paslaugų gavėjai (-os) yra daugiausiai senyvo amžiaus asmenys, kurie dėl su amžėjimu įgytų ligų vis labiau praranda įgūdžius, paslaugų gavėjų savarankiškumas iš dalies yra užtikrinamas, tačiau pastebėtini tam tikri tobulinti aspektai, susiję su asmenų įtraukimu į sprendimų priėmimą tarybos posėdžių metu Dotnuvos SN, sprendimu palaikyti tik minimalius asmenų buitinius įgūdžius abiejose įstaigose, globėjišku požiūriu į paslaugų gavėjus (-as), kuris pasireiškia draudimu atlikti tam tikras veiklas, kuriomis paslaugų gavėjai (-os) užsiėmė iki patekimo į įstaigą (pavyzdžiui, neleidimu savarankiškai nueiti į parduotuvę apsipirkti).

5. Abiejose globos įstaigose užtikrinamas nuolatinis užimtumo veiklų organizavimas. Paslaugų gavėjams (-oms) užtikrinamos laisvalaikio leidimo priemonės, nemaža įvairovė koncertų bei kitų renginių, kuriuose gali dalyvauti visi (-os) norintieji (-čiosios), nepaisant sveikatos būklės. Abiejose globos įstaigose reguliariai užtikrinamos kineziterapijos paslaugos ir gydomieji masažai. Patikrinimų metu kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad organizuojamų veiklų jiems (-oms) iš esmės pakanka, pavieniais atvejais paminėta, kad jaučiamas poreikis mankštintis dažniau nei 2 kartus per savaitę. Abiejose globos įstaigose rečiau organizuojamos ekskursijos, jose paslaugų gavėjai (-os) dalyvauja nedidelėmis grupėmis, tačiau patikrinimų metu kalbinti asmenys nuogaštavimų

dėl to neišreiškė. Visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) pildomi ISGP, tačiau juose pateikiama tik minimali informacija apie paslaugų gavėjų norus ir poreikius užsiimti tam tikromis veiklomis, daugiausia dėmesio skiriama higienos ir kitų fizinių poreikių identifikavimui, todėl ISGP individualūs užimtumo poreikiai iš esmės neidentifikuojami.

6. Nors abiejose įstaigose kuriama emociškai saugi ir palaikanti aplinka, kurioje paslaugų gavėjams (-oms) užtikrinama prieiga prie sveikatos priežiūros (įskaitant psichikos sveikatos priežiūrą) paslaugų, nepažeidžiant nustatytų teisės aktų reikalavimų, vis dėlto nesant įstaigose specialisto (-ės), kuri (-is) konsultuotų, dalyvautų vertinant asmenų poreikius sudarant ir peržiūrint ISGP, bei atsižvelgiant į tai, kad prastėjanti sveikatos būklė, mažėjantis savarankiškumas ir pats apgyvendinimas socialinės globos įstaigoje dažnai yra didelį stresą asmenims kelianti situacija, o tai išryškėjo ir kalbant su kai kuriais (-iomis) abiejų įstaigų paslaugų gavėjais (-omis), darytina išvada, kad psichologinių paslaugų prieinamumas abiejose įstaigose yra labiau formalus nei visiškai atliepiantis tikrąjį paslaugų gavėjų poreikį. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) apskritai nežinojo, kokios tai paslaugos (koks jų turinys ir tikslas) bei kokios šių paslaugų teikimo sąlygos, todėl darytina išvada, kad esamas informavimas ir paslaugų gavėjų švietimas apie psichologines paslaugas abiejose įstaigose yra nepakankamas.

7. Abi įstaigos neturėjo patvirtintos fizinio suvaržymo priemonių taikymo tvarkos, tačiau Dotnuvos SN rastų fiksacinių priemonių laikymas gali sudaryti prielaidas nepagrįstam ir neproporcingam asmens laisvės ribojimui bei kelti grėsmę paslaugų gavėjų teisės į orumą ir asmens neliečiamybę užtikrinimui. Abiejose įstaigose nustatyti trūkumai suvaržymo priemonių taikymo bei smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos srityse. Darbuotojai (-os) krizinių situacijų metu pirmiausia taiko bendravimo ir deeskalacijos būdus, tačiau abiejose įstaigose nefiksuojami paslaugų gavėjų dirgikliai, įspėjamieji ženklai ir veiksmingos nusiramavimo strategijos. Abiejose įstaigose buvo patvirtintos vidinės prevencijos ir reagavimo tvarkos, tačiau Šėtos SUC tvarkoje trūko išsamesnio smurto formų apibrėžimo ir darbuotojų veiksmų algoritmo krizinių situacijų metu. Taip pat abiejose įstaigose nustatytas nepakankamas paslaugų gavėjų švietimas ir lengvai suprantamos informacijos prieinamumas apie smurto prevenciją bei fizinio suvaržymo priemonių taikymą. Visi šie nustatyti trūkumai gali lemti teisės į saugią aplinką, informaciją ir apsaugą nuo netinkamo elgesio neužtikrinimą, taip pat sudaryti prielaidas neproporcingam reagavimui krizinių situacijų metu.

III. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės ir kita su patikrinimais susijusi informacija

1. Aplinkos ir informacijos pritaikymas asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimas

1.1. Aplinkos pritaikymas asmenims su negalia ir pagalbos kvietimo sistemos įrengimas

1.1.1. Patikrinimo metu nustatytos aplinkybės dėl aplinkos pritaikymo asmenims su judėjimo ar (ir) regos, klausos, psichosocialine ar intelekto negalia, taip pat asmenims, sergantiems Alzheimerio liga ar demencija, ir pagalbos kvietimo sistemos įrengimo pateikiamos lentelėje.

Kriterijus	Dotnuvos SN	Šėtos SUC
Atvykimas		
Automobilių parkavimas	Prieinama. Automobilių aikštelė ir parkavimo vietos buvo prieinamos, jungiamoji dalis tarp automobilių aikštelės ir globos namų lauko aikštelės buvo sujungta nuolydžiu.	Prieinama. Automobilių aikštelė ir parkavimo vietos buvo prieinamos, jų nejungė iškilimai ar nuolydžiai.
Prieinama judėjimo trasa	Prieinama iš dalies. Judėjimo trasa lauke buvo tvarkinga, be iškilimų ar nelygumų, todėl prieinama asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis judėjimo pagalbinėmis priemonėmis. Vis dėlto lauke nebuvo įrengta jokių taktilinių paviršių, kurie padėtų orientuotis asmenims su regos negalia, taip pat dalis iškilaus įvažiavimo į įstaigos kiemą gatvės borto nebuvo pažymėta ryškia kontrastinga	Prieinama iš dalies. Judėjimo trasa lauke buvo tvarkinga, be iškilimų ar nelygumų, todėl prieinama asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis judėjimo pagalbinėmis priemonėmis. Tačiau lauke esantys pandusai, išskyrus prie pagrindinio įėjimo, nebuvo pažymėti kontrastingomis juostomis ar taktiliniais paviršiais, žyminčiais žemės lygio pasikeitimą. Be to, valgyklos lauko terasos pandusas

	spalva, todėl bortas gali būti pavojingas asmenims, turintiems regos ir (ar) judėjimo negalią (1 pav.). 1 pav. Gatvės dalis, kurios aukščio lygiai skiriasi, ir borto dalis, nepažymėta kontrastinga spalva.	neturėjo įrengtų turėklų (5 pav.). 5 pav. Valgyklos lauko terasos pandusas be turėklų.
Lauko poilsio infrastruktūra	Prieinama iš dalies. Įstaigos lauko erdvėje įrengta pavėsinė buvo su plačia nuovaža ir prieinama asmenims su judėjimo negalia. Tačiau nuovaža ir šalia jos esančios laiptų pakopos nebuvo pažymėtos ryškiomis kontrastingomis juostomis ar taktiliniais paviršiais, kurie nurodytų paviršiaus lygio pasikeitimą asmenims su regos ir (ar) judėjimo negalia (2 pav.).	Prieinama. Įstaigos lauko erdvėje įrengta pavėsinė ir kita infrastruktūra buvo prieinama asmenims su judėjimo negalia (6 pav.). 6 pav. Lauko infrastruktūra yra viename lygyje su žeme ir neapribota slenksčių ar kitokių iškilumų.

2 pav. Lauko pavėsinė su plačia nuovaža, tačiau nuovaža ir laiptų pakopos nepažymėtos kontrastingomis juostomis.

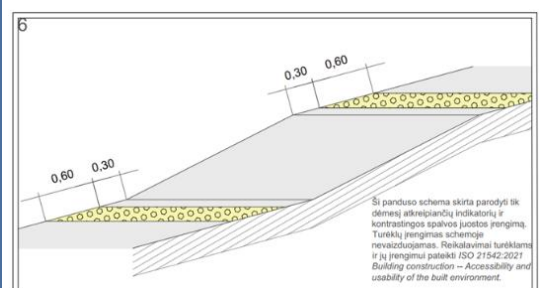
Patekimas į pastatą

Nuorodos, įėjimo paieška	Prieinamas iš dalies. Pagrindinis įėjimas į pastatą neišsiskiria iš kitų dviejų pagalbinių patalpų lauko durų (pagrindinį įėjimą galima atskirti pagal nedidelę lentelę „Dotnuvos slaugos namai“), todėl gali klaidinti asmenis su regos negalia ir (ar) sergančius Alzheimerio ar demencijos ligomis.	Prieinamas iš dalies. Prie pagrindinio įėjimo į įstaigą buvo ženklas „Šėtos socialinis ir ugdymo centras“, tačiau aplinkoje daugiau nebuvo jokių nukreipiamųjų ženklų, leidžiančių lengviau atrasti pagrindinį įėjimą į įstaigą, todėl asmenims su regos negalia ir (ar) sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis gali būti sunkiau orientuotis aplinkoje.
Įėjimas. Laiptai, vertikalūs keltuvas	Prieinamas. Prie įėjimo į pastatą yra pandusas ir laiptai. Panduso pradžia ir laiptų pakopos pažymėtos ryškiomis kontrastingomis juostomis.	Prieinamas iš dalies. Pagrindinis įėjimas į pastatą buvo pritaikytas asmenims su judėjimo negalia – įrengtas pandusas. Jo pradžia buvo pažymėta kontrastinga taktiline juosta (paviršiumi), skirta asmenims su regos negalia įspėti apie žemės lygio pasikeitimą (7 pav.).

7 pav. Pagrindinio įėjimo panduso neteisingai panaudotas taktilinis paviršius, asmenį su regos negalia nukreipiantis į pastato sieną arba kitas lauko erdves.

Vis dėlto ši juosta buvo panaudota neteisingai – horizontalios įpjovos (juostos) žymi galimas judėjimo kryptis (nukreipiantieji indikatoriai), o ne įspėjimą apie pasikeičiantį paviršių. Dėmesį atkreipiantis indikatorius yra iškilūs taškai⁵ (8 pav.).

8 pav. Dėmesį atkreipiančių indikatorių įrengimas prieš pandusą. Šaltinis: Vilniaus miesto savivaldybė.

⁵ Daugiau informacijos ir geruosius taktilinių vaikščiojamojo paviršiaus indikatorių projektavimo pavyzdžius galima rasti [Vilniaus miesto savivaldybės gatvių taktilinių vaikščiojamojo paviršiaus indikatorių projektavimo rekomendacijose](#).

Pagrindinio įėjimo durys	Prieinamos. Pagrindinio įėjimo durys turi automatizuotą atsivėrimo ir užsivėrimo mechanizmą, todėl atsiveria automatiškai, fizinės jėgos nereikia. Durys palyginti plačios judėti asmenims, besinaudojantiems vežimėliu, ir nėra slenksčio.	Prieinamos iš dalies. Durys palyginti plačios judėti asmenims, besinaudojantiems vežimėliu, tačiau jas riboja slenkstis, apsunkinantis savarankišką judėjimą.
--------------------------	--	--

Horizontalus judėjimas patalpose

Praėjimai, koridoriai	Prieinami. Pastato pirmas ir antras aukštai pakankamai platūs judėti asmenims, besinaudojantiems vežimėliu. Koridoriuose visur įrengti turėklai, kuriais paslaugų gavėjai (-os) vizito metu aktyviai naudojosi. Pirmo ir antro aukšto stiklinės įėjimo durys buvo pažymėtos kontrastingomis juostomis (3 pav.) 3 pav. Pirmo aukšto įėjimo durys pažymėtos kontrastinga juosta iš raudonų kvadratų. Kontrastinga juosta padeda asmenims su regos negalia pastebėti duris.	Prieinami iš dalies. Pastato pirmas ir antras aukštai pakankamai platūs judėti asmenims, besinaudojantiems vežimėliu. Koridoriuose buvo įrengti turėklai, tačiau pirmame aukšte nebuvo turėklų prie sienos, vedančios paslaugų gavėjus (-as) į lauką (9 pav.). 9 pav. Neįrengti turėklai (kairėje) pirmame aukšte įėjus į pastatą. Įstaigos valgomasis turėjo išėjimą į lauko terasą, tačiau išėjimo durys buvo stiklinės ir nepažymėtos kontrastinga juosta (10 pav.).
-----------------------	--	--

		 10 pav. Stiklinės verandos durys, nepažymėtos kontrastinga juosta.
Praėjimų lygių skirtumai ar nelygumai	Prieinama. Abiejuose įstaigos aukštuose nebuvo praėjimus ribojančių slenksčių.	Prieinama iš dalies. Įstaigos aukštuose patekimo į gyvenamuosius kambarius neribojo slenksčiai, tačiau patekimą į valgomąjį buvo žemas slenkstis.
Nuorodos, kelio paieška pastato viduje	Prieinama iš dalies. Įstaigoje buvo pakankamai nuorodų, indikuojančių išėjimo kryptį ir išėjimo vietą iš pastato, taip pat kitų nuorodų, kaip naudotis automatizuotomis durimis. Dalis vidaus patalpų įstaigose buvo pažymėtos visuotinai suprantamais ženklais dėl jų naudojimo paskirties (pavyzdžiui, tualetas – „WC“ ir žmogaus piktograma). Vis dėlto bendro naudojimo patalpos – valgomasis, užimtumo patalpa, darbuotojų kabinetai, asmens sveikatos priežiūros darbuotojų kabinetas – ir paslaugų gavėjų gyvenamųjų kambarių durys buvo pažymėti tik patalpas įvardijančiais užrašais ir kabineto	Prieinama iš dalies. Įstaigoje buvo pakankamai nuorodų, indikuojančių išėjimo kryptį ir išėjimo vietą iš pastato. Dalis vidaus patalpų įstaigose buvo pažymėtos visuotinai suprantamais ženklais dėl jų naudojimo paskirties (pavyzdžiui, tualetas – „WC“ ir žmogaus piktograma). Įstaigos paslaugų gavėjų gyvenamieji kambariai taip pat buvo žymimi sutartiniais paveikslėliais (gulbės, liūto, gėlės ir t. t.), kad būtų lengviau atpažinti savo kambarį. Vis dėlto bendro naudojimo patalpos – valgomasis, užimtumo patalpa, darbuotojų kabinetai, asmens sveikatos priežiūros darbuotojų kabinetas – buvo pažymėti tik jas įvardijančiais

	numeriais, tačiau piktogramų, paveikslėlių ar kitokių ženklų, padėsiančių patalpas atpažinti asmenims su regos negalia, sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis, nebuvo. Įstaigos darbuotojų teigimu, anksčiau buvo taikyta paveikslėlių, žyminčių paslaugų gavėjams aktualias patalpas, kabinimo praktika, tačiau ji nepasiteisino, nes šie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) jas nuplėšdavo ar kitaip sunaikindavo.	užrašais ir kabineto numeriais, o piktogramų, paveikslėlių ar kitokių ženklų, padėsiančių patalpas atpažinti asmenims su regos negalia, sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis, nebuvo.
Durys pastato viduje	Prieinamos. Visų įstaigos patalpų durys buvo pakankamai plačios ir neapribotos slenksčiais.	Prieinamos iš dalies. Visų įstaigos patalpų durys buvo pakankamai plačios ir neapribotos slenksčiais, išskyrus, kaip minėta, įėjimą į valgyklos patalpas.
Pagalbinės judėjimo priemonės	Įstaiga turėjo pakankamai pagalbinių judėjimo priemonių, skirtų paslaugų gavėjų judėjimo užtikrinimui. Įstaigos ūkvedžio teigimu, patikrinimo metu įstaigoje iš viso buvo 17 vaikštynių, 35 asmenų su negalia vežimėliai. Įstaiga taip pat įsigijusi ir naudoja 26 čiužinius nuo pragulų.	Įstaiga turėjo pakankamai pagalbinių judėjimo priemonių, skirtų paslaugų gavėjų judėjimo užtikrinimui – sėdimųjų ir gulintiems asmenims pritaikytų vežimėlių, vaikštynių. Nė vienas (-a) kalbintas (-a) paslaugų gavėjas (-a) nesiskundė pagalbinių judėjimo priemonių trūkumu.
Techninės pagalbinės paslaugų gavėjų pakėlimo, perkėlimo priemonės	Įstaiga turėjo pakankamai paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo pagalbinių priemonių, kuriomis patikrinimo metu naudojosi ir parodė kaip naudojasi įstaigos darbuotojai (-os). Įstaigos ūkvedžio teigimu, patikrinimo metu įstaigoje iš viso buvo 3 mobilūs	Įstaiga turėjo pakankamai paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo pagalbinių priemonių, kuriomis patikrinimo metu naudojosi. Visos įstaigos lovos buvo funkcinės. Įstaiga turėjo 8 keltuvus, taip pat sieninius / lubinius įmontuotus keltuvus. Pastebėtina, kad

	keltuvai, 15 asmenų kėlimo diržų, vienas laiptų kopiklis. Įstaigos individualios priežiūros darbuotojos taip pat turėjo juosmens diržus, padedančius nesusižaloti nugaros keliant ar perkeliant asmenis. Įstaiga taip pat turėjo autobusą su viena vieta, skirta asmenims, besinaudojantiems sėdimuoju vežimėliu. Autobuse taip pat buvo įmontuotas keltuvas.	gyvenamajame kambaryje, kuriame buvo slaugomi 4 žmonės, nebuvo sieninių / lubinių keltuvų, tačiau įstaigos darbuotojai (-os) informavo, jog yra planuojama juos įsigyti, nes tai svarbi pagalba darbuotojams (-oms) slaugant asmenis. Įstaigos individualios priežiūros darbuotojos turėjo juosmens diržus, padedančius nesusižaloti nugaros keliant ar perkeliant asmenis. Įstaiga taip pat turėjo autobusą su viena vieta, skirta asmenims, besinaudojantiems sėdimuoju vežimėliu. Autobuse taip pat buvo įmontuotas keltuvas.
Vertikalus judėjimas tarp pastato aukštų		
Įrengti liftai ar vertikalūs keltuvai	Prieinama iš dalies. Įstaigoje buvo įrengtas keltuvas, tačiau juo savarankiškai naudotis paslaugų gavėjams (-oms) nebuvo leidžiama dėl saugumo (plačiau Ataskaitos 3.4 punkte).	Prieinama iš dalies. Įstaigoje buvo įrengtas keltuvas, pritaikytas transportuoti asmenims gulimoje padėtyje ar lovoje, tačiau paslaugų gavėjai (-os) nebuvo skatinami (-os) juo naudotis savarankiškai (plačiau Ataskaitos 3.4 punkte).
Laiptai ir nuožulnos pastato viduje	Prieinami. Laiptų, esančių pastato viduje, pirma ir paskutinė pakopos buvo pažymėtos kontrastingomis juostomis. Pastato viduje nebuvo didelių žemės lygio pasikeitimų, todėl nuožulnų, pandusų ar rampų įrengta nebuvo.	Prieinami iš dalies. Laiptų, esančių pastato viduje, pirma ir paskutinė pakopos buvo pažymėtos kontrastingomis juostomis, tačiau jos matomos tik lipant į viršų. Lipant žemyn, kontrastingų juostų nematyti, o laiptų danga yra lygi. Tai gali klaidinti arba laiptai gali būti

		nematomi asmenims su regos negalia (11 pav.). 11 pav. Laiptų pakopų žymėjimas kontrastingomis juostomis. Lipant laiptais žemyn, kontrastingų juostų nematyti. Pastato viduje nebuvo didelių žemės lygio pasikeitimų, todėl nuožulnų, pandusų ar rampų įrengta nebuvo.
Bendro naudojimo patalpų prieinamumas		
Aktų salė	Prieinama.	Prieinama.
Valgykla	Prieinama iš dalies. Valgyklos patalpos buvo įstaigos pirmame aukšte ir prieinamos asmenims su judėjimo negalia – įėjimo į jas neribojo slenkstis. Tačiau patalpos nebuvo pažymėtos visuotinai suprantamais ženklais ar piktogramomis, skirtomis patalpos atpažįstamumui ar orientacijai erdvėje asmenims sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis.	Prieinama iš dalies. Valgyklos patalpos buvo įstaigos pirmame aukšte, tačiau savarankišką patekimą į jas riboja žemas slenkstis.
Biblioteka / poilsio vieta / užimtumo kambarys /	Prieinama. Įstaigoje buvo asmenims su judėjimo negalia prieinamas užimtumo kabinetas, kuriame buvo virtuvėlė ir stalo	Prieinama. Įstaigoje nebuvo atskiros bibliotekos patalpos, tačiau kiekviename aukšte buvo knygoms ir skaitiniams skirta lentyna, prieinama

relaksacinės erdvės	žaidimų. Koridoriuose įrengtos bendros poilsio vietos (pasisėdėjimo vietos), kuriomis vizito metu paslaugų gavėjai (-os) aktyviai naudojos. Nebuvo atskiros relaksacinės ar sensorinės erdvės, tačiau įstaiga turėjo mobilią sensorinę sistemą, kurią galėjo transportuoti į sunkiai judančių ar slaugomų asmenų kambarius.	asmenims su judėjimo negalia. Kiekvieno aukšto koridoriuose buvo bendros pasisėdėjimo vietos, kuriomis vizito metu paslaugų gavėjai (-os) aktyviai naudojos. Įstaigos pirmame ir antrame aukšte buvo relaksacinės sensorinė erdvės, prieinamos asmenims su judėjimo negalia. Pirmo aukšto sensorinės erdvės prietaisai buvo mobilūs ir galėjo būti transportuojami į sunkiau judančių ar slaugomų asmenų kambarius.
Virtuvėlė (-ės)	Prieinamos. Virtuvėlės, skirtos maistui pašildyti ar pasidaryti karšto / šalto gėrimo, buvo pirmame ir antrame įstaigos aukšte ir buvo prieinamos asmenims su judėjimo negalia.	Prieinamos. Virtuvėlės, skirtos maistui pašildyti ar pasidaryti karšto / šalto gėrimo, buvo pirmame ir antrame įstaigos aukšte ir buvo prieinamos asmenims su judėjimo negalia.
Darbuotojų kabinetai	Prieinami iš dalies. Kabinetai prieinami asmenims su judėjimo negalia, tačiau, kaip minėta, nepažymėti visuotinai suprantamomis ar patalpų paskirtį identifikuojančiomis piktogramomis ar paveikslėliais.	Prieinami iš dalies. Kabinetai prieinami asmenims su negalia, tačiau, kaip minėta, nepažymėti visuotinai suprantamomis ar patalpų paskirtį identifikuojančiomis piktogramomis ar paveikslėliais.
Bendro naudojimo sanitariniai mazgai		
Prieinamas dušas / vonia / maudykla	Prieinami. Pirmame ir antrame įstaigos aukštuose buvo po dvi bendro naudojimo higienos patalpas – po vieną maudymo patalpą ir po vieną higienos patalpą, kurioje buvo tualetas, dušas ir bidė.	Prieinamas. Pirmame įstaigos aukšte buvo įrengta bendro naudojimo vonios patalpa, kuri buvo pritaikyta asmenims su judėjimo negalia. Vonios patalpose buvo vonia, mobili maudymo vonia ir kitos

	Maudymo patalpos buvo pritaikytos asmenims su judėjimo negalia, turėjo mobilią maudymo vonią, vonią ir kitas maudymui reikalingas priemonės. Kitos bendro naudojimo higienos patalpos buvo skirtos paslaugų gavėjams (-oms), kurių gyvenamuosiuose kambariuose nebuvo higienos patalpų (2–3 kambariai kiekviename aukšte) ir taip pat buvo pritaikytos asmenims su judėjimo negalia. Pastebėtina, kad nors sanitariniai mazgai ir jų prietaisai šiose patalpose buvo įrengti tinkamai, tačiau veidrodžiai virš tinkamame aukštyje įrengtų praustuvių buvo pakabinti per aukštai, t. y. asmuo, besinaudojantis vežimėliu, negalėtų matyti savo atvaizdo (4 pav.).	asmenų maudymui reikalingos higienos ir pagalbinės priemonės.
Prieinamas tualetas	Bendro naudojimo tualetas buvo tik antrame aukšte ir buvo skirtas personalui, tačiau pritaikytas asmenims su judėjimo negalia.	

4 pav. Aukštai pakabintas veidrodis virš kriauklės.

Gyvenamieji kambariai		
Kambaryje esanti erdvė ir prietaisai	Prieinami iš dalies. Gyvenamieji kambariai asmenims su judėjimo negalia buvo prieinami, tačiau kambariuose, kuriuose buvo apgyvendinti asmenys, sergantys Alzheimerio ar demencijos ligomis, trūko piktogramų, paveikslėlių ar kitokių sutartų ir asmenims suprantamų ženklų, kurie nurodytų daiktų ar baldų paskirtis ir užtikrintų geresnį jų atpažįstamumą. Gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai buvo kambarių viduje ir patogiam aukštyje asmenims su judėjimo negalia.	Prieinami iš dalies. Gyvenamieji kambariai asmenims su judėjimo negalia buvo prieinami, tačiau kambariuose, kuriuose buvo apgyvendinti asmenys, sergantys Alzheimerio ar demencijos ligomis, trūko piktogramų, paveikslėlių ar kitokių sutartų ir asmenims suprantamų ženklų, kurie nurodytų daiktų ar baldų paskirtis ir užtikrintų geresnį jų atpažįstamumą. Gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai buvo kambarių viduje ir patogiam aukštyje asmenims su judėjimo negalia.
Sanitarinių mazgų įrenginių prieinamumas	Prieinami. Gyvenamųjų kambarių sanitariniai mazgai buvo atskirose higienos patalpose ir prieinami asmenims su judėjimo negalia.	Prieinami. Gyvenamųjų kambarių sanitariniai mazgai buvo sujungti dviem kambariams ir prieinami asmenims su judėjimo negalia.
PKS prieinamumas	Prieinama. PKS buvo įrengta ir veikė visose įstaigos patalpose – gyvenamuosiuose kambariuose šalia paslaugų gavėjų lovų, higienos patalpose, bendrose higienos patalpose ir kitose bendro naudojimo patalpose.	Prieinama iš dalies. PKS buvo įrengta daugumoje įstaigos gyvenamųjų kambarių. Daliai gulinių slaugomų asmenų buvo paskirta mobili PKS (nešiojamas mygtukas) ir padėta ant stalelio greta lovos. Įstaigos darbuotojai (-os) turėjo mobilias PKS apyrankes, kuriose matė informaciją, kuriame kambaryje pasinaudota kvietimo sistema. Vis dėlto, atsitiktine tvarka paspaudus pagalbos kvietimo mygtuką, atsakingi (-os) darbuotojai (-os)

		nesureagavo ir neatėjo į kambarį, iš kurio buvo kviečiama pagalba. Pastebėtina, kad PKS buvo įrengta sanitarinių mazgų patalpose, tačiau sunkiai matomoje ir pasiekiamoje vietoje.
--	--	--

1.2. Informacijos pritaikymas asmenims su negalia

1.2.1. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės dėl informacijos pritaikymo asmenims su judėjimo ar (ir) regos, klausos, psichosocialine, intelekto negalia ar asmenims, sergantiems Alzheimerio liga ar demencija, pateikiamos lentelėje.

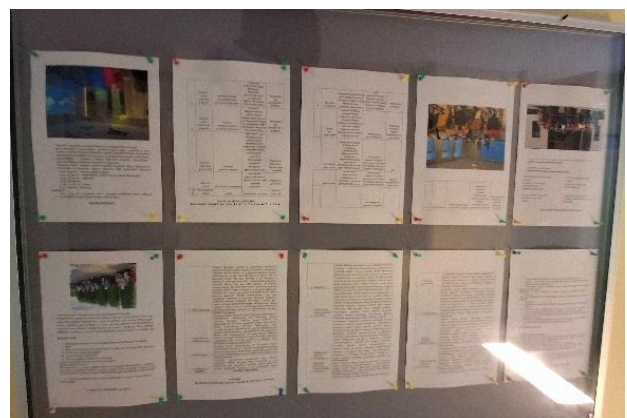
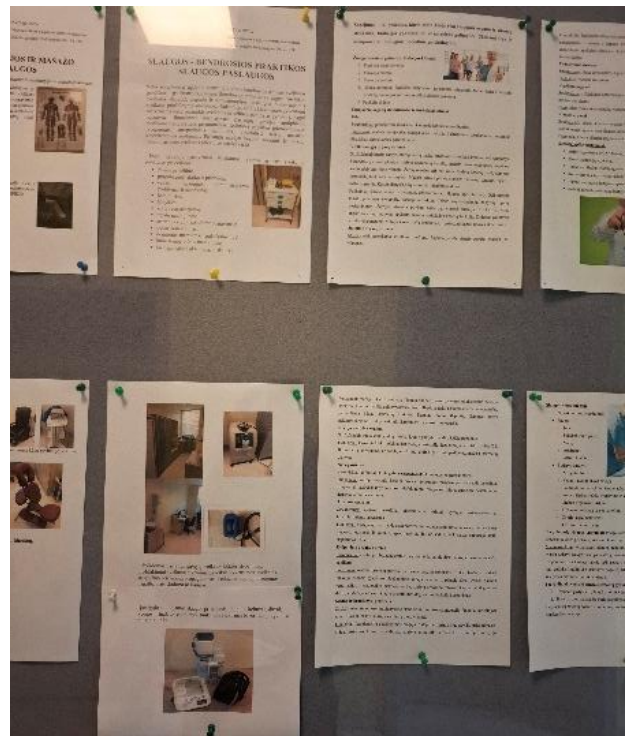
Dotnuvos SN	Šėtos SUC
Informacijos fizinis prieinamumas	
Visos informacinės lentos buvo įrengtos per aukštai asmenims su judėjimo negalia.	Visos informacinės lentos buvo įrengtos per aukštai asmenims su judėjimo negalia.
Informacijos pateikimas 14 ar didesnio dydžio šriftu ir šrifto tipo prieinamumas	
Ne visa paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija bendrose erdvėse buvo pateikiama 14 ir didesnio dydžio prieinamo tipo (<i>Helvetica, Arial</i>) šriftu.	Ne visa paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija bendrose erdvėse buvo pateikiama 14 ir didesnio dydžio prieinamo tipo (<i>Helvetica, Arial</i>) šriftu.
Didelio kontrasto užtikrinimas informacijos pateikime	
Informacinėse lentose paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija buvo pateikiama užtikrinant kontrastą (juodas tekstas ant balto ar ryškiai geltono lapo).	Informacinėse lentose paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija buvo pateikiama užtikrinant kontrastą (juodas tekstas ant balto lapo).
Glaustas ir saikingas dalykinės informacijos naudojimas ir informacijos lengvai suprantama kalba (angl. <i>easy-to-read</i>) prieinamumas	
Informacinėse lentose paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija buvo pateikiama glaustai ir saikinga dalykine kalba.	Ne visa informacinėse lentose paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija buvo pateikiama glaustai ir saikinga dalykine kalba (13 pav.).

Informacinėse lentose informacijos lengvai suprantama kalba pateikta nebuvo, išskyrus pirmame aukšte esančią lentą, kurioje buvo pakabintas dokumentas „Dotnuvos slaugos namų paslaugų gavėjų teisės“.

Pastebėtina, kad dienos valgiaraštis buvo pateiktas tik valgomajame, A4 formato lape, sunkiai įskaitomo dydžio šriftu ir su mažomis, sunkiai įžiūrimomis nuotraukomis (12 pav.). Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad kiekvienos dienos meniu sužino tik atėję (-usios) valgyti arba pasiklausę (-usios) įstaigos darbuotojų ar kitų paslaugų gavėjų.

12 pav. Sunkiai įskaitomo šrifto ir dydžio dienos valgiaraštis valgomajame.

13 pav. Sunkiai įskaitoma ir suprantama informacija informacinėje lentoje.

Kaip gerąją praktiką galima išskirti dienos valgiaraščių pateikimą abiejuose įstaigos aukštuose. Valgiaraštis pateiktas dideliu šriftu ir su nuotraukomis (14 pav.). Pastebėtina, kad valgomajame buvo pateiktas standartinis, smulkaus šrifto valgiaraštis, išdėstytas lentelėje.

14 pav. Dienos valgiaraštis lengvai suprantama kalba ir dideliu šriftu bei paveikslėliais.

Įstaigos vidinių teisės aktų, aktualių paslaugų gavėjams, prieinamumas lengvai suprantama kalba

Administracijos teigimu, įstaigoje lengvai suprantama kalba parengtas vienas paslaugų gavėjams (-oms) aktualus teisės aktas („Dotnuvos slaugos namų paslaugų gavėjų teisės“). Įvertinus įstaigos pateiktą teisės aktą, pastebėtina, kad jis neatitinka lengvai suprantamos kalbos parengimo rekomendacijų.⁶ Jame vartojama sudėtinga teisinė kalba, naudojamas sunkiai įskaitomas šriftas ir pateikiamos sudėtingos iliustracijos.

Įstaiga turėjo parengtų vidinių teisės aktų ir kitos paslaugų gavėjams (-oms) aktualios informacijos lengvai suprantama kalba (15 pav.): informaciją apie jų teises ir įgalinimą, etiką ir gerovę, paslaugų kokybės koncepciją, savaitės užimtumo planą, smurto prevencijos priemones ir pagalbos galimybes, atliekų rūšiavimo ir energijos taupymo atmintinę, įstaigos vidaus tvarkos taisykles. Gerąją praktiką laikytina tai, kad ši informacija paslaugų gavėjams (-oms) pateikiama jų kambariuose esančiuose segtuvuose.

⁶ Informaciją apie teksto rengimą lengvai suprantama kalba, teksto rengimo formą, lengvai suprantamos kalbos žodyną, lengvai suprantamos kalbos iliustracijas ir aktualius specialistų kontaktus galima rasti [Asmenų su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje](#).

Kaip gerąją praktiką galima paminėti įstaigos pastangas pritaikyti paslaugų gavėjų paslaugų teikimo kokybės vertinimo klausimyną, kuriame naudojamos vertinimo piktogramos (teigiamas vertinimas – nykščio į viršų piktograma ir t. t.), taip pat pateikiami nesudėtingi ir lengvai suprantami kriterijų apibūdinimai.

AŠ TURIU TEISĘ: DALYVAUTI SUSIRINKIMUOSE

ŠĖTOS SOCIALINIO IR UGDYMO CENTRO SENYVO AMŽIAUS ASMENŲ GLOBOS PADALINIO VIDAUS TVARKOS TAISYKLĖS

🏠 APGYVENDINIMAS

- Gyvenama 1–3 vietų kambariuose.
- Kambariai aprūpinti būtiniausiais baldais ir buities priemonėmis.
- Galite turėti savo asmeninių daiktų ar nedidelių baldų, jei jie yra saugūs ir netrukdo kitiems gyventojams.

🍽️ MAITINIMAS

- Maitinimas organizuojamas 4 kartus per dieną, o sergantiems cukriniu diabetu – 6 kartus per dieną.
- Maistas parenkamas atsižvelgiant į jūsų sveikatos būklę, gydytojų rekomendacijas.
- Jei reikia, maistas pritaikomas (minkštinamas, smulkinamas) esant sunkumams valgant, darbuotojai padeda pavalgyti.

💖 ASMENS HIGIENA IR PRIEŽIŪRA

- Jūs aprūpinami visomis reikalingomis asmens higienos priemonėmis (muilu, šampūnu, tualetiniu popieriumi, sauskelnėmis ir kt.).
- Esant poreikiui, darbuotojai padeda prausti, rengtis, atlikti kasdienę asmens higieną ir keičia patalynę.
- Patalynė ir drabužiai skalbiami reguliariai, o prireikus – nedelsiant pakeičiami.

🏥 SVEIKATA IR VAISTAI

- Jūsų sveikatą nuolat stebi slaugytojai, o prireikus konsultuoja gydytojai ir kiti specialistai.

15 pav. Įstaigos pateikta lengvai suprantama kalba paruošta informacija, skirta paslaugų gavėjams (-oms).

Įvertinus įstaigos pateiktą informaciją lengvai suprantama kalba pastebėta, kad ne visa informacija atitinka lengvai suprantamos kalbos parengimo rekomendacijas (žr. 6 išnašą), pavyzdžiui, informacija apie smurto prevenciją ir pagalbos galimybes ir informacija apie įstaigos vidaus tvarkos taisykles (plačiau Ataskaitos 4.18 punkte).

1.3. Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas alternatyvių komunikacijos būdų taikymo ir aplinkos bei informacijos pritaikymo asmenims su negalia srityje

1.3.1. Įvertinus Dotnuvos SN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktus dokumentus nustatyta, kad įstaigos darbuotojai (-os) 2025–2026 m. laikotarpiu dalyvavo „Griuvimų rizikos veiksniai vyresniame amžiuje. Griuvimo prevencija“, „Daugiadisciplinis požiūris į žmogaus sveikatą ir gerovę darbe: medicinos ir socialinių mokslų perspektyva“, „Vyresnio amžiaus žmonėms draugiškos aplinkos kūrimas teikiant socialines paslaugas“, „Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodeksas: praktinis taikymas dirbant su vyresnio amžiaus žmonėmis“, „Kalba, kuri gali padėti ar pakenti: kaip bendrauti su senyvo amžiaus žmonėmis“, „Individualios priežiūros darbuotojo pagalbos būdai demencija sergantiems asmenims“, „Specialistų, teikiančių paslaugas sunkią negalią turintiems ar senyvo amžiaus asmenims, psichologinis pasiruošimas ir komandinis darbas“ mokymuose ir seminaruose, kurių metu įgytos žinios gali būti susijusios su aplinkos ir informacijos pritaikymu asmenims su negalia, taip pat su alternatyviosios komunikacijos būdais, ir galėjo būti taikomos praktikoje.

Įvertinus įstaigos vidinių 2024 m. ir 2025 m. paslaugų gavėjų apklausų dėl paslaugų kokybės vertinimo ataskaitas, pastebėtina, kad paslaugų gavėjai (-os) išskyrė jų informavimo trūkumą apie sveikatos būklę, teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas ir darbuotojų reagavimą į paslaugų gavėjų skausmą. Nors įstaiga skiria dėmesį darbuotojų kompetencijų stiprinimui, paslaugų gavėjų apklausų rezultatai rodo, kad šių kompetencijų taikymo rezultatai informavimo ir komunikacijos srityje ne visais atvejais atitinka paslaugų gavėjų lūkesčius.

1.3.2. Įvertinus Šėtos SUC Seimo kontrolierių įstaigai pateiktus dokumentus pastebėta, kad įstaigos darbuotojai (-os) per 2025–2026 m. dalyvavo kvalifikacijos kėlimo mokymuose, skirtuose darbui su vyresnio amžiaus asmenimis ir žmonėmis, turinčiais demenciją, psichikos ar raidos sutrikimų, gilino socialinio darbo, priežiūros, komunikacijos, etikos, įgalinimo, sveikatos priežiūros bei saugumo užtikrinimo kompetencijas.

Šėtos SUC 2025 m. įsigijus naujas techninės pagalbos priemones, 26 įstaigos darbuotojai (-os) dalyvavo mokymuose dėl šių priemonių naudojimo teikiant paslaugas asmenims.

Įvertinus įstaigos vidinį 2025 m. atliktą paslaugų gavėjų apklausą dėl teikiamų paslaugų kokybės vertinimo ataskaitą, pastebėtina, kad 5 proc. paslaugų gavėjų nebuvo patenkinti (-os) apgyvendinimu ir (ar) aplinkos pritaikymu, o 14 proc. paslaugų gavėjų

nurodė, kad nežino ar jaučiasi pasimetę (-usios) dėl sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugų. Apklausos rezultatai rodo, kad dauguma įstaigos paslaugų gavėjų paslaugų kokybę vertina teigiamai, tačiau egzistuoja personalo komunikacijos, teikiamos informacijos ir aplinkos pritaikymo trūkumai.

Paslaugų gavėjų apklausos rezultatai rodo, kad, nepaisant darbuotojų kvalifikacijos kėlimo, išlieka poreikis nuosekliai stiprinti praktinį įgytų kompetencijų taikymą, ypač užtikrinant paslaugų gavėjų informavimą apie sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugas bei jų individualius poreikius atitinkantį aplinkos pritaikymą.

1.3.3. Patikrinimo metu abiejų įstaigų kalbinti darbuotojai (-os) teigė, kad su asmenimis, turinčiais verbalinių komunikacijos iššūkių dėl negalios ar sveikatos būklės, jie (jos) bendrauja rankų ženklais (nykščio pakėlimas / nuleidimas ir pan.), arba teigė suprantantys (-čios) asmenų su regos, klausos negalia ir (ar) patiriančių komunikavimo iššūkių poreikius dėl profesinės patirties arba dėl konkrečių paslaugų gavėjų ilgai praleisto laiko įstaigoje.

1.3.4. Pastebėtina, kad nė vienos įstaigos darbuotojai (-os) 2025–2026 m. laikotarpiu nedalyvavo mokymuose, seminaruose ar kitokuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose, susijusiuose su aplinkos ir informacijos pritaikymu ir komunikavimo būdais su paslaugų gavėjais (-omis), turinčiais (-omis) regos ir (ar) klausos negalią.

2. Paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimas

2.1. Paslaugų gavėjų teisė į privatumą Dotnuvos SN reglamentuojama Dotnuvos slaugos namų naujų gyventojų apgyvendinimo tvarkos apraše, patvirtintame direktoriaus 2022 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. V- 42 (toliau – Dotnuvos SN apgyvendinimo aprašas), Dotnuvos slaugos namų paslaugų gavėjų vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose direktoriaus 2025 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. V-85 (toliau – Dotnuvos SN vidaus tvarkos taisyklės), kurias papildė Dotnuvos slaugos namų paslaugų gavėjų teisių chartija, patvirtinta direktoriaus 2024 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-68 (toliau – Dotnuvos SN teisių chartija). Šiuose vidaus teisės norminiuose aktuose įtvirtinama tiek bendra paslaugų gavėjų teisė į saugumą, orumą, neliečiamumą ir privatumo gerbimą, tiek nuostatos dėl įvairių paslaugų gavėjams (-oms) svarbių privatumo užtikrinimo aspektų. Paslaugų gavėjų duomenų apsaugą ir privatumo užtikrinimą taip pat reglamentuoja Dotnuvos slaugos namų neskelbtinos informacijos konfidencialumui, įrašų tikslumui, paslaugų gavėjų privatumui, orumui ir fizinei neliečiamybei užtikrinti procedūrų aprašas, patvirtintas direktoriaus

2024 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. V-72 (toliau – Dotnuvos SN neskelbtinos informacijos aprašas). Jis nustato konfidencialios informacijos sąrašą, konfidencialumo laikymosi reikalavimus ir kt. Pažymėtina, kad nuostatos, susijusios su privatumo užtikrinimu, taip pat nustatytos Dotnuvos slaugos namų gyventojų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos apraše, patvirtintame direktoriaus 2020 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. V-39 (toliau – Dotnuvos SN gyventojų turto aprašas), ir Dotnuvos slaugos namų smurto prieš paslaugų gavėjus ir finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos ir intervencijos procedūrų tvarkos apraše, patvirtintame direktoriaus 2024 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. V-75 (toliau – Dotnuvos SN smurto prevencijos aprašas).

Darbuotojai (-os) su paminėtais privatumą reglamentuojančiais vidaus norminiais teisės aktais, remiantis juose įtvirtintomis nuostatomis, supažindinami pasirašytinai (Dotnuvos SN teisių chartija, Dotnuvos SN neskelbtinos informacijos aprašas, Dotnuvos SN smurto prevencijos aprašas); taip pat juose nustatomi už darbuotojų supažindinimą atsakingi asmenys (Dotnuvos SN apgyvendinimo aprašas, Dotnuvos SN gyventojų turto aprašas). Be to, darbuotojai (-os), dirbantys (-čios) su neskelbtina (konfidencialia) informacija, nustatyta tvarka pasirašo konfidencialumo pasižadėjimus.

Pastebėtina, kad nors Dotnuvos SN vidaus tvarkos taisyklėse įtvirtinta, jog su jomis privalo būti supažindinti (-os) visi (-os) darbuotojai (-os), konkrečios supažindinimo tvarkos (pasirašytinai ar žodžiu) pats teisės aktas nenustato.

2.2. Paslaugų gavėjų teisę į privatumą ir informacijos konfidencialumą Šėtos SUC reglamentuoja Šėtos socialinio ir ugdymo centro paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimo tvarka, patvirtinta direktoriaus 2025 m. rugsėjo 29 d. įsakymu Nr. VI-67 (toliau – Šėtos SUC privatumo užtikrinimo tvarka), taip pat Šėtos socialinio ir ugdymo centro senyvo amžiaus asmenų globos padalinio vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos direktoriaus 2026 m. sausio 8 d. įsakymu Nr. V1-2 (toliau – Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklės), kurios parengtos ir lengvai suprantama kalba. Šėtos socialinio ir ugdymo centro gyventojų pinigų ir kitų materialinių vertybių laikymo ir saugojimo tvarkos aprašas, patvirtintas direktoriaus 2026 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V1-12 (toliau – Šėtos SUC Pinigų ir kitų materialinių vertybių saugojimo aprašas), reglamentuoja paslaugų gavėjų asmeninių lėšų ir materialinių vertybių naudojimą, saugojimą ir apskaitą. Pastebėtina, kad šiuose vidaus norminiuose teisės aktuose nėra nuostatų, reglamentuojančių darbuotojų susipažinimo su šiais dokumentais tvarką.

2.3. Abiejose įstaigose paslaugų gavėjai (-os) su pagrindiniais privatumą reglamentuojančiais vidaus norminiais teisės aktais, remiantis juose įtvirtintomis

nuostatomis, supažindinami (-os) pasirašytinai (pavyzdžiui, abiejų įstaigų vidaus tvarkos taisyklėmis), su kai kuriais supažindinami žodžiu (pavyzdžiui, Dotnuvos SN teisių chartija), kai kuriuose paslaugų gavėjų supažindinimo tvarka neaparta (pavyzdžiui, Šėtos SUC privatumo užtikrinimo tvarkoje). Pastebėtina, kad Dotnuvos SN asmenys taip pat galėjo rasti trumpą informaciją apie privatumą pirmame aukšte esančiame stende (bukletas apie paslaugų gavėjų teises), Šėtos SUC kiekviename gyvenamajame kambaryje buvo leidinys (aplankas) apie teises lengvai suprantama kalba. Dauguma vidaus norminių teisės aktų abiejose įstaigose buvo laisvai prieinami jų interneto svetainėse.

2.4. Dotnuvos SN paslaugų gavėjų kambariai, higienos patalpos ir kitos ypatingo privatumo reikalaujančios patalpos nebuvo stebimos vaizdo kameromis ar kitais stebėjimo būdais. Bendra įstaigos teritorija buvo stebima vaizdo kameromis: dvi buvo lauke (prie pagrindinio įėjimo), o dvi buvo įrengtos bendro naudojimo patalpų viduje – pirmo ir antro aukštų koridoriuose. Tiek lauke, tiek įstaigos viduje buvo apie vaizdo stebėjimą įspėjantys ženklai. Vis dėlto įstaigos vidiniuose teisės aktuose pasigesta vaizdo stebėjimo ir šio stebėjimo metu surinktų duomenų tvarkymo normų, apibrėžiančių ir reglamentuojančių vaizdo stebėjimo tikslus, apimtį, prieigos prie įrašų, įrašų panaudojimo, laikymo ir sunaikinimo sąlygas.

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis vidaus tvarkos taisyklėmis, abiejose įstaigose paslaugų gavėjams suteikiama galimybė teikti prašymus, pasiūlymus ir skundus, be kita ko, naudotis specialia dėžute, į kurią metami anoniminiai prašymai, pasiūlymai ir skundai. Patikrinimo metu Dotnuvos SN nustatyta, kad tokia dėžutė, esanti pirmame aukšte, patenka į koridoriuje įrengtos vaizdo stebėjimo kameros lauką, todėl galimai nesudaromos sąlygos išlaikyti pareiškėjų anonimiškumą.

Šėtos SUC vaizdo stebėjimo sistema neįrengta – nei lauko teritorija, nei vidaus patalpos nebuvo stebimos vaizdo kameromis.

2.5. Patikrinimo metu nustatyta, kad Dotnuvos SN asmenys apgyvendinami vienviečiuose, dviviečiuose arba triviečiuose kambariuose, keturviečių kambarių nebuvo. Šėtos SUC dauguma asmenų buvo apgyvendinti dviviečiuose kambariuose, buvo po vieną trivietį ir vieną keturvietį kambarį, kuriuose buvo apgyvendinti negalintys savarankiškai judėti asmenys su sunkia negalia. Abiejose įstaigose nenustatyta pereinamų gyvenamųjų kambarių, kambarių cokoliniame aukšte ar rūsyje. Gyvenamieji kambariai abiejose įstaigose įrengti pirmame ir antrame pastato aukštuose.

Patikrinimo metu nustatyta, kad vyrai ir moterys abiejose įstaigose gyveno atskiruose gyvenamuosiuose kambariuose. Be to, tiek Dotnuvos SN, tiek Šėtos SUC dviviečiame kambaryje kartu gyveno po vieną sutuoktinių porą.

2.6. Vadovaujantis vidiniais teisės aktais, Dotnuvos SN asmenys kambariuose apgyvendinami atsižvelgiant į sveikatą, amžių, lytį, poreikius ir pomėgius. Pagal Dotnuvos SN vidaus tvarkos taisyklių 16.1. papunktį, kambariuose su higienos patalpa pirmumo teisė apsigyventi yra suteikiama vaikstantiems (-čioms) ir patiems (-čioms) apsitarnaujantiems (-čioms) paslaugų gavėjams (-oms). Šios nuostatos taikymą patvirtino ir darbuotojai (-os).

Vadovaujantis Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklių 15.4 papunkčiu, be kita ko, esant būtinumui, pagal specialistų rekomendacijas paslaugų gavėjas (-a) gali būti perkeltas (-a) į kitą kambarį ar apgyvendintas (-a) su kitu (-a) paslaugų gavėju (-a), iš anksto apie tai pranešus paslaugų gavėjui (-ai) ar jo (jos) įgaliotam asmeniui (asmens sutikimas nebūtinas esant svarbioms priežastims). Taip pat pažymėtina, kad pagal Šėtos SUC privatumo užtikrinimo tvarkos 12 punktą tokiu atveju, kai gyvenamajame kambaryje gyvena keli paslaugų gavėjai (-os), derinami jų interesai, pomėgiai, charakteriai, išklausa nuomonė dėl kaimyno (-ės) pasirinkimo. Be to, esant būtinumui asmuo gali būti perkeltas į kitą kambarį, apie tai iš anksto pranešus ir gavus kartu gyvenančio paslaugų gavėjo (-os) žodinį sutikimą.

Patikrinimo metu kalbintų abiejų įstaigų darbuotojų teigimu, perkėlimas į kitą kambarį dažniausiai vykdomas atsižvelgiant į pasikeitusią asmens sveikatos būklę ir savarankiškumo lygį, o paslaugų gavėjų pageidavimai dėl kambario ir kambario draugų (-ių) pasirinkimo visada išklausomi. Darbuotojai (-os) taip pat pažymėjo, kad šiuo metu įstaigose nėra konfliktiškų, agresyvių ar „nesugyvenamų“ asmenų. Dauguma paslaugų gavėjų yra nusiteikę pozityviai ir dažniau pageidauja likti su esamais kambario draugais (-ėmis). Darbuotojų teigimu, į šiuos pageidavimus pagal galimybes visada atsižvelgiama. Pastebėtina, kad Dotnuvos SN darbuotojai (-os) įvardijo atvejį, kai dėl nesutarimų ar charakterių nesutapimo keli (-ios) paslaugų gavėjai (-os) išreiškė pageidavimą trečią asmenį perkelti iš bendro kambario. Vis dėlto, darbuotojams (-oms) tarpininkaujant ir kalbantis su paslaugų gavėjais (-omis), nesutarimus pavyko išspręsti. Šėtos SUC darbuotojai (-os) taip pat paminėjo konfliktiškesnį paslaugų gavėją, kuris dėl šios priežasties buvo apgyvendintas vienvietyje kambaryje. Abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) skundų dėl kambario kaimynų (-ių) ar pageidavimų būti perkelti (-os) į kitą kambarį neišreiškė.

2.7. Pagal Dotnuvos SN neskelbtinos informacijos aprašą asmens higienos procedūros vykdomos tik tam skirtose uždaroje patalpose, o jei tokios galimybės nėra, asmens higiena atliekama naudojant širmas, užtikrinančias privatumą ir apsaugą nuo pašalinių akių. Mobilių širmų naudojimas siekiant užtikrinti asmenų privatumą higienos ir kitų procedūrų metu taip pat įtvirtintas Šėtos SUC privatumo užtikrinimo tvarkoje.

Patikrinimo metu Dotnuvos SN nustatyta, kad mobilios širmos buvo kiekviename gyvenamajame kambaryje, tačiau jomis savo privačią erdvę kambaryje nuolat atsiskyrusių asmenų nebuvo. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad širmos naudojamos higienos ar medicininių procedūrų metu, pagal poreikį. Vienas savarankiškesnis paslaugų gavėjas teigė, kad procedūrų, atliekamų jo kambario kaimynui, metu pats išeina iš kambario. Vis dėlto viename triviečiame kambaryje, kuriame nevaikštančių asmenų lovos sustatytos lygiagrečiai, visiškai vidurinėje lovoje gulint asmens privatumui užtikrinti būtų reikalingos dvi širmos, o kambaryje buvo tik viena.

Šėtos SUC mobilios širmos buvo kiekvienoje higienos patalpoje gyvenamųjų kambarių bloke – viena širma buvo skirta dviem kambariams. Savo privačią erdvę kambaryje nuolat atsiskyrusių asmenų nebuvo. Patikrinimo metu viename triviečiame ir viename keturviečiame pirmo aukšto kambaryje, kuriuose gyveno nevaikštantys asmenys su sunkia negalia, širmų nebuvo, tačiau darbuotojams (-oms) jos buvo prieinamos procedūriniame kabinete ir higienos patalpoje (vonioje), esančiuose tame pačiame aukšte.

Kalbinti (-os) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) dėl širmų naudojimo nusiskundimų neturėjo.

2.8. Abiejose įstaigose gyvenamuosiuose kambariuose buvo įrengtos ritininės užuolaidos ir įtaisyti saugūs langų užraktai, ribojantys jų atidarymą. Pastebėtina, kad Šėtos SUC pasitaikė keli atvejai, kai lango užraktuose buvo palikti raktai – keliuose paslaugų gavėjų kambariuose pirmame aukšte ir antro aukšto koridoriuje.

2.9. Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejose įstaigose visi gyvenamieji kambariai turėjo užraktus. Abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) poreikio rakinti savo kambarį ar turėti savo raktą neišreiškė ir dėl to nusiskundimų neturėjo. Tiek paslaugų gavėjų, tiek darbuotojų teigimu, kambariai nei dieną, nei naktį nėra rakinami.

Dotnuvos SN keli gyvenamieji kambariai buvo rakinami tik raktu, daugumoje įrengti saugūs užraktai su suktukais vienoje pusėje. Vis dėlto dalyje durų užraktai buvo sumontuoti atvirkščiai – suktukas, kuriuo duris galima lengvai užrakinti ir atrakinti be rakto, buvo

išorėje durų pusėje, o ne kambario viduje. Pastebėtina, kad raktą nuo savo gyvenamojo kambario turėjo vos keli (-ios) kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) – gyvenantys (-čios) vienviečiuose kambariuose ir kartu gyvenanti pora.

Šėtos SUC kambariai buvo rakinami saugiais užraktais su suktukais vienoje pusėje, tačiau kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) teigė raktų neturintys (-čios). Pastebėtina, kad vieno dviviečio kambario durys iš viso neužsidarė – neužsifiksuodavo uždarytos.

2.10. Abiejų įstaigų vidaus norminiuose teisės aktuose įtvirtinta pareiga įeinant į kambarį pasibelsti.

Pagal Dotnuvos SN vidaus tvarkos taisyklių 85.11. papunktį slaugos namuose draudžiama įeiti į kitą gyvenamąjį kambarį nepasibeldus ir negavus paslaugų gavėjo (-os) kvietimo (leidimo) įeiti. Taip pat, vadovaujantis Dotnuvos SN teisių chartijos 14.2. papunkčiu, gyvenamojoje aplinkoje kiek įmanoma garantuojamas privatumas, o personalas į kambarį įeina tik pasibeldęs. Kaip gerąją praktiką galima išskirti tai, kad tiek ant gyvenamųjų kambarių, tiek ant kitų patalpų (higienos, procedūrų ir kt.) durų buvo lipdukai, primenantys pasibelsti („*Ačiū, kad pasibeldėte*“).

Pagal Šėtos SUC privatumo užtikrinimo tvarkos 9 punktą darbuotojai (-os) į gyvenamuosius kambarius įeina tik pasibeldę (net jei durys praviros).

Vis dėlto patikrinimo metu abiejose įstaigose pastebėta, kad darbuotojai (-os) ne visada pasibeldžia prieš įeidami (-os) į gyvenamuosius kambarius arba, pasibeldus, ne visada palaukia keletą akimirkų.

2.11. Be to, pažymėtina, kad pagal Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklių 59 punktą paslaugų gavėjams (-oms) nustatyta pareiga „bet kuriuo paros metu įsileisti į savo kambarį tuo metu pareigas vykančius darbuotojus“, o pagal 61 punktą – „esant poreikiui leisti darbuotojams tikrinti asmeninius daiktus ir jų laikymo vietą“. Tokios neapibrėžtos nuostatos įtvirtina absoliučią, bendro pobūdžio darbuotojų teisę bet kuriuo metu patekti į paslaugų gavėjų gyvenamąsias patalpas ir tikrinti jų asmeninius daiktus.

Pastebėtina, kad neabejotinai gali susidaryti situacijų, kai kyla poreikis patekti į paslaugų gavėjų gyvenamuosius kambarius ar patikrinti jų asmeninius daiktus, tačiau šie veiksmai turėtų būti grindžiami aiškiu teisiniu pagrindu, konkrečiu paslaugų teikimo tikslu ir atliekami laikantis proporcingumo reikalavimų. Nors šiuo reguliavimu siejami tikslai gali būti teisėti, pavyzdžiui, paslaugų gavėjų sveikatos ar saugumo užtikrinimas, pažymėtina, kad tokių neapibrėžtų nuostatų taikymas, nenustačius aiškių kriterijų ir sąlygų, neatitinka

būtinumo ir proporcingumo reikalavimų bei sudaro prielaidas paslaugų gavėjų teisės į privatumą pažeidimams.

2.12. Abiejose įstaigose kiekvienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) kambaryje turėjo po jam (jai) skirtą spintelę asmeniniams daiktams laikyti. Šėtos SUC spintelės buvo pažymėtos asmenų vardais, tačiau kelių spintelių stalčių užraktai neveikė, raktus nuo stalčių paslaugų gavėjai (-os) turėjo. Dotnuvos SN nustatyta, kad ne visos spintelės, kuriose paslaugų gavėjai (-os) laikė asmeninius daiktus, turėjo užraktus. Iš paslaugų gavėjų, turėjusių spinteles su užraktais, ne visi (-os) žinojo, kur yra jų raktas, o kai kurie (-ios) teigė spintelės niekada nerakinantys (-čios). Abiejose įstaigose nustatyta, kad kai kurie nevaikštantys asmenys negalėjo patogiai pasiekti savo spintelės dėl kambario išplanavimo – ji pastatyta prie lovos galvūgalio arba kojūgalio).

2.13. Patikrinimo metu pastebėta, kad abiejose įstaigose daugelis paslaugų gavėjų turėjo suasmenintas erdves, pavyzdžiui, gyvenamuosiuose kambariuose laikė įrėmintas artimųjų fotografijas, paveikslus, knygas, gėles, asmenines higienos priemones, kitus buities daiktus. Kambariuose beveik nebuvo paslaugų gavėjų atsivežtų baldų – juose buvo kiekvienam jų skirti įstaigos baldai (lova, naktinė spintelė, spinta arba atskira uždara spintos dalis, kt.). Dauguma kalbintų paslaugų gavėjų abiejose įstaigose patvirtino žinantys (-čios), kad gali suasmeninti kambarius ir turėti juose savo daiktų, tačiau baldų ar didesnio kiekio daiktų dažniausiai neturėjo dėl ribotos erdvės kambariuose.

2.14. Abiejose įstaigose paslaugų gavėjai (-os) vilkėjo savo asmeniniais drabužiais, kurie buvo laikomi spintose (dviviečiuose ir triviečiuose kambariuose – bendrose keliems asmenims). Tiek Dotnuvos SN, tiek Šėtos SUC drabužių skalbimu ir tvarkymu rūpinasi įstaigų personalas. Nusiskundimų dėl sumaišomų, prarandamų rūbų ar avalynės kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) neturėjo, išskyrus vieną Dotnuvos SN paslaugų gavėją, kuris (-i) teigė, kad yra pradingę keli jo (-os) rūbai. Paslaugų gavėjų rankšluosčiai abiejose įstaigose buvo sukabinti atskirai, asmenų vardais pažymėtose vietose kambaryje arba higienos patalpoje, jei tokia buvo.

2.15. Vienviečiuose kambariuose gyvenantys asmenys gali privačiai bendrauti su lankytojais (-omis) savo kambariuose, kiti – bendrose erdvėse. Dotnuvos SN lankytojams (-oms) galima bendrauti užimtumo kambaryje-virtuvėje pirmame aukšte, antro aukšto salėje, taip pat išeiti į lauką – teritorijoje yra nuošalesnių suolelių, pavėsinė. Šėtos SUC lankytojai (-os) gali būti priimami (-os) antro aukšto salėje arba lauke, keliose pavėsinėse. Pastebėtina, kad Šėtos SUC 2026 m. gegužės 7 d. tarybos posėdyje, be kita ko, buvo svarstytas klausimas dėl nepakankamo erdvių, skirtų privačiam bendravimui su

lankytojais (-omis), skaičiaus. Jis iškeltas gavus paslaugų gavėjų pastebėjimų – jie (jos) išreiškė poreikį turėti ramesnę, privatesnę erdvę, kurioje galėtų bendrauti su svečiais. Atsižvelgiant į šiuos pastebėjimus, tarybos narė pasiūlė pirmo aukšto patalpose įrengti atskirą erdvę. Posėdyje nutarta pasiūlymą dėl tokios erdvės įrengimo pateikti svarstyti artimiausiame paslaugų gavėjų susirinkime.

2.16. Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejose įstaigose ypatingo privatumo reikalaujančiose patalpose – kineziterapijos, kineziterapijos ir gydomojo masažo, procedūriniuose kabinetuose – privatumui užtikrinti ant langų buvo pakabintos ritininės užuolaidos, o durys rakinamos.

2.17. Nustatyta, kad Dotnuvos SN yra dvi higienos patalpos – vonios, po vieną pirmame ir antrame aukštuose. Ant durų pakabintos dvipusės lentelės su užrašais „Laisva / Užimta“, taip pat lipdukas, primenantis pasibelsti („*Ačiū, kad pasibeldėte*“). Vonios durys turi užraktus, darbuotojų teigimu, higienos procedūrų metu jos yra rakinamos. Ant langų privatumui užtikrinti pakabintos ritininės užuolaidos.

Abiejuose aukštuose taip pat yra po vieną higienos patalpą – basoninę, kurioje įrengti dušas, tualetas ir kriauklė. Patalpose užtikrinamas privatumas – durys turi saugų užraktą su suktuku iš vidaus, langų nėra. Basoninės patalpos, kaip ir vonios, nėra suskirstytos pagal asmenų lytį, jos naudojamos bendrai, po vieną asmenį vienu metu. Pastebėtina, kad gyvenamuosiuose kambariuose, kuriuose buvo įrengti tualetai, taip pat užtikrinamas privatumas – patalpos rakinamos, langų jose nėra. Antrame aukšte esantys du personalui skirti tualetai buvo atskiri vyrams ir moterims, rakinami, be langų. Darbuotojų teigimu, kadangi šie tualetai įprastai nėra laikomi užrakinti, jais pasinaudoti gali ir savarankiškiau judantys (-čios) paslaugų gavėjai (-os). Pirmame aukšte prie įėjimo įrengti du lankytojams (-oms) skirti tualetai – bendri, neišskiriant pagal lytį. Juose užtikrinamas privatumas – duris galima užrakinti.

Šėtos SUC du kambariai (blokas) turėjo vieną bendrą higienos patalpą – tualetą ir dušą, į kurią patenkama tiesiai iš kiekvieno kambario. Higienos patalpose užtikrinamas privatumas – durys rakinamos saugiu užraktu (su suktuku), langų nėra. Pirmame aukšte buvo viena visiems bendra higienos patalpa – vonia. Jos durys rakinamos, langų nėra, stovėjo ir mobili širma. Triviečiame ir keturviečiame kambariuose pirmame aukšte, kuriuose buvo apgyvendinti nevaikštantys asmenys su sunkia negalia, higienos patalpų nebuvo. Pirmame aukšte įrengti atskiri vyrams ir moterims rakinami tualetai. Personalui ir įstaigos svečiams skirti tualetai buvo antrame aukšte, tačiau patekimas į juos buvo apribotas – patekti buvo galima tik gavus raktą iš personalo.

2.18. Pagal Dotnuvos SN pateiktus duomenis, 2025 m. stiprintos darbuotojų kompetencijos duomenų apsaugos ir konfidencialumo užtikrinimo srityje. Dvi darbuotojos (vyr. socialinė darbuotoja ir socialinė darbuotoja) dalyvavo mokymuose „Informaciniai karai ir propaganda. Ar mokame apginti ir apsiginti“, viena darbuotoja (vyr. socialinė darbuotoja) dalyvavo mokymuose „Asmens duomenų apsauga ir jos teisinio reglamentavimo principai dirbantiems socialinių paslaugų sektoriuje“. Dotnuvos slaugos namų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo plane 2026 metams numatyta kelti darbuotojų kompetencijas tema „Duomenų apsaugos aspektai socialinio darbo sferoje“.

Pagal Šėtos SUC pateiktus duomenis, 2025 m. darbuotojai (-os) specifiniuose mokymuose privatumo ar duomenų apsaugos užtikrinimo klausimais nedalyvavo. 2026 m. darbuotojų ir specialistų profesinės kompetencijos tobulinimo plane specifinių mokymų šiomis temomis taip pat nenumatyta. Pastebėtina, kad keturi (-ios) darbuotojai (-os) 2026 m. jau dalyvavo mokymuose tema „Socialinio darbo profesinė etika: kaip išsaugoti ribas ir pasitikėjimą šiuolaikiniame pasaulyje?“, penki (-ios) – mokymuose tema „Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodeksas: praktinis taikymas dirbant su vyresnio amžiaus žmonėmis“.

2.19. Informacinių renginių privatumo užtikrinimo temomis paslaugų gavėjams (-oms) nei Dotnuvos SN, nei Šėtos SUC 2025 m. neorganizuota, tokių renginių nenumatyta ir abiejų įstaigų 2026 m. paslaugų gavėjams (-oms) skirtų renginių planuose. Pažymėtina, kad bendraujant su paslaugų gavėjais (-omis) abiejose įstaigose vis dėlto pastebėta, kad, nors asmenys ir nekėlė esminių privatumo užtikrinimo klausimų ar problemų, ne visi žinojo ir suprato savo teisę į privatumą bei įvairius jos užtikrinimo aspektus. Pavyzdžiui, kai kurie (-ios) kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nebuvo tikri (-os) dėl galimybės keisti kambario kaimyną (-ę), turėti daugiau asmeninių daiktų, nežinojo, kur jų spintelės raktas, taip pat nežinojo, kad gali turėti rakinamą spintelę. Šėtos SUC paslaugų gavėjai (-os) nežinojo, kad jų kambaryje esantis leidinys (aplankas) yra skirtas informacijai apie paslaugų gavėjų teises (manė, kad leidinys priklauso kambario kaimynui (-ei)).

2.20. Nei Dotnuvos SN 2024–2025 m. vykdytose nuomonės apie gaunamas paslaugas apklausose, nei Šėtos SUC 2025 m. vykdytame teikiamų paslaugų kokybės vertinimo tyrime nebuvo užduota specifinių klausimų, skirtų išsiaiškinti paslaugų gavėjų nuomonę apie privatumo užtikrinimą įstaigoje.

2.21. Taip pat pažymėtina, kad 2026 m. Dotnuvos SN iš globos namų darbuotojų sudaryta komisija, paskirta globos namų direktoriaus 2026 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-26, atlikti Dotnuvos SN atitikties socialinės globos normoms vertinimą (įsivertinimą), kurio metu

pagal parengtą klausimyną buvo įvertinti ir privatumo užtikrinimo klausimai. Esminių neatitikimų privatumo užtikrinimo srityje nenustatyta.

3. Paslaugų gavėjų judėjimo laisvės užtikrinimas

3.1. Dotnuvos SN teritorija buvo aptverta tvora, Šėtos SUC – apjuosta gyvatvore. Patikrinimų metu patekimas į abiejų įstaigų teritorijas nebuvo ribojamas. Vis dėlto judėjimo laisvės užtikrinimo aspektu problematiška buvo tai, kad paslaugų gavėjams (-oms) nebuvo leidžiama be darbuotojų palydos išeiti už įstaigos teritorijos ribų, net į netoliese esančią parduotuvę ar, pavyzdžiui, bažnyčią, kuri matoma iš Dotnuvos SN kiemo. Šis draudimas galiojo visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms), nepriklausomai nuo jų savarankiškumo lygio. Vienas Šėtos SUC paslaugų gavėjas nurodė, kad prieš patekdamas į įstaigą gyveno savarankiškai, todėl tokie judėjimo laisvės ribojimai, kai negalima net nueiti iki netoliese esančios parduotuvės, smarkiai pablogina gyvenimo įstaigoje kokybę ir yra viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių jis siekia iš šios įstaigos išvykti ir grįžti į savo namus.

Abiejų įstaigų darbuotojai (-os) nurodė, kad nepasitaiko atvejų, kai paslaugų gavėjai (-os) išeitų iš įstaigų teritorijos be darbuotojų žinios, nes darbuotojai (-os) stebi ir savarankiškai į kiemą pasivaikščioti išėjusius (-ias) paslaugų gavėjus (-as).

3.2. Teigiamai vertintina tai, kad patikrinimo metu įstaigų išorinės durys ar atskiri aukštai nebuvo rakinami. Dotnuvos SN paslaugų gavėjų vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad slaugos namų durys vasaros laikotarpiu (gegužės 1 d. – rugsėjo 30 d.) užrakinamos 21 val., o žiemos laikotarpiu (spalio 1 d. – balandžio 31 d.) – 19 val. Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse durų rakinimo laikas nenustatytas. Kalbinti (-os) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) nurodė nežinantys (-čios), kada rakinamos lauko durys, be to, jiems (joms) šis klausimas neatrodė svarbus, nes nepasitaikė atvejų, kai jie (jos) būtų norėję (-usios) išeiti į lauką, bet negalėję (-usios) to padaryti dėl užrakintų durų.

Kalbinti savarankiškai (kai kurie – su vaikštyne) vaikščiojantys (-čios) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad į lauką (į įstaigos teritoriją) gali išeiti patys (-čios), neinformuodami (-os) darbuotojų ir jų nelydimi (-os). Vis dėlto, kaip nurodė Dotnuvos SN paslaugų gavėjai (-os), esant blogam orui (sningant, lyjant), jų prašoma į lauką neiti.

3.3. Įstaigos buvo įsikūrusios dviaukščiuose pastatuose, kuriuose buvo įrengti keltuvai. Norint pasinaudoti keltuvu, jo valdymo mygtuką reikia laikyti paspaustą visą judėjimo laiką.

Dotnuvos SN gyventojų įgalinimo koncepcijoje numatyta, kad paslaugų gavėjai (-os) mokomi saugiai naudotis įstaigoje esančia technika, taip pat ir keltuvais (17.6 p.). Vis dėlto, pasak darbuotojų, paslaugų gavėjams (-oms) keltuvu nėra leidžiama naudotis be darbuotojų pagalbos, nes baiminamasi, kad paslaugų gavėjai (-os), kurių nemaža dalis turi demenciją, gali užsimiršti ir atleisti mygtuką, sutrikti ir taip užstrigti keltuve. Pasak vieno paslaugų gavėjo, kartais darbuotojo (-os), kuris (-i) padėtų užkilti ar nusileisti keltuvu, gali tekti laukti beveik valandą, todėl jis kartais keltuvu naudojasi savarankiškai, tačiau dėl to sulaukia darbuotojų priekaištų.

Šėtos SUC administracija teigė, kad savarankiškesni (-ės) paslaugų gavėjai (-os) naudojami keltuvu, tačiau kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) ir darbuotojai (-os) nurodė, kad vis dėlto dažniausiai paslaugų gavėjus (-os) keltuvu kelia darbuotojai (-os), o patys (-čios) paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai keltuvu beveik nesinaudoja. Taigi, abiejose įstaigose nebuvo užtikrinamas laisvas ir savarankiškas judėjimas tarp gyvenamųjų aukštų.

3.4. Dotnuvos SN administracija nurodė, kad pastato pirmame aukšte apgyvendinti (-os) paslaugų gavėjai (-os), kurių dauguma gali savarankiškai (kai kurie – su vaikštyne) išeiti pasivaikščioti į lauką. Antrame aukšte apgyvendinti asmenys su sunkia negalia, kai kurie iš jų – gulintys, be personalo pagalbos ir techninių pagalbos priemonių negalintys judėti net ir vėžimėliu. Pasak administracijos, pirmame aukšte apgyvendinti savarankiškai judantys asmenys gali be darbuotojų pagalbos išeiti pasivaikščioti į kiemą. Kitaip asmenys, kuriems sunku lipti laiptais, turėtų laukti darbuotojų, kol šie padėtų nusileisti į pirmą ar pakilti į antrą aukštą, o tai smarkiai apribotų jų judėjimo laisvę. Pasak vienos kalbintos paslaugų gavėjos, kuri savarankiškai juda su vaikštyne, ji anksčiau gyveno antrame aukšte ir nuolat nerimavo, kad negali išeiti į lauką kada panorėjusi ir be darbuotojų pagalbos, todėl perkėlimas į pirmą aukštą labai pagerino jos gyvenimo kokybę. Šiuo klausimu Dotnuvos SN susiduria su dilema, nes, nesant galimybės paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai naudotis keltuvu, asmenų, kurie iš esmės gali judėti be darbuotojų pagalbos, tačiau jiems sunku lipti laiptais, apgyvendinimas antrame aukšte labai apribotų jų judėjimo laisvę. Kita vertus, gaisro ar kitos nelaimės atveju daug patogiau būtų evakuoti pirmame aukšte gyvenančius mažiau judančius asmenis, nes iš ten juos lengviau išnešti ar išvežti su funkcinė lova, vėžimėliu ar pan.

Šėtos SUC padalinyje mažiau judantys asmenys daugiausia buvo apgyvendinti pirmame aukšte.

3.5. Abiejose įstaigose buvo paslaugų gavėjų judėjimą palengvinančių priemonių: vaikštynių, vėžimėlių, kurių, pasak darbuotojų ir kalbintų paslaugų gavėjų, yra pakankamai.

Abiejų globos įstaigų darbuotojai (-os) nurodė, kad nejudančius asmenis, negalinčius judėti be jų pagalbos, įkelia į vežimėlius ir kasdien stengiasi išvežti bent į koridorių, o esant geram orui – ir į lauką. Dotnuvos SN darbuotojai (-os) pildė paslaugų gavėjų išvežimo į lauką ar koridorių žurnalą. Sprendžiant iš 2026 m. kovo, balandžio ir gegužės mėn. įrašų, dauguma paslaugų gavėjų beveik kasdien buvo išvežami bent į koridorių. Į kiemą buvo išvežami (-os) ne visi (-os) paslaugų gavėjai (-os), o išvežimai buvo palyginti reti. Kaip nurodė darbuotojai(-os), taip yra todėl, kad pastaraisiais mėnesiais oras nebuvo labai šiltas, bet vėliau tokių išvežimų bus daugiau.

Šėtos SUC administracijos teigimu, jie (jos) išvežimo į lauką žurnalo nepildė, todėl sunku įvertinti, kaip dažnai ir ar visi asmenys yra išvežami į koridorių ar lauką.

Kalbinti savarankiškai nejudantys (-čios) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad esant geram orui juos (jas) į lauką išveža, tai patvirtino ir kiti (-os) įstaigos paslaugų gavėjai (-os). Pastebėtina, kad dalis kalbintų asmenų, savarankiškai po įstaigos teritoriją negalinčių judėti, nurodė, kad patys atsisako pasiūlymo vykti į lauką, jei oras nėra labai geras, nes bijo peršalti.

3.6. Abiejų įstaigų administracija ir darbuotojai teigė, kad paslaugų gavėjai (-os) niekada nėra rakinami kambariuose. Tai patvirtino visi kalbinti Šėtos SUC ir beveik visi (-os) Dotnuvos SN paslaugų gavėjai (-os). Tačiau patikrinimų metu kilo abejonių dėl vienos Dotnuvos SN paslaugų gavėjos galimo rakinimo kambaryje – apie tai pasakojo ji pati, tačiau dėl kognityvinės negalios moterį buvo sunku suprasti. Vis dėlto tai, kad moterį kartais darbuotojai užrakina kambaryje, patvirtino ir jos kaimynai (-ės). Įtarimų, kad paslaugų gavėjai (-os) gali būti rakinami, sukėlė ir kai kuriuose kambariuose atvirkščiai įstatyti saugūs užraktai, todėl kambario duris galima užrakinti suktuku iš išorės, o kambaryje esanti moteris jų negalėtų atrakinti, nes neturi durų raktą (plačiau 2.12 p.).

4. Paslaugų gavėjų savarankiškumo skatinimas

4.1. Dauguma paslaugų gavėjų abiejose tikrintose įstaigose buvo senyvo amžiaus asmenys, kurie, pasak darbuotojų, niekada nebegrįš į bendruomenę. Kaip nurodė abiejų įstaigų administracijos, paslaugų gavėjų kaita vyksta iš esmės tik dėl jų mirties. Dauguma kalbintų asmenų visą gyvenimą praleido gyvendami bendruomenėje, o ne socialinės globos įstaigose, tačiau dėl įgytos, su amžėjimu pasireiškusios negalios (Alzheimerio ligos, demencijos ir pan.) negali savimi pasirūpinti, o dėl nepakankamai išplėtotų

paslaugų bendruomenėje, jiems (joms) ir jų artimiesiems nesuteikiama reikiama parama, kad šie asmenys toliau galėtų gyventi savo namuose.⁷

4.2. Teigiamai vertintina tai, kad abiejose įstaigose buvo patvirtintos paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcijos⁸, kuriose pabrėžiamas tikslas skatinti jų savarankiškumą, siekti, kad jie (jos) būtų kuo mažiau priklausomi nuo darbuotojų, ir įtraukti juos (jas) į sprendimų priėmimo procesą.

Dotnuvos SN gyventojų įgalinimo koncepcijoje numatyta, kad „įgalinimas prasideda, kai gyventojai patys reiškia savo nuomonę, teikia pasiūlymus, į kuriuos yra atsižvelgiama. [Dotnuvos] SN gyventojai žino savo teises, laikosi pareigų bei atsakomybės, turi galimybę rinktis, dalyvauja visuomenės gyvenime ir sprendimų priėmime“ (11 p.). Taip pat numatyta, kad darbuotojai (-os), be kita ko, turi skatinti paslaugų gavėjų savarankiškumą ir savirūpą (15.3 p.), identifikuoti asmeniui kylančias savarankiškumo, dalyvavimo, socialinio funkcionavimo problemas ir siekti teigiamų pokyčių šiose srityse (15.6 p.).

Šėtos SUC paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcijoje numatyta, kad įgalinimo procesas apima jų įtraukimą („Paslaugų gavėjai nuolat skatinami išsakyti savo nuomonę, pageidavimus, pastebėjimus“), dalyvavimą („Paslaugų gavėjai ir jų atstovai įtraukiami į paslaugų planavimą, teikimą, vertinimo procesus“, „skatinami dalyvauti įstaigos veikloje (planavime, pasiūlymų teikime)“, „patys planuoja savo laisvalaikį, užimtumo veiklas“), įgalinimą („gyventojai išreiškia pasiūlymus bei pageidavimus dalyvaudami susirinkimuose“, jiems (joms) „[S]udaryta galimybė dalyvauti Gyventojų Tarybos veikloje ir teikti pasiūlymus dėl naujų veiklų, ekskursijų, patiekalų asortimento ir kt.“).

4.3. Abiejose įstaigose veikė įstaigos tarybos, į kurias, be darbuotojų, buvo įtraukti (-os) ir paslaugų gavėjai (-os) bei jų artimieji. Pastebėtina, kad abiejų įstaigų administracijos

⁷ Asmenų su negalia teisių konvencijos 19 straipsnyje įtvirtintas valstybių įsipareigojimas užtikrinti asmenų su negalia lygią teisę gyventi bendruomenėje, lygias galimybes rinktis, be kita ko, savo gyvenamąją vietą ir su kuo jie (jos) nori gyventi, naudotis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis, tarp jų ir asmenine pagalba, būtina padėti gyventi ir integruotis į bendruomenę bei užkirsti kelią jų izoliavimui ir atskyrimui nuo bendruomenės. Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas yra pabrėžęs, kad 19 straipsnyje kalbama apie visus asmenis su negalia: nei veiksnio apribojimas, nei reikalingos pagalbos poreikis negali paneigti ar apriboti asmenų su negalia teisės gyventi savarankiškai bendruomenėje. Amžiaus ir negalios sankirtas nagrinėjusi Jungtinių Tautų specialioji pranešėja asmenų su negalia teisių klausimais nurodė, kad 19 straipsnis taikomas visiems asmenims su negalia, nepriklausomai nuo jų amžiaus ar negalios pobūdžio. United Nations General Assembly, “Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities”, A/74/186, 17 July 2019, p. 35.

⁸ Dotnuvos slaugos namų direktoriaus 2024 m. liepos 25 d. įsakymu Nr. V-80 patvirtinta „Dotnuvos slaugos namų gyventojų įgalinimo koncepcija“; Šėtos socialinio ir ugdymo centro direktoriaus 2023 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V1-89 patvirtinta „Šėtos socialinio ir ugdymo centro paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcija“.

patikrinimo metu negalėjo įvardyti, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) yra tarybos nariai (-ės), to nežinojo ir kalbinti (-os) tarybai nepriklausantys (-čios) paslaugų gavėjai (-os). Dotnuvos SN tarybos narė, paslaugų gavėja, paklausta, ar tariasi su kitais slaugos namų paslaugų gavėjais (-omis), kokias problemas kelti posėdžių metu, nurodė, kad ji yra tokia pat paslaugų gavėja kaip kiti asmenys, todėl jų problemos yra tokios pačios kaip ir jos. Todėl kai per posėdžius jos ko nors paklausia, ji išsako savo nuomonę.

Abiejų įstaigų buvo paprašyta pateikti 2025–2026 m. iki patikrinimo vykusių tarybos posėdžių protokolus. Pagal Dotnuvos SN pateiktą informaciją, per prašomą laikotarpį įvyko tik du posėdžiai (2025 m. spalio 29 d. ir 2026 m. kovo 18 d.), per kuriuos, sprendžiant iš protokolų, buvo svarstomi tik tarybos sudėties klausimai. Tai kelia abejonių, ar taryba iš tikrųjų vykdo savo funkcijas. Šėtos SUC pateikė septynių 2025–2026 m. vykusių posėdžių protokolus, pagal kuriuos posėdžiuose buvo svarstomi ar aptariami įvairūs klausimai – nuo tarybos sudėties, užimtumo veiklų organizavimo iki infrastruktūros atnaujinimo ir vidaus tvarkų. Protokoluose taip pat fiksuoti tarybos narių paslaugų gavėjų pasiūlymai ir tai, ar į juos buvo atsižvelgta.

4.4. Kaip plačiau nagrinėjama Ataskaitos 5.2.2 punkte, kiekvienam paslaugų gavėjui yra sudaromas ISGP, kuriame pažymimi asmenų gebėjimai ir savarankiškumas įvairiose srityse. Vis dėlto, jei pažymima, kad asmuo negali pats atlikti kurios nors funkcijos, nurodoma, kokias paslaugas jam (jai) reikia suteikti, tačiau nėra keliama uždavinių, kaip tuos įgūdžius ugdyti, kaip stiprinti motyvaciją ir konkrečiai skatinti savarankiškumą toje srityje. Pavyzdžiui, vieno asmens ISGP nurodyta, kad „paslaugų gavėjai reikalinga pagalba apiperkant. Pati savarankiškai į parduotuvę nenuveina, nors apsilankyti ten norėtų“, tačiau niekur nėra išsikeltas tikslas, kaip būtų galima paslaugų gavėjai padėti įgyvendinti šį norą.

4.5. Pastebėtina, kad iš esmės visos globos įstaigos yra paprastai iš principo nugalinančios asmenis ir mažinančios jų savarankiškumą⁹. Tokios tendencijos būdingos ir

⁹ Kaip yra pastebėjęs Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas, stacionariosios įstaigos gali skirtis dydžiu, pavadinimu ir struktūra, tačiau joms būdingi tam tikri esminiai bruožai, pavyzdžiui, privalomas asistentų dalijimasis su kitais ir visiškai arba ribota galimybė pasirinkti, iš ko priimti pagalbą; izoliacija ir atskirtis nuo savarankiško gyvenimo bendruomenėje; kontrolės trūkumas priimant kasdienes sprendimus; galimybės pasirinkti, su kuo gyventi, nebuvimas; griežta dienotvarkė, neatsižvelgiant į asmens valią ir pageidavimus; vienodos veiklos toje pačioje vietoje, kurias vykdo tam tikros institucijos prižiūrima asmenų grupė; globėjishkas požiūris teikiant paslaugas; gyvenimo sąlygų priežiūra; gyvenimo sąlygų priežiūra; be to, paprastai būna ir neproporcingas toje pačioje aplinkoje gyvenančių asmenų su negalia skaičius. Institucinės aplinkos gali suteikti asmenims su negalia tam tikrą pasirinkimo ir kontrolės laisvę; tačiau šios galimybės apsiriboja konkrečiomis gyvenimo sritimis ir nekeičia institucijų segreguojančio pobūdžio. Committee on the Rights of Persons with Disabilities „General comment No. 5 (2017) on living independently and being included in the community“, CRPD/C/GC/5, p. 16 (c).

Dotnuvos SN bei Šėtos SUC. Abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad jaučiasi infantilizuojami ir nugalinami dėl perdėto darbuotojų rūpesčio. Pavyzdžiui, keli (-ios) paslaugų gavėjai (-os) nurodė norintys (-čios) padirbėti sode, tačiau tokia veikla jiems (joms) nėra leidžiama, nes darbuotojai (-os) baiminasi, kad jie (jos) gali už ko nors užkliūti, nugriūti ir susižaloti. Taip pat rekomenduojama neiti į lauką pasivaikščioti esant blogam orui, darbuotojams (-oms) baiminantis, kad paslaugų gavėjai (-os) gali susirgti. Šėtos SUC kalbintas paslaugų gavėjas nugalinimą – draudimą išeiti už įstaigos teritorijos ribų, savarankiškai eiti į parduotuvę apsipirkti ir pan. – įvardijo kaip pagrindinę priežastį, dėl kurios siekia išvykti iš globos įstaigos ir grįžti į ankstesnę gyvenamąją aplinką. Jo teigimu, dėl taikomų ribojimų jis jaučiasi tarsi būtų padarytas „durniumi, kuris nieko negali“.

4.6. Savarankiškai judantys (-čios) paslaugų gavėjai (-os) abiejose įstaigose nurodė, kad kasdien apsiprausia patys (-čios), tačiau maudosi padedami (-os) darbuotojų vieną kartą per savaitę. Mažiau savarankiškiems asmenims darbuotojai (-os) padeda apsiprausti, juos (jas) taip pat maudo vieną kartą per savaitę. Atsitiktine tvarka peržiūrėjus paslaugų gavėjų ISGP, pastebėtina, kad Šėtos SUC darbuotojai (-os) ISGP įvardina konkrečius veiksmus, kuriuos paslaugų gavėjai (-os) gali ir turėtų būti skatinami (-os) atlikti savarankiškai. Pavyzdžiui, viename ISGP nurodyta, kad reikia sudaryti „visas saugias sąlygas siekti, kad vyras galėtų maudantis kai kuriuos veiksmus atlikti pats, pvz.: įsitrintų kūną muilu ar šampūnu“. Peržiūrėtuose Dotnuvos ISGP tokie konkretūs savarankiškumo ugdymo ir skatinimo uždaviniai paslaugų gavėjams (-oms) nebuvo keliami.

4.7. Dotnuvos SN vidaus tvarkos taisyklėse nurodyta, kad paslaugų gavėjui (-ai), išskyrus slaugomus asmenis, sudarytos sąlygos pačiam (-iai) tvarkytis ir prižiūrėti savo gyvenamąjį kambarį, padedant aptarnaujančiam personalui. Paslaugų gavėjui (-ai), dėl negalios negalinčiam (-iai) savarankiškai tvarkytis gyvenamojo kambario, šį darbą atlieka individualios priežiūros personalas (30 p.). Vidaus tvarkos taisyklėse taip pat numatyta, kad vaikstančių paslaugų gavėjų lovos kiekvieną rytą turi būti paklojamos (30.1 p.). Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse paslaugų gavėjams (-oms) taip pat nustatyta pareiga palaikyti tvarką savo kambaryje (66 p.).

Abiejose globos įstaigose buvo kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os), kurie (-ios) iki apgyvendinimo jose daugiau ar mažiau patys (-čios) rūpinosi buitimi, o atvykę (-usios) į įstaigą šios veiklos visiškai atsisakė. Paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad jų kambarius sutvarko įstaigų darbuotojai (-os), o jų prašoma tik pasikloti lovą. Vienas Dotnuvos SN paslaugų gavėjas nurodė, kad ne kartą prašė atleisti nuo šios pareigos, nes jam sunku

pakelti rankas, jau nekalbant apie užkloto pakėlimą. Pasiteiravus, ar jie (jos) atlieka kitus buitines darbus, pavyzdžiui, valo dulkes, plauna grindis ir pan., ne vienas (-a) jų nurodė, kad įstaiga už jų socialinę globą ima mokėti, todėl jų kambarių tvarkymas yra įstaigos darbuotojų darbas.¹⁰ Tokį paslaugų gavėjų požiūrį patvirtino ir įstaigų darbuotojai (-os). Vis dėlto pažymėtina, kad kelių Šėtos SUC paslaugų gavėjų ISGP buvo numatyti uždaviniai skatinti juos (jas) susitvarkyti savo spinteles. Peržiūrėtuose Dotnuvos SN ISGP tokių ar susijusių uždavinių nebuvo.

4.8. Paslaugų gavėjai (-os) tikrintose įstaigose patys (-čios) neskalbė savo drabužių ir nebuvo skatinami tai daryti.¹¹ Abiejose įstaigose juos skalbė už tai atsakingas asmuo.

4.9. Dauguma tikrintų įstaigų paslaugų gavėjų buvo maitinami (-os) arba valgė savo kambariuose ir tik mažiau nei trečdalis abiejose įstaigose ėjo valgyti į valgyklą. Dotnuvos SN administracijos teigimu, 11 asmenų ėjo valgyti į valgyklą, 11 buvo maitinami kambariuose, likę 28 asmenys valgė patys kambariuose. Šėtos SUC administracijos teigimu, iki 10 asmenų patys ėjo valgyti į valgyklą, 8 buvo maitinami kambariuose, likę 22 asmenys valgė savarankiškai savo kambariuose. Abiejų įstaigų valgyklose paslaugų gavėjams (-oms) buvo prieinami visi įrankiai.

4.10. Didžioji dauguma kalbintų paslaugų gavėjų abiejose įstaigose dėl maisto nesiskundė ir teigė, kad jiems (joms) duoda sočiai ir skaniai pavalgyti. Pasak jų, į pageidavimus dėl maisto kartais atsižvelgiama, tačiau dažniausiai pageidaujami patiekalai gaminami veiklų metu. Keletas nurodė nesą labai patenkinti maistu, bet nematantys reikalo skųstis, nes nemano, kad dėl to būtų galima ką nors pakeisti.

4.11. Dotnuvos slaugos namų I a. įrengta virtuvėlė su maisto ruošimui reikalinga buitine technika ir reikmenimis (puodais, keptuvėmis, įrankiais), o II a. koridoriuje yra virtuvėlė su kaitlente ir mikrobangų krosnele, bet nėra maistui ruošti reikalingų reikmenų (puodų, keptuvių ir pan.). Šėtos SUC valgykloje yra maisto ruošimui skirta virtuvė, o kiekviename aukšte – po improvizuotą virtuvėlę su elektriniu virduliu ir mikrobangų krosnele. Visi (-os) kalbinti (-os) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad maisto savarankiškai niekada neruošia ir virtuvėlę naudojami tik padedami darbuotojų, dažniausiai per maisto

¹⁰ Aprašo 4 priedo 6.12 papunktyje nurodyta, kad asmeniui, išskyrus slaugomus asmenis, turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti kuriant higienišką aplinką – jam pačiam tvarkyti ir prižiūrėti savo gyvenamąjį kambarį bei prižiūrėti (stebėti) bendrąsias socialinės globos įstaigos patalpas, jų švarą ir tvarką.

¹¹ Aprašo 4 priedo 6.13 papunktyje numatyta, kad iš dalies savarankiškiems asmenims, padedant socialinės globos įstaigos darbuotojams, užtikrinama galimybė naudotis buitinėmis skalbimo mašinomis, sudarytos sąlygos asmeniui pačiam skalbti ir išsidžiovinti savo drabužius.

ruošimo veiklas. Keletas kalbintų paslaugų gavėjų nurodė, kad savo namuose patys (-čios) gamindavosi valgyti, bet globos namuose nebemato tam reikalo.

4.12. Dotnuvos SN kambariuose paslaugų gavėjai (-os) turėjo elektrinius virdulius ir nurodė, kad bet kada gali pasidaryti kavos ar arbatos. Be to, paslaugų gavėjams (-oms) išdalytos gertuvės, o darbuotojai (-os) stebi, kad jie (jos) išgertų pakankamai vandens per dieną. Šėtos SUC paslaugų gavėjai (-os) panorėję (-usios) kavos ar arbatos gali pasidaryti kiekviename aukšte esančiose nedidelėse virtuvėlėse.¹²

4.13. Dotnuvos SN gyventojų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos apraše ir Šėtos SUC gyventojų pinigų ir kitų materialinių vertybių laikymo ir saugojimo tvarkos apraše nurodyta, kad asmenys, kurie geba tvarkyti asmeninius pinigus ir supranta jų vertę, pinigus saugo ar disponuoja jais patys, nebent pageidauja, kad juos saugotų įstaigos darbuotojai (-os). Atsakingi (-os) įstaigos darbuotojai (-os) veda tų paslaugų gavėjų, kurie (-ios) pageidauja, kad jų pinigai būtų saugomi įstaigos darbuotojų, pinigų apskaitą.

Abiejų įstaigų kalbintų paslaugų gavėjų banko kortelės ir pinigai buvo saugomi pas socialines darbuotojas. Kai kurie kalbinti savarankiškesni asmenys teigė, kad savo kambariuose laikė nedideles pinigų sumas ir galėjo jas leisti savo nuožiūra.

Nė vienoje įstaigoje paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai neapsipirkdavo parduotuvėse, išskyrus kelias paslaugų gavėjas Dotnuvos SN, kurios eidavo į atvažiuojančią parduotuvę. Tam joms nereikėjo išeiti už įstaigos teritorijos ribų. Paslaugų gavėjus (-as) pagal jų išsakytus norus apipirkdavo socialinės darbuotojos, buvo vedama išleistų pinigų apskaita. Šėtos SUC kai kurie paslaugų gavėjai (-os) buvo lydimi (-os) į parduotuvę apsipirkti. Dotnuvos SN darbuotojų teigimu, jie (jos) anksčiau taip pat vesdavo paslaugų gavėjus (-as) apsipirkti, tačiau jiems (joms) amžėjant tokios praktikos buvo atsisakyta.

4. 14. Dotnuvos SN Gyventojų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos apraše numatyta, kad asmens pasas arba tapatybės kortelė saugomi asmeniui arba jo (-s) globėjui (-ai) pasirašius raštišką sutikimą dėl asmens dokumento saugojimo. Atsisakius pasirašyti, už asmens dokumento saugojimą atsakingas (-a) pats (pati) gyventojas (-a) ar globėjas (-a) (16-22 p.) Šėtos SUC gyventojų pinigų ir kitų materialinių vertybių laikymo ir saugojimo tvarkos apraše nurodyta, kad gyventojas (-s) žodiniu sutikimu

¹² Aprašo 4 priedo 9.2 punkte nurodyta, kad asmeniui turi būti sudarytos sąlygos bet kuriuo paros metu, esant poreikiui, išgerti šiltos kavos, arbatos ar vandens.

arba pateikus rašytinį prašymą jo (-s) asmens dokumentai (pasas ir asmens tapatybės kortelė) yra saugomi įstaigos seife, už kurio saugumą yra atsakingas socialinis darbuotojas (-a) (21 p.).

Abiejų įstaigų paslaugų gavėjų asmens tapatybės dokumentai buvo saugomi pas socialines darbuotojas.

4.15. Abiejose įstaigose stengiamasi užtikrinti paslaugų gavėjų ryšių palaikymą su artimaisiais. Dauguma paslaugų gavėjų turėjo mobiliuosius telefonus, prireikus jais naudotis padėdavo darbuotojai (-os). Pagal pageidavimą dauguma paslaugų gavėjų turėjo mygtukinius, o ne išmaniuosius telefonus. Telefonų neturintys (-čios) paslaugų gavėjai (-os) su artimaisiais galėjo susisiekti įstaigos darbuotojų darbiniais telefonais. Į juos prireikus skambindavo ir paslaugų gavėjų artimieji. Abiejose įstaigose taip pat buvo planšečių, kurios galėjo būti naudojamos bendravimui su artimaisiais. Darbuotojų teigimu, savarankiškai paslaugų gavėjai (-os) planšetėmis nesinaudoja ir mokytis naudotis nenori. Vis dėlto, Šėtos SUC buvo vienas asmuo, kuris norėjo išmokti naudotis planšete, jam buvo suteiktos individualios pamokos.

Be to, įstaigose yra po kompiuterį su interneto ryšiu, tačiau paslaugų gavėjai (-os), pasak darbuotojų, jais bendravimui nesinaudoja. Veikia ir bevielis internetas, tačiau, pasak darbuotojų, paslaugų gavėjams (-oms), daugiausiai dėl jų amžiaus, tai nėra labai aktualu.

Kai kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad juos (jas) dažnai lanko artimieji. Dotnuvos SN paslaugų gavėjų vidaus tvarkos taisyklėse nurodyta, kad paslaugų gavėjus (-as) leidžiama lankyti kiekvieną dieną: vasaros laikotarpiu (gegužės 1 d. – rugsėjo 30 d.) nuo 10 iki 20 val., o žiemos – (spalio 1 d. – balandžio 31 d.) nuo 10 iki 19 val. (89 p.). Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse taip pat nurodyta, kad paslaugų gavėjai (-os) gali būti lankomi (-os) visomis dienomis, tačiau skirtingu laiku – nuo 8. iki 19 val., tačiau nuo 18 iki 19 val. galima bendrauti tik bendro naudojimo patalpose, o ne gyvenamuosiuose kambariuose. Per patikrinimus abiejose įstaigose buvo stebėtas nekliudomas kelių paslaugų gavėjų artimųjų lankymasis.

4.16. Nė vienoje įstaigoje paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai neaugino ir nesirūpino naminiais gyvūnais. Abiejose įstaigose buvo akvariumai su žuvytėmis, Šėtos SUC buvo auginamas degu. Pasak darbuotojų, jei būtų norinčių savarankiškai auginti naminius gyvūnus, tokia galimybė būtų suteikta. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) tokio poreikio neišreiškė.

4.17. Dalis abiejose įstaigose kalbintų paslaugų gavėjų domėjosi politika ir teigė, kad balsuoja rinkimuose. Darbuotojų teigimu, kelios dienos prieš rinkimus į įstaiga atvažiuoja rinkimų komisija ir norintiems (-čioms) sudaromos galimybės balsuoti.

4.18. Šėtos SUC gyvenamuosiuose kambariuose buvo padėta po segtuvą su lengvai suprantama kalba parengta ir į skyrelius suskirstyta informacija (konkrečių kambario paslaugų gavėjų „Pagalbos planas“, „Vidaus tvarkos taisyklės“, „Įgalinimas“, „Etika ir gerovė“, „Teisės“, „Gyvenimo kokybė“, „Socialinė atsakomybė“, „Smurto prevencija“). Pastebėtina, kad nors informacija pateikta trumpais sakiniais ir šalia yra iliustracija, ne visada perteikiama aiški žinutė. Pavyzdžiui, skyrelyje „Smurto prevencija“ yra lapas su užrašu: „Smurtui NE! Smurtas gali būti FINANSINIS“, tačiau, nepateikus jokių tokio smurto apraiškų pavyzdžių, nėra aišku, ką šiuo užrašu norima pasakyti. Skyrelyje „Etika ir gerovė“ yra lapų, kuriuose nurodyta, kaip darbuotojai (-os) turi elgtis su paslaugų gavėjais (-omis). Viename lape nurodyta: „Darbuotojai su manimi elgiasi: atsakingai; atidžiai ir solidariai; konfidencialiai; nesavanaudiškai; lojaliai“, todėl skaitant kyla klausimas, ką šiame kontekste turėtų reikšti kai kurie iš šių žodžių.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nė viena (-as) kalbinta (-as) paslaugų gavėjas (-a) nežinojo, kad toks segtuvas kambaryje yra ir kokia informacija jame pateikiama. Be to, buvo bent vienas kambarys, kuriame segtuve sudėta informacija su paslaugų gavėjų, kurie negyveno kambaryje, pagalbos planais. Vis dėlto, tokio segtuvo parengimas yra teigiama, nors ir tobulinta, praktika, siekiant paslaugų gavėjams (-oms) aiškiai ir suprantamai pateikti informaciją apie jų teises ir pareigas.

5. Paslaugų gavėjų užimtumo užtikrinimas

5.1. Bendros užimtumo veiklos

5.1.1. Dotnuvos SN vidinėse tvarkose užimtumo organizavimas reglamentuotas palyginti lakoniškai. Paslaugų gavėjų vidaus tvarkos taisyklėse įtvirtinta paslaugų gavėjų dienotvarkė, kurios jie (jos) privalo laikytis. Joje numatyta, kad kasdien nuo 10.00 iki 11.00 val. vyksta „darbinis užimtumas“, tačiau nėra detalizuota, kokie darbai galėtų būti atliekami. Taip pat nurodyta, kad valandomis, kuriomis dienotvarkėje nenumatytos jokios veiklos, atliekamos paslaugų gavėjams (-oms) skirtos sveikatos priežiūros ir slaugos procedūros, gydytojų konsultacijos ir „vykdomi kasdienio užimtumo užsiėmimai, pramoginiai bei kiti laisvalaikio renginiai pagal patvirtintus mėnesinius

planus“. Be to, tarp paslaugų gavėjų teisių, be kita ko, įtvirtinta teisė „Pasirinkti laisvalaikio praleidimo formą, kultūrinių interesų ratą“.

Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse užimtumo organizavimas aprašytas detaliau. Jose numatyta, kad: „centre teikiamos laisvalaikio ir užimtumo paslaugos yra orientuotos į visapusišką senjorų gerovės palaikymą ir stiprinimą. Užsiėmimai skirti skatinti fizinį, kognityvinį, emocinį, dvasinį bei socialinį aktyvumą, siekiant gerinti gyvenimo kokybę, stiprinti savarankiškumą ir bendruomeniškumą. Paslaugų turinį sudaro įvairiapusės veiklos: kognityvinių funkcijų ir smulkiosios motorikos lavinimas, meninė kūryba, muzikos užsiėmimai, kulinariniai ir pramoginiai susitikimai, skaitinių popietės, IT gebėjimų stiprinimas, filmų peržiūros su aptarimais, stalo žaidimai bei kultūrinės išvykos. Didelis dėmesys skiriamas švenčių, tradicijų ir dvasinių reikmių puoselėjimui: organizuojami kalendorinių, valstybinių, religinių bei asmeninių švenčių minėjimai, maldos valandos ir dalyvavimas Šv. Mišiose“. Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse taip pat įtvirtinta, kad laisvalaikio ir užimtumo veiklos vykdomos pagal užimtumo specialisto (-ės) kiekvieną savaitę sudaromą planą. Be to, Šėtos SUC yra patvirtintas paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcijos dokumentas, kuriame nurodoma, kad „užimtumas organizuojamas atsižvelgiant į paslaugų gavėjų poreikius, interesus, gebėjimus, sveikatos būklę. Paslaugų gavėjas turi teisę reikšti savo nuomonę, dalyvauti ar atsisakyti dalyvauti užimtumo veikloje, turi teisę atsisakyti paslaugų. Paslaugų gavėjai ir jų atstovai įtraukiami į paslaugų planavimą, teikimą, vertinimo procesus. Taip pat skatinami dalyvauti įstaigos veikloje (planavime, pasiūlymų teikime). Gyventojai patys planuoja savo laisvalaikį, užimtumo veiklas“.

Įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse papildoma informacija pateikta ir dėl masažo bei kineziterapijos paslaugų. Dotnuvos SN taisyklėse numatyta tik tiek, kad tokios paslaugos įstaigoje yra teikiamos. Šėtos SUC vidaus tvarkos taisyklėse šių paslaugų teikimas išsamiau reglamentuojamas, nurodoma, kad „gyventojams vedamos individualios ir grupinės mankštos. Pritaikomos kompensacinės ir ortopedinės (pagalbinės) priemonės, techninės pagalbos priemonės. Vertinamas ir matuojamas skausmas, judesių amplitudės, raumenų būklė, koordinacija, judesių valdymas, eisena, funkcinis savarankiškumas, ištvermė, motyvacija ir savarankiškumas. Taikomi ir atliekami: gydomieji pratimai (be / su įrankiais, be / ant / su prietaisais), masažai, fizikiniai veiksniai, gydymas padėtimi, judesio korekcija specialiomis juostelėmis (teipavimas)“. Taip pat įtvirtinta, kad Šėtos SUC kineziterapijos ir gydomojo masažo paslaugos teikiamos atsižvelgiant į individualius paslaugų gavėjų poreikius ir kineziterapeuto (-ės) metinį veiklos planą.

5.1.2. Dotnuvos SN nėra patvirtinto užimtumo specialisto (-ės) etato – patikrinimo metu įstaigos administracijos atstovės nurodė, kad užimtumo klausimais rūpinasi socialinės darbuotojos. Be to, jos paaiškino, kad, nors įstaigoje įsteigta 0,5 etato kineziterapeuto pareigybė, ji nėra užimta – jau kurį laiką kyla sunkumų randant darbuotoją, todėl nuo 2025 m. sausio 1 d. kineziterapijos paslaugos perkamos. Dotnuvos SN 0,5 etato dirba gydomojo masažo specialistas (-ė), paslaugos teikiamos.

Dotnuvos SN administracijos darbuotojos nurodė, kad už užimtumo veiklas atsakingos socialinės darbuotojos, tačiau pažymėtina, kad nei socialinių darbuotojų, nei vyr. socialinių darbuotojų pareigybių aprašymuose šių veiklų organizavimas nėra numatytas. Socialinių darbuotojų pareigybių aprašymuose nurodyta tik tai, kad jie (jos) turėtų didinti paslaugų gavėjų motyvaciją dalyvauti užimtumo veiklose, o vyr. socialinių darbuotojų pareigybės aprašymuose numatyta, kad jie (jos) tvirtina ir koordinuoja paslaugų gavėjų ketvirčio užimtumo planus. Taigi darytina išvada, kad pareigybių aprašymuose užimtumo veiklų organizavimas oficialiai nėra niekam priskirtas.

Tuo tarpu Šėtos SUC už užimtumo veiklas yra atsakinga visu etatu dirbanti užimtumo specialistė, o kineziterapijos ir masažo paslaugas teikia visu etatu dirbanti kineziterapeutė, turinti gydomojo masažo specialistės kvalifikaciją.

Šėtos SUC užimtumo specialisto (-ės) pareigybės aprašyme numatyta, kad jis ar ji organizuoja paslaugų gavėjų užimtumą, kultūrinius, pramoginius, šventinius renginius, rengia metinius ir savaitinius veiklos planus ir ataskaitas bei kt. Socialinių darbuotojų pareigybės aprašyme numatyta, kad jie (jos) pagal poreikį padeda organizuoti paslaugų gavėjų užimtumą, kultūrinę ir reabilitacinę veiklą.

5.1.3. Nors patikrinimo metu Dotnuvos SN personalas nurodė, kad užimtumo planai sudaromi kas savaitę, vis dėlto, socialinei darbuotojai šiuos planus pateikus, nustatyta, kad tai yra ne užimtumo veiklų planai, o socialinių darbuotojų darbų planavimo dokumentai, į kuriuos be užimtumo veiklų įtrauktos ir tokios socialinių darbuotojų veiklos kaip „dokumentų tvarkymas“, „paslaugų gavėjų kambarių aplankymas“, „darbuotojų susirinkimas“ ir kita. Dotnuvos SN administracija taip pat pateikė kas ketvirtį rengiamą „užimtumo veiklos planą“, kuriame taip pat nurodomos ne tik paslaugų gavėjams (-oms) planuojamos užimtumo veiklos, bet ir įstaigos personalo darbo planavimo gairės. Vis dėlto, iš pateikto ketvirčio plano matyti, kokias dienas ar progas planuojama paminėti ir kokios veiklos numatomos konkrečioms minėjimams, pavyzdžiui, spurgų kepimas Spurgų dienos proga ar šuniukų apsilankymas įstaigoje Šuns dienos proga.

Šėtos SUC užimtumo specialistė nurodė, kad užimtumo planai rengiami nuosekliai – kiekvienai savaitei. Sudarant savaitinį planą vadovaujamasi metiniu užimtumo veiklų planu, kuriame abstrakčiai nurodomos veiklos sritys ir veiklos vykdymo tikslai. Metiniame plane konkrečios minėtinos dienos ar progos nėra išskirtos, visa detalesnė informacija apie planuojamas veiklas ir minimas progas pateikiama savaitiniuose planuose.

Dotnuvos SN bendro naudojimo patalpose esančiose informacinėse lentose ar paslaugų gavėjų gyvenamuosiuose kambariuose rašytinė informacija apie įstaigoje planuojamas užimtumo veiklas nebuvo prieinama. Už šių veiklų organizavimą atsakinga socialinė darbuotoja nurodė, kad visa informacija apie vyksiančias veiklas paslaugų gavėjams (-oms) perduodama žodžiu. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os), nurodė, kad apie renginius jiems (joms) dažniausiai praneša į kambarius ateinančios socialinės darbuotojos. Patikrinimo metu I a. skelbimų lentoje buvo pateikta informacija tik apie liepos pabaigoje vyksiančią „šeimų šventę“, II a., prie įėjimo į aktų salę, buvo pakabintas grafikas, kuriame nurodyta, kad grupinės mankštos vyksta pirmadieniais–penktadieniais nuo 9.45 val., o kineziterapijos užsiėmimai – pirmadieniais–penktadieniais pagal kineziterapeuto sudarytą grafiką. Nepaisant to, įstaigos personalas nurodė, kad mankšta vyksta 2 dienas per savaitę. Taigi grafikas neatitiko tikrovės ir galėjo klaidinti paslaugų gavėjus (-as). Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad mankštose gali lankytis 2 kartus per savaitę.

Šėtos SUC pastebėta geroji praktika dėl užimtumo grafikų rengimo ir platinimo. Nors jie buvo pakabinti ne visose bendro naudojimo patalpose esančiose informacinėse lentose, buvo rengiami kiekvieną savaitę ir išnešiojami visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) į kambarius. Kambariuose, kuriuose lankytasi patikrinimo metu, tokie grafikai buvo. Pažymėtina, kad Šėtos SUC užimtumo grafikai parengti laikantis

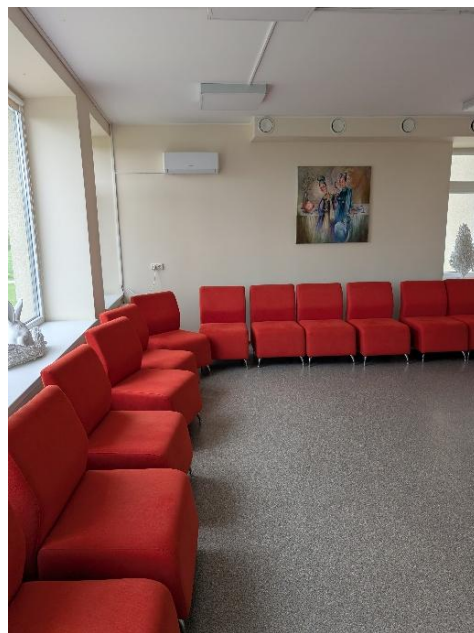
PIRMADIENIS GEGUŽĖS 18 D.	10 VAL. FRAKTALAI	14 VAL. INDIVIDUALI VEIKLA	
ANTRADIENIS GEGUŽĖS 19 D.	10 VAL. GRUPINĖ MANKŠTA	10-16 VAL. APSIPIRKIMAS	
TREČIADIENIS GEGUŽĖS 20 D.	10 VAL. „IŠMANŪS SENJORAI“	14 VAL. INDIVIDUALI VEIKLA	
KETVIRTADIENIS GEGUŽĖS 21 D.	10 VAL. INDIVIDUALI VEIKLA	14 VAL. „GAMINAME PAČIOS“	
PENKTADIENIS GEGUŽĖS 22 D.	10 VAL. GRUPINĖ MANKŠTA	10.30 VAL. KINAS	14 VAL. INDIVIDUALI VEIKLA

16 pav. Šėtos SUC paslaugų gavėjų savaitės veiklų planas.

rekomenduotinos lengvai suprantamos kalbos principų – dideliu šriftu, veiklos iliustruotos paveikslėliais. Vis dėlto patikrinimo savaitės tvarkaraštyje buvo ir rečiau kasdienėje kalboje vartojamas žodis „fraktalai“, kurio reikšmę labiau padeda suprasti šalia esantis paveikslėlis nei pats žodis.

5.1.4. Abiejose tikrintose įstaigose buvo įrengtos ir paslaugų gavėjams (-oms) prieinamos užimtumo patalpos.

Dotnuvos SN yra dvi užimtumui skirtos patalpos – I a. užimtumo kambarys ir II a. aktų salė. Užimtumo kambaryje įrengta virtuvė, be to, čia laikomos dėlionės, kortos, stalo žaidimai, kryžiažodžiai, knygos ir kitos laisvalaikio leidimo priemonės. Socialinė darbuotoja ir kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad šioje patalpoje paslaugų gavėjai (-os) gamina maistą. Aktų salė naudojama, kai užimtumo veiklose – grupinėse mankštose, koncertuose, švenčių minėjimuose – dalyvauja didžioji dalis paslaugų gavėjų. Atsižvelgiant į šios patalpos paskirtį, jos įrengimas yra paprastas ir funkcionalus – pastatyti patogūs kėslai, yra projektoriaus ekranas, prie įėjimo – kriauklė.

17 pav. Dotnuvos SN aktų salė.

18 pav. Lubų segmentas Šėtos SUC.

Šėtos SUC užimtumo veiklos galėjo būti vykdomos bent trijose užimtumo patalpose: I a. valgykloje įrengtoje virtuvėje, II a. aktų salėje ir II a. relaksacijos kambaryje. Virtuvėje buvo prieinama maisto gaminimui reikalinga buitinė technika, indai, įrankiai ir rakandai. Aktų salėje įrengta išmanioji lenta, televizorius, multimedijos ekranas filmams žiūrėti. Aktų salėje buvo paslaugų gavėjų reikmėms skirtas nešiojamasis kompiuteris. Kalbintos darbuotojos nurodė, kad paslaugų gavėjai (-os) juo nesinaudoja. Salėje taip pat yra interaktyvus žaidimų stalas, kuris gali būti nuvežamas į bet kurį kambarį, taip sudarant galimybę nevaikštantiems (-čioms) paslaugų

gavėjams (-oms) užsiimti siūloma veikla. Relaksaciniame kambaryje buvo multimedijos ekranas, krėslai, įvairios relaksacinės lempos ir apšvietimas, taip pat įrenginys, kurį įjungus ant grindų projektuojamas žaidimas ir specialiomis lazdomis žaidžiami interaktyvūs žaidimai. Priemonės laisvalaikio praleidimui (dėlionės, knygos ir pan.) išdėliotos abiejų aukštų koridoriuose įrengtose mini virtuvėlėse. Pažymėtina, kad I a. koridoriuje įrengta relaksacinė erdvė, o II a. – vadinamasis grožio kambarėlis, kuris patikrinimo metu buvo laikinai naudojamas odontologo vizitams. Užimtumo specialistės teigimu, įprastai čia kerpami plaukai ir atliekamos kitos grožio procedūros, pavyzdžiui, lakuojami nagai, daromas makiažas ir pan. Šėtos SUC daug dėmesio skirta relaksacinėms priemonėms. Abiejų įstaigos aukštų koridoriuose įrengti lubų segmentai su realistišku dangaus ir medžių šakų vaizdu, pastatytos sofa, kad paslaugų gavėjai (-os) galėtų stebėti šiuos vaizdus. Abiejose įstaigose taip pat yra mobilūs audiosensoriniai aparatai, akvariumai su žuvytėmis, o Šėtos SUC – ir degu.

Abiejose įstaigose įrengti kineziterapijos ir masažo kabinetai, kuriuose buvo masažo stalai, įvairios kineziterapijos priemonės, limfodrenažo aparatai. Šėtos SUC taip pat prieinami 3 specialūs dviračių tipo treniruokliai – kineziterapeutė nurodė, kad paslaugų gavėjai (-os) mėgsta naudotis dviračiais. Jei asmenys nepajėgia minti pedalų patys, pedalai sukasi automatiškai ir taip padeda asmenims judėti. Kineziterapijos kabinetai veikloms naudojami retai, nes grupinės mankštos vyksta aktų salėse, o masažai, pasak kalbintų paslaugų gavėjų, įprastai atliekami jų gyvenamuosiuose kambariuose.

Tiek Dotnuvos SN, tiek Šėtos SUC teritorijoje paslaugų gavėjams (-oms) sukurtos erdvės poilsiui ir veikloms: pavėsinės ir suoliukai, įrengti reguliuojamo aukščio krepšinio lankai. Dotnuvos SN buvo nedidelis darželis, kuriame augo vaiskrūmiai, ir buvo kelios daržovių lysvės. Vis dėlto, šios įstaigos personalas nurodė, kad paslaugų gavėjai (-os) patys (-čios) darželiais nebesirūpino, nes neturėjo pakankamai

19 pav. Dotnuvos SN darželis ir vaiskrūmiai.

sveikatos ir (ar) noro, bet galėjo nueiti pasiskinti uogų. Pastebėtina, kad, kaip minėta, dalis paslaugų gavėjų nurodė norintys (-čios) užsiimti sodo ir darželio priežiūra, tačiau personalas neskyrė pakankamai dėmesio jų norų įgyvendinimui.

5.1.5. Abiejose tikrintose įstaigose buvo vykdomos tokios kasdienės užimtumo veiklos kaip grupinė mankšta, maisto gaminimas, smulkiosios motorikos ir kognityvinių funkcijų lavinimas, stalo žaidimai ir pan. Visi (-os) kalbinti (-os) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad savarankiškai maisto negamino, o virtuve naudojosi tik kartu su personalu – dažniausiai tada, kai organizuojamos maisto gaminimo veiklos. Pažymėtina, kad maisto ruošimo veiklose nurodė dalyvavę tik savarankiškai judantys asmenys. Savarankiškai nejudantys asmenys nurodė sulaukę pasiūlymų būti nuvežti į šias veiklas vežimėliu, tačiau patys atsisakė jose dalyvauti, nes nenorėjo papildomai apkrauti personalo. Atkreiptinas dėmesys, kad Šėtos SUC savaitiniuose užimtumo grafikuose įvardijant gaminimo veiklą buvo vartojamas nekorektiškas jos pavadinimas „gaminame pačios“, suponuojantis, kad gaminimo veikloje gali dalyvauti tik moterys.

Geresnę regą turintys (-čios) paslaugų gavėjai (-os) neretai nurodė skaitantys (-čios) knygas ir spaudą, kurių parūpina tiek įstaigų personalas, tiek artimieji. Pora Dotnuvos SN paslaugų gavėjų nurodė, kad įstaigos užsakomi spaudos leidiniai jiems (-oms) nėra atnešami, todėl tenka juos užsisakyti patiems (-čioms) ar paprašyti, kad juos atneštų artimieji. Taip pat nustatyta gerosios praktikos atvejų, kai Šėtos SUC paslaugų gavėjos nurodė, kad dėl prastos regos skaityti pačios negali, tačiau užimtumo specialistė ateina į jų kambarius ir garsiai skaito jų pasirinktas knygas. Personalo teigimu, abiejose įstaigose taip pat naudojamos ir garsinės knygos.

Abiejose globos įstaigose už užimtumą atsakingas personalas nurodė, kad paslaugų gavėjų dalyvavimas užimtumo veiklose nėra niekur fiksuojamas. Šėtos SUC užimtumo specialistė nurodė, kad bandė pildyti dalyvavimo užimtumo veiklose žurnalą (parodė 2023 m. žurnalą), tačiau tokios praktikos buvo atsisakyta. Jos teigimu, atsižvelgiant tai, kad paslaugos teikiamos santykinai nedideliam skaičiui asmenų, įstaigos personalas ir taip žino, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) dalyvauja konkrečiose veiklose, o žurnalo pildymas sukuria papildomą administracinę našą ir nesuteikia reikšmingos praktinės naudos.

Abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) taip pat patvirtino, kad jiems (-oms) reguliariai atliekami masažai (maždaug kartą per savaitę, o pagal individualų poreikį ir dažniau). Tai laikoma gerąja praktika. Šėtos SUC kineziterapeutė nurodė, kad masažai atliekami atsižvelgiant į kiekvieno asmens individualią situaciją – pildomos masažo procedūrų kortelės, kuriose nurodoma paslaugų gavėjo (-s) sveikatos diagnozė ir pažymima, kurių kūno vietų masažas yra prioritetas. Kortelėje taip pat nurodoma, kada, koks ir kokios trukmės masažas buvo atliktas konkrečiam asmeniui.

Kaip minėta, abiejose įstaigose du kartus per savaitę organizuojamos grupinės mankštos. Šėtos SUC dirbanti kineziterapeutė nurodė, kad nuolat pildomas šių mankštų lankomumo grafikas. Taip ji gali stebėti, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) ir kaip dažnai dalyvauja mankštose. Iš pateiktų lankomumo grafikų matyti, kad mankštos lankomos gan aktyviai, nors dalis paslaugų gavėjų per paskutinius 3 mėnesius iki patikrinimo jose nedalyvavo nė karto, dauguma dalyvavo bent dalyje šių mankštų.

5.1.6. Remiantis įstaigų pateiktais dokumentais, išvykos organizuojamos palyginti retai – 2025 m. kiekvienos jų paslaugų gavėjai (-os) vyko į tris išvykas už įstaigos ar miestelio ribų (pvz., į Kėdainių miestą, zoologijos sodą ar kitur). Remiantis įstaigų pateiktais išvykų dalyvių sąrašais ar užimtumo planais, 2026 m. iki patikrinimo dienos nebuvo surengta nė viena išvyka, organizuotumo šioje srityje trūko. Šėtos SUC interneto svetainėje nurodoma, kad keli (-ios) paslaugų gavėjai (-os) 2026 m. dalyvavo išvykoje į Kėdainius. Įstaigų personalas teigė, kad seniau išvykos buvo organizuojamos dažniau, tačiau pastaruoju metu rečiau – dėl prastėjančios paslaugų gavėjų sveikatos būklės. Pagal pateiktus duomenis, 2025 m. iš Dotnuvos SN į dvi išvykas vyko po 6 asmenis, į vieną – 4 asmenys (iš viso 11 unikalių asmenų). Kiek Šėtos SUC paslaugų gavėjų dalyvavo išvykose, nustatyti nebuvo galimybės, nes tokia informacija nebuvo kaupiama ir sisteminama. Pažymėtina, kad įstaigų įrašuose socialiniuose tinkluose matyti, jog išvykose galėjo dalyvauti ir vežimėliuose judantys asmenys. Abi įstaigos turėjo po autobusiuką, naudojamą paslaugų gavėjų transportavimui, kuriuo yra galimybė transportuoti po vieną vežimėliu judantį asmenį.

Visi (-os) kalbinti (-os) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad koncertai ar panašaus formato pramoginiai pasirodymai vyksta itin dažnai ir tokio pobūdžio renginių netrūko. Koncertai dažnai rengiami įvairių švenčių progomis: Kalėdų, Velykų, Motinos dienos ir kt. Pasak kalbintų paslaugų gavėjų, apie vyksiančius renginius jie (jos) informuojami (-os) iš anksto, o renginio dieną įstaigų personalas padeda apsirengti, dažnai parenkami puošnesni drabužiai, padedama nuvykti į renginio vietą (dažniausiai aktų salę). Visi kalbinti asmenys, nepaisant jų sveikatos būklės ir fizinių galimybių, nurodė turėję galimybę dalyvauti koncertuose. Remiantis įstaigų pateiktais duomenimis, 2026 m. iki patikrinimo dienos abiejose įstaigose buvo suorganizuota po 7 koncertus, taip pat po kelis spektaklius ir kitus pasirodymus. Dotnuvos SN vykusiuose koncertuose paslaugų gavėjai (-os) dalyvavo aktyviai, iš viso juose dalyvavo 35 asmenys, didžioji dalis jų dalyvavo daugelyje organizuotų koncertų, 2 asmenys dalyvavo po vieną kartą, o 12 asmenų – visuose koncertuose. Šėtos SUC koncertų lankomumas nėra žinomas, nes tokia informacija nebuvo kaupiama ar sisteminama. Pažymėtina, kad Dotnuvos SN taip pat

nebuvo statistikos, kuriuose renginiuose dalyvavo konkretus (-i) paslaugų gavėjas (-a), tačiau įstaiga pateikė į kiekvieną renginį užsiregistravusiųjų sąrašus, todėl buvo galima rankiniu būdu nustatyti unikalių dalyvavusių asmenų skaičių.

5.1.7. Dotnuvos SN 2025 m. vykdytoje paslaugų gavėjų apklausoje nebuvo renkama jų nuomonė apie užimtumo ir laisvalaikio veiklas.

Šėtos SUC atlikta apklausa atskleidė, kad 14 proc. joje dalyvavusių paslaugų gavėjų nurodė esantys (-čios) nepatenkinti (-os) teikiamomis laisvalaikio paslaugomis, o 5 proc. – kineziterapijos ir gydomojo masažo paslaugomis. Nuomonių tyrimo ataskaitoje pažymėta, kad neigiamas laisvalaikio paslaugų vertinimas, remiantis paslaugų gavėjų pastabomis, susijęs su prastesne fizine sveikata ir ribotomis galimybėmis dalyvauti dalyje organizuojamų veiklų. Atsižvelgiant į apklausos rezultatus, buvo numatyta daugiau dėmesio skirti individualioms užimtumo veikloms ir joms skirtoms priemonėms įsigyti: mobilią relaksacijos spintą, interaktyvų stalą, sensorines priemones ir kita. Pažymėtina, kad patikrinimo metu Šėtos SUC šias priemones jau buvo įsigijęs.

5.2. Užimtumo veiklų individualizavimas – individualių socialinės globos planų sudarymas

5.2.1. Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 2 dalies 2.5 punkte nustatyta, kad kiekvienam (-ai) globos namų paslaugų gavėjui (-ai) ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo atvykimo į globos namus, o asmeniui su sunkia negalia – ne vėliau kaip per 1,5 mėnesio turi būti sudaromi ISGP. Priede nurodyta ir tai, kad ISGP, be kita ko, turi būti įvertinami asmens individualūs poreikiai, interesai ir pomėgiai. Tai suponuoja poreikį atsižvelgti į užimtumo veiklas, kuriomis asmuo gali turėti norą ir poreikį užsiimti. ISGP pildymas tikrintuose globos namuose vertintas remiantis Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 2–3 dalimis, kuriose reglamentuojami šių planų sudarymo terminai, turinys, vertinami aspektai ir kiti su individualiu planavimu susiję reikalavimai.

Dotnuvos SN nuostatuose įtvirtinta įstaigos funkcija – „pagal sudarytus individualius socialinės globos planus teikia socialinės globos paslaugas, atitinkančias kiekvieno Slaugos namų gyventojo savarankiškumo lygį“. Dotnuvos SN vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad paslaugų gavėjui (-ai) atvykus į slaugos namus įvertinami jo (jos) poreikiai ir ne vėliau kaip per 1 mėn. (asmeniui su sunkia negalia – per 1,5 mėn.) nuo apgyvendinimo dienos parengiamas ISGP, kurį sudarant dalyvauja tiek paslaugų gavėja (-as), tiek visi (-os) specialistai (-ės), o pagal poreikius ir galimybes į jo rengimą įtraukiami ir artimieji. Vidaus tvarkos taisyklėse taip pat įtvirtinta, kad dėl sudėtingos adaptacijos gali būti sudaromi

preliminarūs ISGP, galiojantys ne ilgiau nei pusmetį. Dalyvavimas sudarant ISGP numatytas vyr. socialinio (-ės) darbuotojo (-s), socialinio (-ės) darbuotojo (-s) ir individualios priežiūros darbuotojo (-s) pareigybių aprašymuose (vyr. slaugytojo (-s) pareigybės aprašyme ISGP neminimas, tačiau nurodoma, kad jis ar ji kartu su socialiniais (-ėmis) ir asmens sveikatos priežiūros darbuotojais (-omis) įvertina paslaugų gavėjų darbinį įgūdžius, jų individualias galimybes ir norus).

Šėtos SUC nuostatuose įtvirtinta iš esmės Dotnuvos SN nuostatams identiška nuostata, tačiau daugiau informacijos pateikiama Šėtos SUC paslaugų gavėjų įtraukimo į individualaus planavimo procesą tvarkos apraše, kuriame ISGP skirtas skyrius „II. Individualus planavimas“. Jame, be kita ko, numatyta, kad sudarant, peržiūrint ar vertinant ISGP vieną kartą per metus dalyvauja paslaugų gavėjai (-os) ir jų šeimos nariai (-ės), kurie (-ios) gali išsakyti savo įžvalgas ir norus. Taip pat numatyta, kad tikslinę su ISGP dirbančių darbuotojų komandą sudaro: socialinis (-ė) darbuotojas (-a), individualios priežiūros darbuotojas (-a), užimtumo specialistas (-ė), slaugytojo (-s) padėjėjas (-a), slaugytojas (-a). Šios nuostatos atsispindi ir kituose įstaigos vidiniuose dokumentuose, įskaitant darbuotojų pareigybių aprašymus. Pabrėžtina, kad Šėtos SUC paslaugų teikimo tvarkos apraše įtvirtinta, kad ISGP yra pagrindinis darbo su paslaugų gavėjais (-omis) dokumentas, kuriame atsispindi ne tik darbuotojui (-ai), bet ir paslaugų gavėjui (-ai) uždaviniai, o ISGP turinys turi būti suprantamas ir aptartas su paslaugų gavėju (-a), jame turi atsispindėti jo (jos) poreikiai, lūkesčiai, svajonės ir gebėjimai.

5.2.2. Abiejose tikrintose įstaigose buvo pildomos panašios formos ISGP, tačiau tam tikra prašoma pateikti informacija skyrėsi. Pavyzdžiui, Dotnuvos SN ISGP nebuvo nurodoma asmens atvykimo į įstaigą data, todėl nebuvo galimybės nustatyti, ar ISGP sudarytas laiku (t. y. ne vėliau nei per 1–1,5 mėn. nuo atvykimo). Šėtos SUC ISGP atvykimo data buvo nurodoma, todėl buvo galima nustatyti, kad visose tikrintose bylose ISGP buvo sudarytas laiku – anksčiau nei po mėnesio nuo asmens atvykimo į globos namus.

Dotnuvos SN ISGP taip pat nebuvo nurodytas pagrindinis paslaugų gavėjų išsikeliamas tikslas. Dviejuose iš trijų tikrintų Šėtos SUC ISGP tikslas buvo nurodytas, o trečiajame įrašant, kad asmuo „tiklo neišsako“. Taip pat pažymėtina, kad Dotnuvos SN ISGP pildomi ir kaupiami elektroniniu būdu, todėl tikrintuose ISGP nebuvo paslaugų gavėjų parašų ir informacijos apie tai, kada ir ar jie buvo supažindinti su savo ISGP. Juose taip pat nenurodyta, kokie darbuotojai pildė ISGP. Šėtos SUC ISGP spausdinami ir kaupiami popierinėse bylose, visi tikrinti ISGP buvo pasirašyti paslaugų gavėjų, viename iš trijų nurodyta, kad pats paslaugų gavėjas nedalyvavo pildant ISGP. Taip pat visuose pažymėta,

kad prie jų pildymo prisidėjo dvi socialinės darbuotojos, kineziterapeutė, užimtumo specialistė, vyr. slaugytoja ir individualios priežiūros specialistė.

Remiantis Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 3 dalies 3.1 punktu, ISGP yra peržiūrimas ir tikslinamas ne rečiau kaip vieną kartą per vienus metus, o atsiradus naujoms aplinkybėms, iškart po jų atsiradimo. Šio priedo 3 dalies 3.2 punkte numatyta, kad peržiūrėtame ir patikslintame ISGP turi būti pateikti ir įvertinti socialinės globos teikimo laikotarpiu pasiekti rezultatai, įvertinti asmens paslaugų poreikių pokyčiai ir kita.

Atsižvelgiant į tai, kad Dotnuvos SN ISGP nebuvo nurodoma, nuo kada asmuo pradėjo gauti paslaugas slaugos namuose, nebuvo galimybės įvertinti, ar pildomas ISGP yra pirmas, ar peržiūrėtas arba patikslintas – pačiame ISGP taip pat nebuvo nurodoma, ar tai pirminis ISGP. Tik viename iš tikrintų Dotnuvos SN ISGP prie užsibrėžtų uždavinių buvo pateiktas įsivertinimas, ar uždaviniai pasiekti. Tikėtina, kad tai buvo vienintelis peržiūrėtas arba patikslintas ISGP. Nors jame buvo pažymėta, kad „pasiekti visi tikslai“, visi tikslai buvo susiję tik su paslaugų gavėjai teikiamų paslaugų užtikrinimu – nurodyta, kokias paslaugas suteikia slaugos namų personalas, tačiau niekur neįvertinta, ar paslaugų gavėjos poreikiai per metus pasikeitė, ir neįvardyti nauji uždaviniai. Be to, dalyje Dotnuvos SN ISGP nebuvo nurodyta, kada planuojama peržiūrėti ISGP, o tais atvejais, kai peržiūros data nurodyta, ji neretai numatyta vėliau nei po metų (pvz., po 13 mėn.).

Atsižvelgus į tai, kad Šėtos SUC ISGP buvo nurodyta, nuo kada asmuo gauna paslaugas, buvo nustatyta, kad vienas iš trijų tikrintų ISGP buvo sudarytas praėjus 13 mėn. nuo asmens paslaugų gavimo pradžios, t. y. tikėtina, kad tai buvo peržiūrėtas arba patikslintas ISGP. Vis dėlto jame nebuvo pažymėta, kokie ankstesniame ISGP išsikelti uždaviniai buvo pasiekti, kokie asmens poreikių pokyčiai atsirado ar pateikta kita informacija, leidžianti nustatyti, kad tai peržiūrėtas arba patikslintas ISGP. Visuose Šėtos SUC ISGP peržiūrėjimo data buvo numatyta lygiai po metų.

Abiejose įstaigose didžioji dalis ISGP pateikiamos informacijos buvo susijusi su paslaugų gavėjų gebėjimu pasirūpinti savimi, suprasti kalbą, bendrauti, skaityti, savarankiškai apsipirkti, judėti įstaigos teritorijoje ir pan. Atitinkamai, jei asmuo negali savarankiškai atlikti kurios nors funkcijos, nurodoma, kokios paslaugos turi būti suteikiamos. Vis dėlto, nė viename iš tikrintų ISGP nebuvo informacijos apie įgūdžių ugdymą (kokiais būdais siekti tikslo), kaip stiprinti motyvaciją, pvz., pačiam apsipirkti. Numatomos uždavinio pasiekimo priemonės dažnai buvo formalios: „tam, kad asmuo dalyvautų užsiėmimuose – reikia jį informuoti apie užsiėmimus“, arba „tam, kad asmuo būtų motyvuotas – reikia jį

motyvuoti". Pažymėtina, kad ISGP iškelti uždaviniai labiau orientuoti į socialinį personalą, o ne paslaugų gavėją.

Iš esmės abiejų įstaigų ISGP trūko individualių laisvalaikio leidimo poreikių įvardijimo ir konkrečių individualizuotų tikslų. Didžiojoje dalyje ISGP paminima, ar asmuo noriai arba nenoriai dalyvauja bendrose veiklose (ar reikia paskatinimo), ar mėgsta žiūrėti televizorių, geba arba mėgsta skaityti (knygas, spaudą) ir pan. Tais atvejais, kai buvo vertinami sąlyginai fiziškai pajėgūs asmenys, detalesni laisvalaikio praleidimo norai taip pat nebuvo paminėti.

6. Psichologinių paslaugų prieinamumas paslaugų gavėjams (-oms)

6.1. Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų sąrašo, patvirtinto socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. A1-317 (nauja redakcija nuo 2024 m. rugpjūčio 1 d.) (toliau – Darbo laiko sąnaudų normatyvai), 10.4 papunktyje numatyta, kad minimalios psichologo darbo laiko sąnaudos stacionarinėse ilgalaikės priežiūros įstaigose, paslaugas teikiančiose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, turi siekti 0,5–1 pareigybės, tačiau specialistų paslaugos, atsižvelgiant į paslaugų gavėjų poreikius, gali būti organizuojamos ir nusteigiant šios pareigybės įstaigoje.

Vadovaujantis teisės aktuose nustatytais reikalavimais, abiejose įstaigose psichologinių paslaugų prieinamumas užtikrinamas pasitelkiant išorės specialistus (-es) – nei Dotnuvos SN, nei Šėtos SUC nėra įsteigtos psichologo, psichiatro, psichikos sveikatos slaugytojo specialybės. Kalbintų administracijos darbuotojų teigimu, psichologo pareigybės įsteigti neplanuojama.

6.2. Psichologinės paslaugos, kaip ir kitos sveikatos priežiūros paslaugos, abiejose įstaigose teikiamos vadovaujantis vidiniais norminiais teisės aktais ir sudarytomis sutartimis, atsižvelgiant į paslaugų gavėjų poreikius – esant būtinumui asmenys hospitalizuojami arba siunčiami į sveikatos priežiūros įstaigas įvairioms gydytojų specialistų konsultacijoms.

Abi įstaigos organizuoja reikalingų psichikos sveikatos paslaugų teikimą iš išorės – Dotnuvos SN paslaugų gavėjai psichikos sveikatos paslaugomis naudojasi pagal įstaigos sutartį su UAB „Klinika Armedika“ (Kėdainiai), o Šėtos SUC – su Kėdainių pirminės sveikatos priežiūros centru.

6.3. Vis dėlto nustatyta, kad abiejose įstaigose psichologo paslaugomis praktiškai nesinaudojama. Atsitiktine tvarka tikrinant Dotnuvos SN paslaugų gavėjų bylas, įrašų apie psichologinių paslaugų teikimą asmenims nerasta. Pagal Šėtos SUC paslaugų gavėjų apsilankymų pas sveikatos priežiūros specialistus (-es) žurnalą, 2025–2026 m. buvo organizuoti vieno paslaugų gavėjo vizitai pas psichiatrą (iš viso du), o psichologinės paslaugos paslaugų gavėjams (-oms) teiktos nebuvo.

6.4. Abiejose įstaigose nesant specialisto (-ės), psichologas (-ė) ISGP sudaryme ir poreikių vertinime nedalyvauja. Tai pasitvirtino peržiūrėjus kelis patikrinimo metu atsitiktine tvarka pasirinktus paslaugų gavėjų ISGP, kuriuos įstaigose pagal vidaus norminius teisės aktus rengia įstaigų socialiniai darbuotojai (-os), įtraukiant kitus (kitas) reikalingus (-as) specialistus (-es), taip pat pagal galimybes ir poreikį – artimuosius ir patį (pačią) paslaugos gavėją.

6.5. Abiejose įstaigose kalbinti (-os) darbuotojai (-os) patvirtino, kad paslaugų gavėjams (-oms) patiriant emocinius išgyvenimus, stresą, nerimą ar esant konfliktinėms situacijoms, su jais (jomis) bendrauja, tarpininkauja ir padeda spręsti iškilusius sunkumus ar konfliktus, juos (jas) išklauso ir emocinę paramą teikia socialiniai (-ės) darbuotojai (-os), taip pat kiti (-os) darbuotojai (-os) pagal galimybes. Be to, emocinį palaikymą jiems (joms) teikia kiti (-os) paslaugų gavėjai (-os) ir artimieji. Darbuotojai (-os) abiejose įstaigose teigė, jog reikšmingų krizinių situacijų ar didelių konfliktų tarp paslaugų gavėjų nėra buvę. Kaip jau minėta, darbuotojų teigimu, šiuo metu abiejose įstaigose nėra agresyvių ar konfliktiškų asmenų, kuriems būtų reikalinga intensyvi psichikos sveikatos priežiūra ar pagalba.

6.6. Teigiamai vertintina tai, kad abiejose įstaigose kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad darbuotojais (-omis) jie (jos) pasitiki ir žino, kad gali į juos (jas) kreiptis prireikus pagalbos, o personalą vertina kaip geranorišką, išklausančią, paguodžiančią ir padedantį pagal galimybes. Vis dėlto pastebėta, kad abiejose įstaigose trūko tinkamo paslaugų gavėjų informavimo apie psichologines paslaugas ir jų teikimo sąlygas. Be to, kilo abejonių dėl tinkamo šio poreikio įstaigose identifikavimo – kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nežinojo, kas yra psichologinės paslaugos, nesuprato jų esmės ir tikslo, nežinojo, kokiomis sąlygomis jos teikiamos. Kalbinant paslaugų gavėjus (-as) apie gyvenimą įstaigoje, pasitaikė asmenų, kurie reagavo labai emociškai (verkė), išreiškė didelį liūdesį dėl blogėjančios sveikatos būklės (prarastos galimybės savarankiškai judėti). Pasiteiravus, ar norėtų su kuo nors daugiau apie tai pasikalbėti, jie (jos) tam pritarė, tačiau abejojo, ar turėtų su kuo pasikalbėti. Papildomai pastebėtina, kad kai kurie (-ios)

kalbinti (-os) Dotnuvos SN darbuotojai (-os) taip pat pritarė, jog psichologinės paslaugos kai kuriems (-ioms) paslaugų gavėjams (-oms) galimai būtų reikalingos.

Atkreiptinas dėmesys, kad, mokslininkų (-ių) teigimu, persikėlimas į globos įstaigą vyresniame amžiuje yra vienas reikšmingiausių ir daugiausiai streso sukeliančių įvykių, emocijų kompleksiskumu dažnai prilyginamas sutuoktinio mirčiai ar skyryboms¹³.

Persikėlimas į globos įstaigą reiškia ne tik įprasto gyvenimo būdo ir socialinių ryšių pokyčius, mėgstamų veiklų atsisakymą bei būtinybę prisitaikyti prie naujos socialinės ir fizinės aplinkos, bet neretai sutampa ir su prastėjančia sveikatos būkle, mažėjančiais gebėjimais bei savarankiškumu. Todėl ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas tiek naujai apgyvendintų paslaugų gavėjų adaptaciniam laikotarpiui, tiek vėliau, asmenims patiriant reikšmingesnius sveikatos būklės ar savarankiškumo pokyčius. Be to, vyresnio amžiaus asmenys gerokai dažniau susiduria su artimųjų ir draugų (-ių) netektimis, o gyvenantys socialinės globos namuose – ir su dažnomis kitų paslaugų gavėjų mirtimis. Todėl svarbu užtikrinti tinkamą emocinę pagalbą ir netekčių atvejais.

6.7. Abiejose įstaigose buvo keliamos darbuotojų kompetencijos ir organizuoti mokymai. Dotnuvos SN pateiktais duomenimis, 2025 m. 3 darbuotojai (-os) dalyvavo mokymuose tema „Holistinis požiūris į paslaugų gavėjo ir darbuotojo gerovę: fizinės, psichologinės ir socialinės priežiūros derinimas“, o 2026 m. 1 darbuotojas (-a) – mokymuose tema „Kalba, kuri gali padėti ar pakenkti: Kaip bendrauti su senyvo amžiaus žmonėmis“. Be to, pagal Dotnuvos SN darbuotojų kvalifikacijos kėlimo planą 2026 m. numatyta kompetencijas tobulinti šiomis temomis: „Specialistų, teikiančių paslaugas sunkią negalią turintiems ar senyvo amžiaus asmenims, psichologinis pasiruošimas ir komandinis darbas“, „Saugus bendravimas: rizikos vertinimas, konfliktų mažinimo ir emocijų valdymo įrankiai specialistams“, „Bendravimas, darbo psichologija“, „Komplikuoti darbiniai santykiai“.

Šėtos SUC 2025 m. darbuotojams buvo organizuoti mokymai šiomis temomis: „Emocinis intelektas: kaip valdyti sudėtingus pokalbius“ (1 darbuotojas (-a)), „Efektyvios deeskalacijos technikos: darbuotojui, paslaugų gavėjui, paslaugų kokybei“ (1 darbuotojas (-a)), „Socialinių paslaugų gavėjų elgsenos pažinimo ir įgalinimo metodai“ (5 darbuotojai (-os)), „Psichikos sveikata, atmintis ir sutrikimai amžėjant“ (6 darbuotojai (-os)), „Streso valdymas bendraujant su „sudėtingais“ klientų artimaisiais“ (1 darbuotojas (-a)), „Psichikos sveikatos gerinimo metodai krizinėse situacijose“

¹³ Charenkova, J. (2018). Vyresnio amžiaus asmenų persikėlimo į socialinės globos įstaigą patirtis: literatūros apžvalga. Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, 17, 21-36 psl. Prieiga internete: <https://doi.org/10.15388/STEPP.2018.17.11929>.

(3 darbuotojai (-os)), „Ryšiai, kurie gydo: bendruomenės vaidmuo psichikos sveikatai“ (1 darbuotojas (-a)), „Vyresnio amžiaus žmonės: kaip ilgiau išlaikyti aktyvų ir savarankišką gyvenimą bendruomenėje“ (2 darbuotojai (-os)), „Pažintinės funkcijos ir emociniai ypatumai senėjimo procese bei pagalba klientams“ (2 darbuotojai (-os)), „Psichologinis atsparumas, jo svarba ir ugdymas“ (1 darbuotojas (-a)), „Streso mechanizmai bei prevencija neuropsichologijos žvilgsniu. Gyvensenos įtaka genams“ (1 darbuotojas (-a)), „Kaip bendrauti dirbant socialinį darbą su neadekvačiai (dėl ligos arba kitų priežasčių) reaguojančiais klientais“ (1 darbuotojas). 2026 m. darbuotojai (-os) jau dalyvavo tokiuose mokymuose: „Darbas su psichikos negalią turinčiais asmenimis. Jų ypatumai“ (1 darbuotojas (-a)), „Emocinis balansas socialiniame darbe: kaip padėti sau, kad galėtum padėti kitam“ (1 darbuotojas (-a)), „Psichologinis saugumas socialiniame darbe. Mobingo prevencija“ (1 darbuotojas (-a)). 2026 m. dar numatomi mokymai asmens sveikatos priežiūros specialistams „Streso valdymas ir atsipalaidavimas“.

Teigiamai vertintina tai, kad abiejose įstaigose 2025–2026 m. buvo keliamos darbuotojų kompetencijos paslaugų gavėjų psichologinės gerovės užtikrinimo, bendravimo įgūdžių gerinimo ir darbo psichologijos srityse. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad kai kurių paslaugų gavėjų psichologinės pagalbos poreikis galimai liko neįvertintas ir neatlieptas, kyla abejonių dėl darbuotojų gebėjimo laiku ir tinkamai įvertinti šį poreikį ir informuoti paslaugų gavėjus (-as) apie galimybę gauti psichologines paslaugas.

6.8. Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejose įstaigose savižudybių ir savižalos prevencijos planai (ar strategijos) nėra priimti. Abiejų įstaigų darbuotojų teigimu, savižudybių ar savižalos atvejų nefiksuota.

Kaip pažymėta pirmiau, persikėlimas į globos įstaigą asmenims gali būti ypatingą stresą keliantis įvykis. Todėl, net atsižvelgiant į tai, kad savižudybių ar savižalos atvejų įstaigose iki šiol nepasitaikė, reikalinga užtikrinti tokių atvejų prevenciją ir tinkamą darbuotojų pasirengimą reaguoti į galimas situacijas ateityje. Darbuotojams (-oms) neturint tinkamo įrankio savižudybių ir savižalos klausimais ir atsižvelgiant į tai, kad abiejose įstaigose nevykdomi specifiniai mokymai šiomis temomis, kyla rizika, kad galimos situacijos bus sprendžiamos ne laiku ir netinkamai.

6.9. Pagal Dotnuvos SN pateiktus duomenis, vienintelis informacinis, šviečiamoji pobūdžio renginys paslaugų gavėjams (-oms) psichikos sveikatos tema buvo Kėdainių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro 2025 m. spalio 10 d. Pasaulinės psichikos sveikatos dienos proga organizuotas renginys. 2026 m. planuose renginių, tiesiogiai skirtų psichikos sveikatos, psichologinės ar emocinės gerovės temoms,

numatyta nebuvo. Pagal Šėtos SUC pateiktus duomenis, 2025 m. paslaugų gavėjams (-oms) renginiai šiomis temomis nebuvo organizuoti, o 2026 m. planuose tokių renginių taip pat nenumatyta.

6.10. Nors vertinant 2024–2025m. Dotnuvos SN apklausų rezultatus pastebima emocinės sveikatos gerėjimo tendencija bei daroma išvada, kad daugeliui paslaugų gavėjų užtikrinamas emocinis stabilumas, ataskaitose nurodoma, kad gali būti naudinga įgyvendinti papildomas emocinės sveikatos palaikymo priemones ir veiklas, skirtas būtent paslaugų gavėjų (80–89 metų amžiaus asmenų) grupei. Nei Dotnuvos SN vykdytose apklausose, nei Šėtos SUC 2025 m. vykdytame teikiamų paslaugų kokybės vertinimo tyrime paslaugų gavėjams (-oms) nebuvo užduota specifinių klausimų, kuriais būtų siekiama išsiaiškinti jų supratimą apie psichologines paslaugas ar jų poreikį.

6.11. Papildomai pastebėtina, kad 2026 m. kovo 31 d. Dotnuvos SN Atitikties socialinės globos normoms įsivertinimo posėdyje, kuriame aptarti 2026 m. atlikto atitikties socialinės globos normoms vertinimo (įsivertinimo) rezultatai ir rekomendacijas veiklai gerinti, be kita ko, rekomenduota stiprinti slaugos namų paslaugų gavėjų pasitikėjimą savimi ir motyvaciją gyventi kuo savarankiškiau, darbuotojams (-oms) užtikrinti reguliarią ir kokybišką tarpusavio ar kitų specialistų (-čių) iš išorės pagalbą, siūlyta tęsti reguliarių paslaugų gavėjų, jų artimųjų, darbuotojų ir partnerių apklausų vykdymą bei darbuotojų kompetencijų įsivertinimą. Šios priemonės turėtų padėti nuolat stebėti ir gerinti teikiamų paslaugų kokybę, stiprinti bendradarbiavimą ir tobulinti darbuotojų gebėjimus.

7. Fizinio suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms), psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimas, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimas

7.1. Fizinio suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms) ir psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimas

7.1.1. Patikrinimų metu abiejose įstaigose nebuvo patvirtinto vidinio teisės akto, kuriame būtų numatyta fizinio suvaržymo priemonių taikymo ir reagavimo krizinėse situacijose algoritmai. Abiejų įstaigų darbuotojai (-os) tvirtino, kad dėl daugumos paslaugų gavėjų amžiaus ir sveikatos būklės sudėtingų (konfliktų ar stiprios distreso būsenos) situacijų beveik niekada nebūna. Su neramiais ar distresą patiriančiais (-ioms) paslaugų gavėjais (-omis) įstaigų darbuotojai (-os) visada pirmiausia siekia kalbėtis, komunikuoti, aiškintis būsenos priežastis ir parinkti tuo metu jam (jai) tinkamus ir priimtinus

nusiramino būdus. Jeigu kiltų paslaugų gavėjo (-os) žalojančio elgesio sau ar kitiems rizika, įstaigos darbuotojai (-os) kreiptųsi bendruoju pagalbos telefonu 112 arba į psichiatrą (-ę).

Šėtos SUC administracijos atstovai (-ės) taip pat nurodė, kad, paslaugų gavėjui (-ai) nuolat elgiantis konfliktiškai ar agresyviai, būtų svarstoma galimybė jį (ją) perkelti į kitą socialinės globos įstaigą. Pažymėtina, kad vien paslaugų gavėjo (-os) konfliktiškas ar agresyvus elgesys savaime nėra pakankamas pagrindas nutraukti jam (jai) teikiamas socialinės globos paslaugas ar perkelti jį (ją) į kitą socialinės globos įstaigą. Pagal Asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo, skyrimo ir organizavimo tvarkos aprašo¹⁴ 96 punktą, socialinių paslaugų teikėjas negali inicijuoti socialinių paslaugų teikimo sustabdymo ar nutraukimo, jeigu asmens socialinių paslaugų poreikis nepasikeitė. Aprašo 97 punkte numatyta galimybė tam tikrais atvejais sustabdyti socialinių paslaugų teikimą, kai paslaugų gavėjas (-a) nebendradarbiauja ir savo elgesiu kelia grėsmę darbuotojų gyvybei, sveikatai ar saugumui, tačiau ši nuostata netaikoma tais atvejais, kai toks elgesys yra išprovokuotas asmens ligos (diagnozės) ir tai užfiksuota jo (jos) medicininiuose dokumentuose. Pagal Socialinės globos normų¹⁵ 4 priedo 3.1 papunktį turi būti užtikrinama, kad paslaugų gavėjo (-os) ISGP būtų peržiūrimas ir tikslinamas ne rečiau kaip 1 kartą per 1 metus, o atsiradus naujoms, su asmens sveikatos būkle ar naujais asmens poreikiais bei įgūdžiais susijusioms aplinkybėms, ISGP turi būti peržiūrimas iškart po šių aplinkybių atsiradimo. Taigi paslaugų gavėjo (-os) pasikartojantis konfliktiškas ar agresyvus elgesys pirmiausia turėtų būti vertinamas kaip pagrindas peržiūrėti jo (jos) individualius pagalbos poreikius, taikomas elgesio valdymo ir deeskalacijos priemonės bei įstaigos galimybės šiuos poreikius atliepti, o ne kaip savaiminis pagrindas nutraukti socialinę globą ar perkelti asmenį į kitą įstaigą.

7.1.2. Nė vienoje įstaigoje patikrinimų metu nebuvo aptikta izoliacinių ar stebėjimo patalpų. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad konfliktiškų ar neramių paslaugų gavėjų įstaigose nėra, taip pat kad jie (jos) niekada nebuvo patyrę fizinio ar mechaninio suvaržymo bei nėra matę (-čiusios), kad tokia praktika būtų taikoma kitiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms). Peržiūrėjus įstaigų budėjimo pamainų perdavimo žurnalus,

¹⁴ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2024 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. A1-428 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymo Nr. A1-94 „Dėl asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo ir senyvo amžiaus asmens bei suaugusio asmens su negalia socialinės globos poreikio nustatymo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“.

¹⁵ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. įsakymas Nr. A1-46 „Dėl socialinės globos normų aprašo patvirtinimo“, 2025 m. gruodžio 11 d. suvestinė redakcija.

suvaržymo priemonių taikymo praktikos nerasta. Specialių žurnalų, kuriuose būtų registruojamas šių priemonių taikymas, patikrinimų metu įstaigos neturėjo, nes ši praktika, personalo teigimu, nebuvo taikoma.

7.1.3. Patikrinimų metu įstaigose savadarbių mechaninių suvaržymo priemonių aptikta nebuvo. Pastebėtina, kad Dotnuvos SN personalo budėjimo kabinete dėžėje ir spintoje, kurioje buvo laikomi prilaikymo diržai, skirti riboto mobilumo dėl sveikatos būklės asmenims pritvirtinti prie vežimėlio, siekiant apsaugoti juos (jas) nuo iškritimo, buvo rasta fiksacinių suvaržymo priemonių – metaliniai žiedai riešams fiksuoti prie stacionaraus objekto. Toje pačioje vietoje taip pat rastos kumštinės pirštinės su ilgais raiščiais. Dotnuvos SN darbuotojai (-os) tvirtino, kad šių suvaržymui skirtų priemonių nenaudoja, nes tokio poreikio nėra ir jų naudojimas nenumatytas vidiniuose įstaigos teisės aktuose.

Kaip minėta šios Ataskaitos 7.1.1 papunktyje, Dotnuvos SN neturėjo vidinio teisės akto, kuriame būtų reglamentuojama suvaržymo priemonių taikymo tvarka, atsakingų darbuotojų kompetencijos kriterijai ar nurodoma, kokiomis sąlygomis šios priemonės galėtų būti taikomos. Nors įstaigos darbuotojai (-os) ir paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad suvaržymo priemonės įstaigoje nėra naudojamos, atkreiptinas dėmesys, kad mechaninių suvaržymo priemonių laikymas įstaigoje, nesant aiškos jų taikymo tvarkos, gali sudaryti prielaidas savavališkam, nedokumentuotam, neproporcingam ar nepagrįstam jų naudojimui ir taip pažeisti paslaugų gavėjų teisę į laisvę, orumą ir apsaugą nuo netinkamo elgesio.

Šėtos SUC fiksacinių suvaržymo priemonių rasta nebuvo. Ši įstaiga taip pat turi tik prilaikymo diržus, skirtus riboto mobilumo dėl sveikatos būklės asmenims pritvirtinti prie vežimėlio, siekiant apsaugoti juos (jas) nuo iškritimo. Šėtos SUC darbuotojai (-os) teigė, kad mechaninių suvaržymo priemonių įstaigoje neturi ir jų niekada nenaudojo.

7.1.4. Įvertinus abiejų įstaigų atsitiktiniu būdu pasirinktus paslaugų gavėjų ISGP ir atsižvelgus į pokalbius su įstaigų darbuotojais (-omis), nustatyta, kad įstaigose nėra fiksuojama informacija apie paslaugų gavėjams (-oms) būdingus individualius dirgiklius, įspėjamuosius ženklus ir asmeniui veiksmingas nusiramino strategijas. Įstaigose taip pat nenaudojama išankstinių nurodymų praktika, kai asmuo iš anksto pateikia pageidavimus dėl pagalbos ir elgesio būdų tais atvejais, kai dėl psichikos būklės ateityje negalės priimti sprendimų. Šie nurodymai padėtų įstaigų atsakingiems (-oms) darbuotojams (-oms) žinoti, kokios pagalbos ar gydymo asmuo pageidautų patirdamas (-a) stiprų nerimą ar distresą.

7.1.5. Patikrinimų metu abiejose įstaigose nebuvo asmens sveikatos priežiūros slaugytojų, turinčių psichikos sveikatos slaugos specializaciją, taip pat nebuvo įsteigtų psichiatrų pareigybių ir etatų. Įstaigų administracijų teigimu, esant psichiatro (-ės) paslaugų ar hospitalizacijos poreikiui, kreipiamasi į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, kurioje konkretus (-i) paslaugų gavėjas (-a) yra užregistruotas (-a), ir joje jam (jai) suteikiamos reikalingos paslaugos. Kalbinti (-os) abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) nusiskundimų dėl šios tvarkos neišreiškė.

7.2. Smurto prieš paslaugų gavėjus (-as) prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimas

7.2.1. Patikrinimo metu Dotnuvos SN turėjo direktoriaus 2024 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. V-75 patvirtintą Dotnuvos SN smurto prieš paslaugų gavėjus ir finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos ir intervencijos procedūrų tvarkos aprašą, kuriuo apibrėžiamos smurto prevencijos priemonės ir procedūros, skirtos užkirsti kelią smurtui prieš paslaugų gavėjus (-as) bei finansiniam piktnaudžiavimui jų atžvilgiu. Apraše taip pat apibrėžtos įvairios smurto formos – fizinis, psichologinis, seksualinis, ekonominis smurtas, nepriežiūra ir apleistumas bei finansinis piktnaudžiavimas. Pagal šio tvarkos aprašo 16 punktą numatyti detalūs ir aiškūs įstaigos darbuotojų ir direktoriaus smurto intervencijos ir postvencijos veiksmai.

Pažymėtina, kad pagal minėto tvarkos aprašo 16.2 papunktį atsakingas įstaigos darbuotojas (-a), sužinojęs (-usi) apie smurtą artimoje aplinkoje, privalo jį ar jo pavojų patyrusį asmenį informuoti apie specializuotos kompleksinės pagalbos centrą ar (ir) policiją. Tačiau Aprašo IV skyriuje, kuriame nustatytos smurto prevencijos priemonės, nėra numatyta reguliaraus paslaugų gavėjų informavimo apie tai, kur jie (jos) galėtų kreiptis pagalbos patyrę (-usios) smurtą ar susidūrę (-usios) su jo grėsme. Kalbinti Dotnuvos SN paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad tiksliai nežino, ką reikėtų daryti patyrus smurtą ar susidūrus su jo rizika, tačiau esant poreikiui kreiptųsi į įstaigos darbuotojus (-as) ir spręstų problemą.

Šėtos SUC turėjo direktoriaus 2021 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. V1-73 patvirtintą Šėtos socialinio ir ugdymo centro fizinio ir psichologinio smurto prieš paslaugų gavėjus bei finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos procedūros aprašą. Pastebėtina, kad apraše apibrėžtos tik fizinio, psichologinio ir finansinio smurto formos, tačiau neapibrėžtos seksualinio ir ekonominio smurto formos. Pagal šio aprašo 6 punktą, visais smurto atvejais (įvykusiais ar įtariamais) kiekvienas (-a) darbuotojas (-a) turi reaguoti ir stabdyti galimą smurtą. Darbuotojai (-os), įvertinę (-usios) iškilusios situacijos

pavojingumą sau ar paslaugų gavėjui (-ai) ir nesant galimybės sustabdyti smurtautojo (-os), turi kreiptis į Bendrąjį pagalbos centrą telefonu 112. Pastebėtina, kad aiškus darbuotojų veiksmų algoritmas iškilus smurtui ar jo grėsmei yra svarbus siekiant užtikrinti paslaugų gavėjų saugumą, tačiau šiame apraše nedetalizuojama, kokiomis priemonėmis ar veiksmais darbuotojai (-os) turėtų reaguoti į distreso būsenoje esantį (-čią) paslaugų gavėją ir padėti jam (jai) nusiraminti. Aiškių deeskalacijos priemonių ar paslaugų gavėjų nuraminimo būdų nebuvimas gali didinti savivalės riziką ir lemti neproporcingus, nebūtinus ar neteisėtus laisvės suvaržymus, taip pažeidžiant asmens orumą ir asmens neliečiamybę.

Pažymėtina, kad pagal minėto aprašo 1 punktą įstaigos paslaugų gavėjas (-a) turi būti supažindintas (-a) su teise kreiptis į įstaigos administraciją ir (ar) personalą dėl įvykusios ar galimos psichologinės, fizinės, finansinės prievartos ar smurto apraiškų. Vis dėlto kalbinti (-os) Šėtos SUC paslaugų gavėjai (-os) teigė nežinantys (-čios), ką tiksliai reikėtų daryti patyrus smurtą ar jo grėsmę, tačiau nurodė, kad prireikus kreiptųsi į įstaigos darbuotojus ir spręstų problemą.

Nustatytos aplinkybės rodo, kad abiejų įstaigų paslaugų gavėjams (-oms) trūksta aiškos ir praktiškai suprantamos informacijos apie veiksmus patyrus smurtą ar susidūrus su jo grėsme ir galimus pagalbos šaltinius, o tai gali riboti jų galimybes laiku kreiptis pagalbos, pasinaudoti jiems prieinamomis apsaugos priemonėmis ir veiksmingai apginti savo teises.

7.2.2. Patikrinimų metu kalbinti įstaigų darbuotojai (-os) ir paslaugų gavėjai (-os) nesiskundė konfliktiškais asmenimis ir teigė, jog agresyvių asmenų įstaigose nėra, o konfliktai ar nesutarimai tarp paslaugų gavėjų, jeigu tokių būna, visada išsprendžiami žodžiu.

Seimo kontrolierių įstaigai pateiktuose 2025–2026 m. Šėtos SUC tarybos ir Dotnuvos SN tarybos, į kurių sudėtį taip pat įtraukti įstaigų paslaugų gavėjai (-os), protokoluose nenustatyta nusiskundimų ar keltų klausimų dėl konfliktiškų paslaugų gavėjų ar smurto atvejų.

7.3. Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir paslaugų gavėjų švietimas suvaržymo priemonių taikymo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos srityse

7.3.1. Remiantis įstaigų pateikta informacija apie paslaugų gavėjų mokymus, dalyvavimą renginiuose ir įgūdžių lavinimą 2025 m. ir 2026 m. (iki gegužės 21–22 d.) nustatyta, kad per šį laikotarpį įstaigų paslaugų gavėjai (-os) nedalyvavo ir nesilankė renginiuose,

seminaruose ar kitose užimtumo ir šviečiamosiose veiklose, susijusiose su smurto prevencija, intervencija, postvencija ar fizinių suvaržymo priemonių taikymu. Šėtos SUC darbuotojai (-os) teigė, kad su paslaugų gavėjais (-omis) dėl smurto prevencijos kartais pasikalba susirinkimų metu. Dotnuvos SN darbuotojai (-os) teigė, kad paslaugų gavėjų bendrų susitikimų nedaro, šias temas, esant poreikiui, gali aptarti užimtumo veiklų arba individualaus pokalbio metu su paslaugų gavėjais (-omis). Kalbinti abiejų įstaigų paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad nėra dalyvavę (-usios) veiklose, seminaruose ar renginiuose, susijusiuose su smurto prevencija ar fizinio suvaržymo priemonėmis.

Kaip minėta šios ataskaitos 4.18 punkte, Šėtos SUC gyvenamuosiuose kambariuose buvo padėta po segtuvą, kuriame stengtasi lengvai suprantama kalba pateikti įstaigos smurto prevencijos tvarką. Tačiau informacija neatitiko lengvai suprantamos kalbos rekomendacijų ir buvo nepakankamai aiški, kad paslaugų gavėjai (-os) tinkamai suprastų smurto prevenciją ar pagalbos kreipimosi galimybes. Paslaugų gavėjai (-os) apie šiuos segtuvus ir juose esančią informaciją nežinojo.

Dotnuvos slaugos namų smurto prieš paslaugų gavėjus ir finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos ir intervencijos procedūrų tvarkos aprašas, kaip minėta, nebuvo parengtas lengvai suprantama kalba, todėl jis buvo neprieinamas paslaugų gavėjams (-oms), kuriems (-ioms) šis teksto pateikimo būdas dėl sveikatos būklės ar mažėjančių informacijos supratimo įgūdžių galėtų būti naudingas.

Nurodytos praktikos, jų įgyvendinimas ir tarpusavio pasitikėjimas tarp paslaugų gavėjų ir darbuotojų yra reikšmingi, siekiant laiku gauti informaciją ar pranešti apie smurtą ar (ir) jo riziką, tačiau tikslingo švietimo ir prieinamos, lengvai suprantamos informacijos sklaidos ar kitų priemonių šiomis temomis paslaugų gavėjams įstaigose buvo stokojama.

7.3.2. Remiantis Dotnuvos SN Seimo kontrolierių įstaigai pateikta informacija, per 2025 m. ir 2026 m. (iki gegužės 21 d.) 8 įstaigos darbuotojos (vyr. socialinė darbuotoja, individualios priežiūros darbuotojos, socialinės darbuotojos, slaugytojos ir vyr. slaugytoja) dalyvavo smurto ir priekabiavimo prevencijos mokymuose, o 5 darbuotojos (individualios priežiūros darbuotojos ir socialinės darbuotojos) dalyvavo mokymuose, kurie gali būti susiję su smurto prieš paslaugų gavėjus (-as) prevencijos temomis. Teigiamai vertintina, kad direktoriaus 2026 m. vasario 27 d. įsakymu patvirtintame 2026 m. Dotnuvos slaugos namų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo plane yra numatyti mokymai „Saugus bendravimas: rizikos vertinimas, konfliktų mažinimo ir emocijų valdymo įrankiai specialistams“.

Remiantis Šėtos SUC Seimo kontrolierių pateikta informacija, per 2025 m. ir 2026 m. (iki gegužės 22 d.) 11 darbuotojų dalyvavo mokymuose, susijusiuose su deeskalacijos technikomis, bendravimu sudėtingose ir (ar) krizinėse situacijose. 2026 m. numatytų mokymų sąrašė nebuvo nurodyti suplanuoti mokymai, tiesiogiai susiję su smurto prevencijos ar fizinio suvaržymo temomis.

Pastebėtina, kad darbuotojų tinkamas pasirengimas valdyti krizines ar konfliktines situacijas yra svarbus siekiant mažinti patiriamą stresą ir įtampą darbe, užtikrinti saugią aplinką paslaugų gavėjams (-oms), mažinti tarpusavio įtampą ir skatinti pasitikėjimą įstaigų darbuotojais (-omis).

IV. Rekomendacijos

Seimo kontrolierė, atsižvelgdama į patikrinimų metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu, rekomenduoja:

1. Dotnuvos slaugos namų direktorei

1.1. Siekiant tobulinti aplinkos ir informacijos pritaikymą asmenims su negalia:

1.1.1. imtis priemonių, kad įstaigos teritorijoje esantys aukščių skirtumai, nuovažos ir kiti judėjimo trasos elementai būtų pažymėti kontrastingomis spalvomis ir (ar) atitinkamais taktiliniais paviršiais, siekiant gerinti aplinkos prieinamumą asmenims su regos negalia;

1.1.2. įvertinti galimybes pagrindinį įėjimą ir kitas svarbias pastato ar teritorijos lauko vietas papildomai pažymėti aiškiais orientaciniais ženklais, palengvinančiais orientavimąsi asmenims su regos ar intelekto negalia ir asmenims, sergantiems demencija ar Alzheimerio liga;

1.1.3. imtis priemonių užtikrinti, kad bendro naudojimo patalpos, darbuotojų kabinetai ir paslaugų gavėjams (-oms) aktualios įstaigos vidaus erdvės būtų pažymėtos ne tik tekstiniais užrašais, bet ir visuotinai suprantamomis piktogramomis ar kitais orientavimąsi palengvinančiais ženklais;

1.1.4. įvertinti galimybes gyvenamuosiuose kambariuose, kuriuose gyvena demencija ar Alzheimerio liga sergantys asmenys, naudoti individualizuotas vizualines priemones, padedančias atpažinti baldus, daiktus ir erdves, kartu užtikrinant, kad jų nesunaikintų paslaugų gavėjai (-os) (pavyzdžiui, paveikslėlius įlaminuoti ir rasti būdų tvirtai pritvirtinti prie paviršių);

1.1.5. įvertinti gyvenamųjų kambarių ir bendrų higienos patalpų erdves ir užtikrinti, kad sanitariniuose mazguose įrengti veidrodžiai būtų pasiekiami asmenims, besinaudojantiems (-čioms) pagalbinėmis judėjimo priemonėmis;

1.1.6. imtis priemonių sudaryti galimybę paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai ir patogiai susipažinti su dienos valgiaraščiais, pateikiant juos didesniu šriftu, aiškesniu formatu (paprastais žodžiais ir paveikslėliais) ir prieinamose įstaigos vietose. Gerosios

praktikos pavyzdžių galima rasti Seimo kontrolierių įstaigos vizitų ataskaitose:

Pakartotinio vizito į Skemų socialinės globos namus ataskaita, 1.1.8 papunktis; **Ataskaita dėl žmogaus teisių padėties Jurdaičių socialinės globos namuose**, 3.3.3.2 papunktis;

1.1.7. peržiūrėti ir atnaujinti paslaugų gavėjams (-oms) skirtą informaciją ir jiems (joms) aktualius įstaigos vidaus teisės aktus lengvai suprantama kalba, užtikrinant jų atitiktį lengvai suprantamos kalbos rekomendacijoms (daugiau informacijos galima rasti Asmenų su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje: <https://anta.lrv.lt/lt/aplinkos-prieinamumas/informacijos-prieinamumas/lengvai-suprantama-kalba/>);

1.1.8. imtis priemonių, kad informacinės lentos būtų įrengtos aukštyje, kuris būtų prieinamas asmenims, besinaudojantiems pagalbinėmis judėjimo priemonėmis;

1.1.9. atsižvelgiant į paslaugų gavėjų apklausose išsakytus pastebėjimus, stiprinti darbuotojų komunikacijos įgūdžius ir paslaugų gavėjų informavimą apie jų sveikatos būklę, teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas bei darbuotojų veiksmus reaguojant į skausmą ar kitus sveikatos sutrikimus ir atsakant į rūpimus klausimus;

1.1.10. imtis priemonių, kad įstaigos darbuotojai (-os) reguliariai tobulintų kvalifikaciją komunikacijos, bendravimo ir informacijos pritaikymo asmenims, turintiems regos ar klausos negalią ir (ar) sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis, temomis.

1.2. Siekiant tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų privatumą:

1.2.1. priimti vidaus norminius teisės aktus arba papildyti esamus nuostatomis, reguliuojančiomis vaizdo stebėjimo organizavimą bei šio stebėjimo metu surinktų duomenų tvarkymą, be kita ko, apibrėžiant vaizdo stebėjimo tikslus, apimtį, prieigos prie įrašų, įrašų panaudojimo, laikymo ir sunaikinimo sąlygas;

1.2.2. papildyti vidaus norminius teisės aktus nuostatomis, reglamentuojančiomis darbuotojų ir paslaugų gavėjų susipažinimo su jais tvarką (taikytina visiems vidaus teisės aktams), kai tokia tvarka nenustatyta;

1.2.3. užtikrinti, kad pirmame aukšte esanti paslaugų gavėjų prašymų, skundų ir pasiūlymų dėžutė nepakliūtų į vaizdo stebėjimo kameros stebėjimo lauką, taip garantuojant pareiškėjų konfidencialumą ir anonimiškumą tais atvejais, kai jo pageidaujama;

1.2.4. užtikrinti, kad triviečiame kambaryje darbuotojams (-oms) būtų lengvai prieinamos dvi širmos, reikalingos visiškam privatumui higienos procedūrų metu užtikrinti vidurinėje lovoje esančiam asmeniui;

1.2.5. imtis priemonių sutvarkyti gyvenamuosiuose kambariuose netinkamai įrengtus užraktus (kur jie įrengti suktuką paliekant išorinėje durų pusėje, o ne vidinėje);

1.2.6. užtikrinti, kad visų paslaugų gavėjų naktinės spintelės turėtų užraktus, kad asmenys turėtų šių spintelių raktus, taip pat, kad jos būtų pastatytos patogiai ir prieinamai, ypač atkreipiant dėmesį į asmenų, negalinčių savarankiškai judėti, poreikius;

1.2.7. imtis priemonių dar kartą supažindinti įstaigos darbuotojus (-as) su elgesio su paslaugų gavėjais (-omis) taisyklėmis, siekiant jų privatumo užtikrinimo, be kita ko, pabrėžiant beldimosi ir palūkėjimo prieš įeinant į gyvenamuosius kambarius svarbą;

1.2.8. imtis priemonių supažindinti paslaugų gavėjus (-as) su jų pagrindinėmis teisėmis, įskaitant teisę į privatumą, pavyzdžiui, parengti leidinį (bukletą) lengvai suprantama kalba, organizuoti renginį (susirinkimą ar pan.), kuriame būtų aptariami teisės į privatumą įgyvendinimo praktiniai aspektai ar pan.;

1.2.9. apsvarstyti paslaugų gavėjų apklausos organizavimą arba esamų metinių apklausų papildymą klausimais, siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjų nuomonę apie privatumo užtikrinimą įstaigoje.

1.3. Siekiant tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų judėjimo laisvę:

1.3.1. atsižvelgiant į paslaugų gavėjų savarankiškumo lygį ir sveikatos būklę, mokyti ir įgalinti juos (jas) savarankiškai naudotis keltuvu;

1.3.2. pasitelkus priešgaisrinės apsaugos ekspertus (-es), atlikti įstaigos pasirengimo evakuoti paslaugų gavėjus (-as) galimo gaisro atveju vertinimą, atsižvelgiant į tai, kad dauguma slaugomų gyventojų yra apgyvendinti (-os) antrame aukšte, ir numatyti tinkamas evakavimosi priemones;

1.3.3. atsižvelgiant į paslaugų gavėjų savarankiškumo lygį, sveikatos būklę ir, esant poreikiui, pasitelkiant technines priemones (pavyzdžiui, nešiojamą pagalbos iškvietimo mygtuką-pakabuką), leisti paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai išeiti už įstaigos ribų.

1.4. Siekiant skatinti paslaugų gavėjų savarankiškumą:

1.4.1. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjai (-os) kuo ilgiau išlaikytų buitinius įgūdžius (tarp jų – kambario tvarkymosi, skalbimo ir kt.), ISGP numatant uždavinius šioje srityje ir pildant informaciją apie pasiektus rezultatus;

1.4.2. bent kas 3 mėnesius organizuoti Slaugos namų tarybos posėdžius, per kuriuos paslaugų gavėjai (-os) turėtų galimybę teikti pasiūlymus dėl teikiamų paslaugų, juos apsvastyti ir priimti atitinkamą sprendimą;

1.4.3. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjai (-os) būtų reguliariai informuojami (-os), kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) yra įstaigos taryboje ir kad per juos (jas) gali išsakyti savo nusiskundimus ir pageidavimus dėl teikiamų paslaugų;

1.4.4. užtikrinti, kad darbuotojai (-os) žinotų, kurie paslaugų gavėjai (-os) yra įstaigos taryboje;

1.4.5. atlikti paslaugų gavėjų apklausą, siekiant išsiaiškinti, kokias veiklas jie (jos) norėtų atlikti be darbuotojų pagalbos, ir užtikrinti, kad, atsižvelgus į asmenų savarankiškumą ir sveikatos būklę, nebūtų neproporcingai ribojama paslaugų gavėjų teisė tai daryti (net jei taip siekiama tinkamo tikslo juos (jas) apsaugoti);

1.4.6. imtis priemonių, kad būtų palaikomas ir, esant poreikiui, ugdomas paslaugų gavėjų savarankiškumas apsiperkant;

1.4.7. parengti informaciją apie paslaugų gavėjų teises lengvai suprantama kalba, užtikrinti, kad ji būtų prieinama kiekviename kambaryje, ir reguliariai jiems (joms) priminti apie šias teises;

1.4.8. užtikrinti, kad nuolat būtų gilinamos visų tiesiogiai su paslaugų gavėjais (-omis) dirbančių darbuotojų žinios apie asmenų su negalia ir amžėjančių asmenų teises, įskaitant ir teisę kaip galima ilgiau išlaikyti savarankiškumą;

1.4.9. reguliariai rengti darbuotojų ir visų paslaugų gavėjų susitikimus, per kuriuos būtų aptariama paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcija, išsikeliama uždaviniai ir tikslai, kurie leidžia įstaigoje užtikrinti paslaugų gavėjų įgalinimą, ir praėjus atitinkamam laikui, įvertinama, kaip pavyko tuos uždavinius ir tikslus įgyvendinti.

1.5. Siekiant gerinti paslaugų gavėjų užimtumo organizavimą:

1.5.1. užtikrinti, kad prie aktų salės pateikiami grupinių mankštų ir kineziterapinių veiklų grafikai būtų pakoreguoti taip, kad juose pateikiama informacija atitiktų realybę;

1.5.2. imtis priemonių, kad įstaigos vidaus dokumentuose būtų įtvirtinta, kas atsakingas už užimtumo veiklų organizavimą, o realiai taikomos praktikos atitiktų vidaus dokumentuose įtvirtintas tvarkas, pavyzdžiui, būtų rengiami užimtumo planai mėnesiui, kaip tai numatyta vidaus tvarkos taisyklėse, ir jie realiai vykdomi;

1.5.3. imtis priemonių, kad pildant ISGP daugiau dėmesio būtų skiriama ne tik asmens higienos ir kitų fizinių poreikių atliepimui, bet ir paslaugų gavėjų asmeniniams norams, užimtumo veiklų pritaikymo ir individualizavimo klausimams. Numatyti, kad ISGP būtų peržiūrimi ar tikslinami ne vėliau kaip po metų, o peržiūros ar tikslinimo atveju ISGP būtų nurodomi pasiekti rezultatai, vertinant poreikius atsižvelgiama į padarytą pažangą, pasikeitusią situaciją, įvertinta, kokios priemonės uždaviniams pasiekti pasitvirtino, kokios – ne;

1.5.4. pakoreguoti paslaugų gavėjų nuomonių tyrimą, papildant jį klausimu ar klausimais apie paslaugų gavėjų pasitenkinimą įstaigoje organizuojamomis užimtumo veiklomis;

1.5.5. įvertinti poreikį vesti dalyvavimo užimtumo veiklose žurnalą, kuris padėtų lengviau pastebėti, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) į veiklas įsitraukia vangiau, kurie (-ios) – aktyviau;

1.5.6. užtikrinti galimybę norintiems (-čioms) paslaugų gavėjams (-oms) užsiimti sodininkyste, padėti įsirengti augalų darželius, parūpinti jų priežiūrai reikalingų priemonių.

1.6. Siekiant gerinti psichologinių paslaugų prieinamumą paslaugų gavėjams (-oms):

1.6.1. imtis priemonių užtikrinti psichologo (-ės) dalyvavimą rengiant ir peržiūrint paslaugų gavėjų ISGP, kai tinkama, o ypač tais atvejais, kai vertinami asmenų, išgyvenančių (ar neseniai išgyvenusių) krizines situacijas (konfliktus, smurtą, savižalą, netektis), poreikiai, taip pat kai peržiūrimi asmenų, reguliariai besinaudojančių psichologo (-ės) teikiamomis paslaugomis, poreikiai;

1.6.2. užtikrinti ne tik formalų psichologinių paslaugų prieinamumą paslaugų gavėjams (-oms), bet ir proaktyviai siekti įvertinti esamą ir besikeičiantį paslaugų gavėjų psichologinių paslaugų poreikį, ypatingą dėmesį skiriant naujai atvykusiems (-ioms) paslaugų gavėjams (-oms), tiems (toms), kurių būklė (mobilumas, savarankiškumo

gebėjimai) blogėja, ir tiems (toms), kurie (-ios) išgyvena krizines situacijas (artimųjų netektis ir pan.);

1.6.3. imtis priemonių užtikrinti, kad paslaugų gavėjai (-os) suprastų ir žinotų, kas yra psichologinės paslaugos, koks yra jų tikslas ir kokia tokių paslaugų teikimo tvarka įstaigoje ar už jos ribų, kad jie (jos) galėtų, be kita ko, tinkamai įsivertinti kylantį šių paslaugų poreikį, taip pat paskatinti paslaugų gavėjus (-as) kreiptis dėl individualios pagalbos teikimo, esant poreikiui (pavyzdžiui, organizuoti bendrą informacinį renginį ar individualius pokalbius su paslaugų gavėjais (-omis), parengti ir išplatinti informacinį leidinį lengvai suprantama kalba, ir pan.);

1.6.4. apvarstyti galimybes organizuoti informacinio ir šviečiamojo pobūdžio renginius paslaugų gavėjams (-oms), kurie (-ios) ne tik skatintų teigiamas emocijas, bet ir tiesiogiai supažindintų su psichikos sveikatos bei psichologinės ir emocinės gerovės užtikrinimo klausimais (pavyzdžiui, streso valdymu, depresijos keliamais iššūkiais, netekčių psichologija, sveikatos psichologija ir pan.);

1.6.5. apvarstyti paslaugų gavėjų apklausos organizavimą arba esamų metinių apklausų papildymą klausimais, siekiant išsiaiškinti jų patiriamus išgyvenimus, išskylančius sunkumus ir psichologinės pagalbos poreikius;

1.6.6. įvertinti įstaigos darbuotojų pasirengimą reaguoti savižalos ar savižudybių atvejais, apvarstyti galimybes įstaigoje priimti savižalos, savižudybių prevencijos planą (strategiją), šiais klausimais kelti darbuotojų kompetenciją;

1.6.7. užtikrinti tęstinį darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir kompetencijų stiprinimą paslaugų gavėjų psichologinės gerovės užtikrinimo, bendravimo įgūdžių gerinimo, darbuotojų psichologinio pasiruošimo, bendradarbiavimo ir darbo psichologijos srityse.

1.7. Siekiant užtikrinti tinkamą fizinio suvaržymo priemonių tvarkos taikymą, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimą ir smurto prevenciją, intervenciją ir postvenciją:

1.7.1. nedelsiant pašalinti įstaigoje laikomas mechanines suvaržymo priemones ir užtikrinti, kad paslaugų gavėjams (-oms) nebūtų taikomos mechaninės suvaržymo priemonės, o fizinio suvaržymo priemonės, esant poreikiui, būtų taikomos griežtai vadovaujantis teisės aktų nustatyta tvarka ir standartais (tik gydytojo psichiatro arba slaugytojų, turinčių psichikos sveikatos slaugos specializaciją, sprendimu);

1.7.2. peržiūrėti ir tobulinti Dotnuvos SN smurto prieš paslaugų gavėjus ir finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos ir intervencijos procedūrų tvarkos aprašą, detalizuojant paslaugų gavėjų veiksmų, patyrus smurtą ar jo grėsmę, algoritmą;

1.7.3. įvertinus galimybes, leisti paslaugų gavėjams (-oms) teikti individualizuotus išankstinius prašymus dėl pageidaujamos pagalbos ir personalo reagavimo būdų psichologinės krizės ar ryškaus distreso atvejais;

1.7.4. įvertinus galimybes, imtis priemonių diegti individualizuoto elgesio ir krizių prevencijos planavimo praktiką, kiekvieno (-os) paslaugų gavėjo (-os) ISGP fiksuojant būdingus individualius dirgiklius ir veiksmingas bei paslaugų gavėjui (-ai) priimtinas nusiraminimo ir pagalbos strategijas;

1.7.5. organizuoti švietėjiškas veiklas, renginius, susitikimus ar seminarus paslaugų gavėjams (-oms) smurto prevencijos, žmogaus teisių, naudojimosi PKS ir saugios fizinės ir psichologinės aplinkos kūrimo temomis;

1.7.6. imtis priemonių, kad įstaigos darbuotojai (-os) reguliariai tobulintų kvalifikaciją deeskalacijos, konfliktų valdymo, smurto prevencijos, intervencijos, postvencijos ir tinkamo reagavimo į krizines situacijas srityse;

1.7.7. peržiūrėti paslaugų gavėjams (-oms) skirtą informaciją apie smurto prevenciją, ją pritaikant pagal lengvai suprantamos kalbos rekomendacijas ir užtikrinant, kad paslaugų gavėjai (-os) būtų tinkamai supažindinti (-os) su jos turiniu.

2. Šėtos socialinio ir ugdymo centro globos padalinio direktorei

2.1. Siekiant tobulinti aplinkos ir informacijos pritaikymą asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimą:

2.1.1. imtis priemonių užtikrinti, kad visi įstaigos teritorijoje esantys pandusai būtų paženklinėti kontrastingomis žymomis ir (ar) taktiliniais paviršiais, o lauko terasos panduse būtų įrengti turėklai;

2.1.2. imtis priemonių, kad taktiliniai paviršiai prie pagrindinio įėjimo būtų įrengti pagal jų paskirtį, siekiant sudaryti saugias orientavimosi sąlygas asmenims su regos negalia;

2.1.3. imtis priemonių pašalinti fizines kliūtis savarankiškam judėjimui ir įrengti slenksčių nuovažas prie pagrindinio įėjimo ir valgyklos;

2.1.4. įvertinti įstaigos koridorius ir įrengti trūkstantus turėklus judėjimo trasose bei užtikrinti, kad valgyklos stiklinės terasos durys būtų pažymėtos kontrastingais ženklais;

2.1.5. imtis priemonių, kad vidaus laiptų pakopų ženklavimas būtų matomas tiek kylant, tiek leidžiantis laiptais;

2.1.6. bendro naudojimo patalpas, darbuotojų kabinetus ir paslaugų gavėjams (-oms) aktualias erdves pažymėti visuotinai suprantamomis piktogramomis ir kitomis orientavimosi palengvinančiomis priemonėmis;

2.1.7. įvertinti galimybes gyvenamuosiuose kambariuose, kuriuose gyvena demencija ar Alzheimerio liga sergantys (-čios) paslaugų gavėjai (-os), naudoti papildomas vizualines orientavimosi kambario priemones;

2.1.8. užtikrinti tinkamą pagalbos kvietimo sistemos veikimą ir reguliariai ją tikrinti, taip pat apsvarstyti šios sistemos įrengimą bendro naudojimo higienos patalpose, gyvenamųjų kambarių higienos patalpose ir kitose bendro naudojimo erdvėse, kuriose paslaugų gavėjams (-oms) gali prireikti skubios pagalbos;

2.1.9. peržiūrėti ir atnaujinti paslaugų gavėjams (-oms) skirtą informaciją bei jiems (joms) aktualius įstaigos vidaus teisės aktus lengvai suprantama kalba, aiškiai įskaitomo dydžio šriftu, užtikrinant jų atitiktį lengvai suprantamos kalbos rekomendacijoms (daugiau informacijos galima rasti Asmenų su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje:

<https://anta.lrv.lt/lt/aplinkos-prieinamumas/informacijos-prieinamumas/lengvai-suprantama-kalba/>);

2.1.10. imtis priemonių, kad informacinės lentos būtų įrengtos pagalbinėmis judėjimo priemonėmis besinaudojantiems asmenims prieinamame aukštyje;

2.1.11. imtis priemonių, kad įstaigos darbuotojai (-os) reguliariai tobulintų kvalifikaciją komunikacijos, bendravimo ir informacijos pritaikymo asmenims, turintiems regos ar klausos negalią ir (ar) sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis, temomis.

2.2. Siekiant tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų privatumą:

2.2.1. atsisakyti arba patikslinti vidaus tvarkos taisyklių nuostatas, įtvirtinančias absoliučią darbuotojų teisę lankytis paslaugų gavėjų gyvenamuosiuose kambariuose ir tikrinti jų asmeninius daiktus bei jų laikymo vietas – patvirtinti aiškiai, konkrečiais pagrindais grįstą tvarką, kuri užtikrintų paslaugų gavėjų interesus (saugumą, sveikatos priežiūrą, švaros ir

tvarkos palaikymą), tačiau nesudarytų prielaidų galimiems privatumo pažeidimams. Pabrėžtina, kad tokios darbuotojų teisės negali būti nustatytos kaip bendro pobūdžio taisyklė – būtina numatyti konkrečius darbuotojų patekimo į gyvenamąjį kambarį ir asmeninių daiktų tikrinimo pagrindus ir sąlygas;

2.2.2. papildyti vidaus norminius teisės aktus nuostatomis, reglamentuojančiomis darbuotojų ir paslaugų gavėjų susipažinimo su šiais dokumentais tvarką (taikytina visiems vidaus teisės aktams), kai tokia tvarka nenustatyta;

2.2.3. užtikrinti, kad triviečiame ir keturviečiame kambariuose pirmame aukšte darbuotojams būtų nuolat lengvai prieinamos širmos higienos procedūroms atlikti;

2.2.4. užtikrinti, kad visų paslaugų gavėjų naktinėse spintelėse esantys stalčiai tinkamai užsirakintų, kad paslaugų gavėjai (-os) turėtų šių stalčių raktus, kad jos būtų pastatytos patogiai ir prieinamai, ypač atkreipiant dėmesį į asmenų, negalinčių savarankiškai judėti, poreikius; taip pat imtis priemonių sutvarkyti dviviečiame gyvenamajame kambaryje pirmame aukšte netinkamai užsidarančias duris;

2.2.5. atsižvelgiant į paslaugų gavėjų pastebėjimus ir iškeltus klausimus 2026 m. gegužės 7 d. tarybos posėdyje dėl nepakankamo erdvių, skirtų privačiam bendravimui su lankytojais (-omis), kiekio, apsvarstyti galimybę pirmo aukšto patalpose įrengti atskirą erdvę paslaugų gavėjų privačiam bendravimui su lankytojais (-omis);

2.2.6. imtis priemonių dar kartą supažindinti įstaigos darbuotojus (-as) su elgesio su paslaugų gavėjais (-omis) taisyklėmis, siekiant jų privatumo užtikrinimo, be kita ko, pabrėžiant beldimosi ir palūkėjimo prieš įeinant į gyvenamuosius kambarius svarbą;

2.2.7. apsvarstyti galimybes gerinti darbuotojų žinias ir kelti kvalifikaciją privatumo užtikrinimo, įskaitant duomenų apsaugą, temomis;

2.2.8. imtis priemonių supažindinti paslaugų gavėjus (-as) su jų pagrindinėmis teisėmis, įskaitant teisę į privatumą, pavyzdžiui, organizuoti renginį (susirinkimą ar pan.), kuriame būtų aptariami teisės į privatumą įgyvendinimo praktiniai aspektai;

2.2.9. apsvarstyti paslaugų gavėjų apklausos organizavimą arba esamos metinės apklausos papildymą klausimais, siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjų nuomonę apie privatumo užtikrinimą įstaigoje.

2.3. Siekiant tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų judėjimo laisvę:

2.3.1. imtis priemonių, kad įstaigos darbuotojai (-os) dokumentuotų sunkią negalią turinčių paslaugų gavėjų išvežimo į lauką atvejus ir, atsižvelgdami į juos ir į paslaugų gavėjų sveikatos būklę, organizuotų palydėjimą ar išvežimą į lauką kaip įmanoma dažniau;

2.3.2. atsižvelgiant į paslaugų gavėjų savarankiškumo lygį ir sveikatos būklę, mokyti ir įgalinti juos (jas) savarankiškai naudotis keltuvu;

2.3.3. atsižvelgiant į paslaugų gavėjų savarankiškumo lygį, sveikatos būklę ir, esant poreikiui, pasitelkiant technines priemones (pavyzdžiui, nešiojamą pagalbos iškvietimo mygtuką-pakabuką), leisti paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai išeiti už įstaigos ribų.

2.4. Siekiant skatinti paslaugų gavėjų savarankiškumą:

2.4.1. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjai (-os) kuo ilgiau išlaikytų buitinius įgūdžius (tarp jų – kambario tvarkymosi, skalbimo ir kt.), ISGP numatant uždavinius šioje srityje ir pildant informaciją apie pasiektus rezultatus;

2.4.2. atnaujinti segtuvą su paslaugų gavėjams (-oms) teikiama esmine informacija apie jų teises ir pareigas taip, kad informacija būtų pateikiama aiškiai ir suprantamai; taip pat reguliariai priminti paslaugų gavėjams (-oms), kad jų kambariuose yra toks segtuvas ir kokia informacija jame yra prieinama;

2.4.3. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjai (-os) būtų reguliariai informuojami, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) yra įstaigos taryboje ir kad per juos (jas) gali išsakyti savo nusiskundimus ir pageidavimus dėl teikiamų paslaugų;

2.4.4. užtikrinti, kad darbuotojai (-os) žinotų, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) yra įstaigos taryboje;

2.4.5. atlikti paslaugų gavėjų apklausą, siekiant išsiaiškinti, kokias veiklas jie (jos) norėtų atlikti be darbuotojų pagalbos, ir užtikrinti, kad, atsižvelgus į asmenų savarankiškumą ir sveikatos būklę, nebūtų neproporcingai ribojama paslaugų gavėjų teisė tai daryti (net jei taip siekiama tinkamo tikslo juos (jas) apsaugoti);

2.4.6. užtikrinti, kad nuolat būtų gilinamos visų tiesiogiai su paslaugų gavėjais (-omis) dirbančių darbuotojų žinios apie asmenų su negalia ir amžėjančių asmenų teises, įskaitant ir teisę kaip galima ilgiau išlaikyti savarankiškumą;

2.4.7. reguliariai rengti darbuotojų ir visų paslaugų gavėjų susitikimus, per kuriuos būtų aptariama paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcija, išsikeliami uždaviniai ir tikslai, kurie leidžia įstaigoje užtikrinti paslaugų gavėjų įgalinimą, ir praėjus atitinkamam laikui, įvertinama, kaip pavyko tuos uždavinius ir tikslus įgyvendinti.

2.5. Siekiant gerinti paslaugų gavėjų užimtumo organizavimą:

2.5.1. užtikrinti, kad būtų pakeistas savaitiniame užimtumo grafike vartojamas veiklos „gaminame pačios“ pavadinimas, suponuojantis, kad veikla skirta tik moterims, ir būtų vartojama lyčiai neutrali kalba. Užtikrinti, kad laisvalaikio grafike, kaip ir kituose paslaugų gavėjams skirtuose informaciniuose leidiniuose, būtų vartojami paprastesni, lengviau suprantami žodžiai;

2.5.2. užtikrinti, kad pildant ISGP daugiau dėmesio būtų skiriama ne tik asmens higienos ir kitų fizinių poreikių atliepimui, bet ir paslaugų gavėjų asmeniniams norams, užimtumo veiklų pritaikymo ir individualizavimo klausimams. Užtikrinti, kad peržiūros ar tikslinimo atveju ISGP būtų nurodomi pasiekti rezultatai, vertinant poreikius atsižvelgiama į padarytą pažangą, pasikeitusią situaciją, įvertinta, kokios priemonės uždaviniams pasiekti pasitvirtino, kokios ne;

2.5.3. įvertinti poreikį vesti dalyvavimo užimtumo veiklose žurnalą, kuris padėtų lengviau pastebėti, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) į veiklas įsitraukia vangiau, kurie (-ios) – aktyviau.

2.6. Siekiant gerinti psichologinių paslaugų prieinamumą paslaugų gavėjams:

2.6.1. imtis priemonių užtikrinti psichologo (-ės) dalyvavimą rengiant ir peržiūrint paslaugų gavėjų ISGP, kai tinkama, o ypač tais atvejais, kai vertinami asmenų, išgyvenančių (ar neseniai išgyvenusių) krizines situacijas (konfliktus, smurtą, savižalą, netektis), poreikiai, taip pat kai peržiūrimi asmenų, reguliariai besinaudojančių psichologo (-ės) teikiamomis paslaugomis, poreikiai;

2.6.2. užtikrinti ne tik formalų psichologinių paslaugų prieinamumą paslaugų gavėjams (-oms), bet ir proaktyviai siekti įvertinti esamą ir besikeičiantį paslaugų gavėjų psichologinių paslaugų poreikį, ypatingą dėmesį skiriant naujai atvykusiems paslaugų gavėjams (-oms), tiems (toms), kurių būklė (mobilumas, savarankiškumo gebėjimai) blogėja, ir tiems (toms), kurie (-ios) išgyvena krizines situacijas (artimųjų netektis ir pan.);

2.6.3. imtis priemonių užtikrinti, kad paslaugų gavėjai (-os) suprastų ir žinotų, kas yra psichologinės paslaugos, koks yra jų tikslas ir kokia tokių paslaugų teikimo tvarka įstaigoje ar už jos ribų, kad jie (jos) galėtų, be kita ko, tinkamai įsivertinti kylantį šių paslaugų poreikį, taip pat paskatinti paslaugų gavėjus kreiptis dėl individualios pagalbos teikimo, poreikiui esant (pavyzdžiui, organizuoti bendrą informacinį renginį ar individualius pokalbius su paslaugų gavėjais (-omis), parengti ir išplatinti informacinį leidinį lengvai suprantama kalba, ir pan.);

2.6.4. apsvarstyti galimybes organizuoti informacinio ir šviečiamojo pobūdžio renginius paslaugų gavėjams (-oms), kurie ne tik skatintų teigiamas emocijas, bet ir tiesiogiai supažindintų su psichikos sveikatos bei psichologinės ir emocinės gerovės užtikrinimo klausimais (pavyzdžiui, streso valdymu, depresijos keliamais iššūkiais, netekčių psichologija, sveikatos psichologija ir pan.);

2.6.5. apsvarstyti paslaugų gavėjų apklausos organizavimą arba esamų metinių apklausų papildymą klausimais, siekiant išsiaiškinti jų patiriamus išgyvenimus, iškylančius sunkumus ir psichologinės pagalbos poreikius;

2.6.6. įvertinti įstaigos darbuotojų pasirengimą savižalos ar savižudybių atvejais, apsvarstyti galimybes įstaigoje priimti savižalos, savižudybių prevencijos planą (strategiją), šiais klausimais kelti darbuotojų kompetenciją;

2.6.7. užtikrinti tęstinį darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir kompetencijų stiprinimą paslaugų gavėjų psichologinės gerovės užtikrinimo, bendravimo įgūdžių gerinimo, darbuotojų psichologinio pasiruošimo, bendradarbiavimo ir darbo psichologijos srityse.

2.7. Siekiant užtikrinti tinkamą fizinio suvaržymo priemonių tvarkos taikymą, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimą ir smurto prevenciją, intervenciją ir postvenciją:

2.7.1. peržiūrėti ir tobulinti Šėtos socialinio ir ugdymo centro fizinio ir psichologinio smurto prieš paslaugų gavėjus bei finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos procedūros aprašą, įtraukiant visas galimas smurto formas, nustatant aiškius darbuotojų veiksmų algoritmus ir atsakomybes vykdant smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos priemones, taip pat paslaugų gavėjų galimų veiksmų, patyrus smurtą ar jo grėsmę, algoritmą;

2.7.2. įvertinus galimybes, leisti paslaugų gavėjams (-oms) teikti individualizuotus išankstinius prašymus dėl pageidaujamos pagalbos ir personalo reagavimo būdų psichologinės krizės ar ryškaus distreso atvejais;

2.7.3. įvertinus galimybes, imtis priemonių diegti individualizuoto elgesio ir krizių prevencijos planavimo praktiką, kiekvieno (-os) paslaugų gavėjo (-os) ISGP fiksuojant būdingus individualius dirgiklius ir veiksmingas bei paslaugų gavėjui (-ai) priimtinas nusiramino ir pagalbos strategijas;

2.7.4. peržiūrėti paslaugų gavėjams (-oms) skirtą informaciją apie smurto prevenciją, ją pritaikant pagal lengvai suprantamos kalbos rekomendacijas ir užtikrinant, kad paslaugų gavėjai (-os) būtų tinkamai supažindinti (-os) su jos turiniu;

2.7.5. organizuoti švietėjiškas veiklas, renginius, susitikimus ar seminarus paslaugų gavėjams (-oms) smurto prevencijos, žmogaus teisių, naudojimosi PKS ir saugios fizinės ir psichologinės aplinkos kūrimo temomis;

2.7.6. imtis priemonių, kad įstaigos darbuotojai (-os) reguliariai tobulintų kvalifikaciją deeskalacijos, konfliktų valdymo, smurto prevencijos, intervencijos, postvencijos ir tinkamo reagavimo į krizines situacijas srityse.

Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 6 dalimi, šios ataskaitos III skyriuje įvardyti subjektai privalo išnagrinėti Seimo kontrolieriaus jiems skirtas rekomendacijas bei konsultuotis su Seimo kontrolieriais dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių. Informacija apie rekomendacijų išnagrinėjimą Seimo kontrolierių įstaigai pateikiama vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalimi nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijų gavimo dienos.**

Seimo kontrolierė

dr. Jolita Miliuvienė

Dėl aplinkos ir informacijos pritaikymo asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimo
Tarptautiniai standartai
<u>Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos</u> (toliau – Asmenų su negalia teisių konvencija) 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog valstybės turi imtis atitinkamų priemonių, kad užtikrintų asmenims su negalia lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą. 9 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta, kad „priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, <i>inter alia</i> taikomos: a) pastatams [...] ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant [...] būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; [...]“.
Pagal <u>Asmenų su negalia teisių konvencijos</u> 20 straipsnio b punktą konvencijos šalys yra įsipareigojusios imtis veiksmingų priemonių sudaryti sąlygas asmenims su negalia gauti kokybiškas mobilumą palengvinančias priemones, įrenginius, pagalbines technologijas ir pagalbininkų bei tarpininkų pagalbą, įskaitant galimybę jais pasinaudoti už prieinamą kainą.
<u>Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijų Nr. Rec(2009)6 dėl senėjimo ir negalios 21 amžiuje</u> 1.13 papunktyje pabrėžta, kad gyvenamieji ir visuomeninio naudojimo pastatai bei transporto priemonės turi būti visiškai prieinami ir pritaikyti naudotis asmenims su negalia, taip užtikrinant aukščiausią įmanomą jų autonomijos ir judėjimo laisvės standartą.
<u>CPT</u>: socialinės globos namų personalas turėtų užtikrinti gyventojų saugumą esant lauko erdvėse ir suteikti būtiną pagalbą visiems gyventojams, turintiems fizinę negalią, taip pat socialinių globos namų erdvės turėtų būti suprojektuotos arba pritaikytos laikantis pripažintų prieinamumo standartų (turi turėti rampas, asmenų su negalia vežimėlių prieigas, liftus). Netinkama erdvė ir (arba) infrastruktūra negali būti laikoma pateisinama priežastimi neleisti gyventojams naudotis kasdienėmis lauko poilsio zonomis ir (arba) sodais. Gyventojams su judėjimo negalia turėtų būti suteikiama tinkama personalo pagalba, taip pat tinkama įranga (asmenų su negalia vežimėliai ir kt.)
Lietuvos Respublikos teisės aktai
<u>Lietuvos Respublikos asmenų su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo</u> 5 straipsnyje nustatyta, kad asmuo su negalia turi teisę į prieinamą aplinką visoje

Lietuvos Respublikos teritorijoje. Pagal šio įstatymo 5 straipsnio 4 dalį, už asmens su negalia teisės į prieinamą aplinką įgyvendinimą ir už statinių pritaikymą asmens su negalia poreikiams atsako, be kita ko, statinių naudotojai. Pagal šio įstatymo 6 straipsnio 1 ir 4 dalis, kurčiasis ir asmuo su klausos negalia turi prigimtinę teisę į kalbą ir teisę bendrauti, teikti ir gauti informaciją ir (ar) paslaugas lietuvių gestų kalba. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, užtikrindamos minėtas nurodytas teises, pagal kompetencijas, be kita ko, užtikrina, kad kurtiesiems ir asmenims su klausos negalia informacija ir (ar) paslaugos būtų teikiamos lietuvių gestų kalba.

Statybos techninio reglamento STR 2.03.01:2019 „Statinių prieinamumas“, patvirtinto aplinkos ministro 2019 m. lapkričio 4 d. įsakymu Nr. D1–653 „Dėl statybos techninio reglamento STR 2.03.01:2019 „Statinių prieinamumas“ patvirtinimo“ (toliau – statybos techninis reglamentas), 29 punkte nurodyta, jog laiptai įrengiami vadovaujantis ISO 21542:2011 13 skyriuje [5.10] nustatytais reikalavimais. Šio reglamento 33 punkte numatyta, jog lifto iškvietimo ir valdymo mygtukai turi būti sumontuoti 800–1100 mm aukštyje nuo grindų ar priėjimo prie lifto paviršiaus, o vadovaujantis 39 punktu, valdymo įranga, įtaisai ir jungikliai gyvenamuosiuose pastatuose ir patalpose įrengiami pagal ISO 21542:2011 36 skyriaus [5.10] reikalavimus.

Socialinės globos normų aprašo (toliau – Aprašas) 4 priedo 4.2 papunktyje nustatyta, kad asmeniui turi būti užtikrintas aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis paslaugų organizavimas laiku. Asmenys turi būti aprūpinami visomis reikalingomis jų poreikius atitinkančiomis techninės pagalbos priemonėmis. Įstaigoje turi būti kiekvienam asmeniui pakankamas kokybiškų, tinkamų naudoti techninės pagalbos priemonių skaičius. Pritaikymo diržai ir liemenės naudojami tais atvejais, kai siekiama išvengti asmens susižalojimo ar iškritimo iš lovos, vežimėlio, kėdės ir pan. Lovoje naudojamos priemonės turi netrukdyti asmeniui keisti kūno padėtį (apsiversti, atsisėsti). Asmeniui reikalingos techninės pagalbos priemonės, jų kiekis ir įsigijimo data nurodomi asmens byloje.

Aprašo 4 priedo 6.9 papunktyje numatyta, kad slaugomam asmeniui turi būti užtikrinta kokybiška nuolatinė priežiūra ir slauga. Socialinės globos įstaiga yra apsirūpinusi reikalingomis techninės pagalbos priemonėmis, padedančiomis darbuotojams saugiai ir kokybiškai atlikti kasdienes funkcijas (priemonės asmeniui pakelti, perkelti, maudyti, maitinti ar transportuoti socialinės globos namų viduje).

Aprašo 4 priedo 6.11 papunktyje nurodyta, kad slaugomam asmeniui turi būti užtikrinamos oraus gyvenimo sąlygos pagal individualius poreikius – maitinimosi ir

kasdienės higienos pagalba ar kita reikalinga pagalba, sudaromos sąlygos bendrauti su kitais asmenimis.
Aprašo 4 priedo 6.8. pažymima, kad asmeniui, kuris dėl sveikatos būklės neturi ar yra praradęs kalbos ar kitus bendravimo gebėjimus, socialinės globos įstaigoje yra taikomos alternatyvios komunikacijos priemonės (gestų kalba, Brailio raštas ir kita). Socialinės globos įstaigoje dirbantis personalas turi žinių bendravimo su senyvo amžiaus asmenimis ar asmenimis su negalia klausimais (tarp jų ir alternatyvių komunikacijos priemonių taikymo klausimais) ir nuolat jas tobulina.
Aprašo 4 priedo 9.5.2 papunktyje nurodyta, kad asmeniui turi būti sudaryta galimybė jam suprantama forma kasdien susipažinti su menu, iš anksto pateikti pageidavimus dėl maisto produktų ar patiekalų asortimento, į kuriuos, esant galimybei, turi būti atsižvelgiama.
Aprašo II skyriaus 5 punktas numato, kad socialinės globos teikimo vieta turi būti nesunkiai pasiekama visuomeniniu transportu. Esant poreikiui, socialinės globos įstaiga užtikrina specialaus transporto paslaugas priemonėms, susijusioms su asmenų socialine integracija į bendruomenę, vykdyti.
Aprašo II skyriaus 4 punkte numatyta, kad socialinės globos įstaigos teritorija, visų patalpų išplanavimas ir įrengimas turi atitikti Lietuvos higienos normos HN 125:2019 „Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-133, reikalavimus, darbų ir priešgaisrinę saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus, taip pat Aprašo atitinkamai socialinės globos normų grupei skirtame priede patalpoms nustatytus reikalavimus.
Pagal Aprašo 4 priedo 13.6 punktą ir jo papunkčius asmeniui, turinčiam specialiųjų poreikių, ar darbingo amžiaus asmeniui su negalia turi būti užtikrinama jo poreikiams pritaikyta aplinka, reikalinga kasdieniam gyvenimui bei paslaugoms gauti, taip pat užtikrintos galimybės lengvai judėti socialinės globos įstaigos teritorijoje ir patalpose, saugiai naudotis poilsio ir rekreacijos zonomis, esančiomis įstaigos teritorijoje. Laisvam, savarankiškam ir saugiam judėjimui užtikrinti socialinės globos namuose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, stacionarinėse ilgalaikės priežiūros įstaigose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, specializuotuose slaugos ir socialinės globos namuose įrengti vertikalūs įrengti vertikalūs keltuvai (lifto tipo keltuvai) ir (ar) liftai, kurie yra pasiekiami tiesiogiai, nenaudojant jokių papildomų priemonių, išskyrus asmenines. Socialinės globos

įstaigose, kuriose paslaugas gauna asmenys su negalia, įskaitant ir Alzheimerio liga ar demencija sergančius asmenis, taikomos augmentinės ar alternatyvios komunikacijos priemonės (pvz., kiemo zona, koridorius, patalpos pagal asmenų, nuolat naudojančių judėjimo techninės pagalbos priemonę – vežimėlį, akių lygį pažymėti neformaliais simboliais (daiktais, nuotraukomis, paveikslėliais, piešiniais) ir formaliais simboliais (Bliss, Mayer–Johnson, piktogramomis ir kt.).

Vadovaujantis Aprašo 4 priedo 13.7 papunkčiu, asmeniui turi būti užtikrinta galimybė greitai (neišeinant iš savo gyvenamojo kambario) išsikviesti personalą. 4 priedo 10.7 papunktyje, be kita ko, nurodyta, kad gyvenamuosiuose ir higienos kambariuose pagal galimybes turi būti įvesta pagalbos kvietimo sistema.

Pagal Aprašo 4 priedo 14.1 papunktį asmuo gyvena socialinės globos įstaigoje, kurios patalpos (gyvenamųjų miegamųjų kambarių, valgyklos, virtuvės ir valgomojo patalpos, skirtos socialinių paslaugų gavėjams ar jų artimiesiems, padedamiems darbuotojų, maistui pašildyti ar užkandžiams, skirtiems socialinių paslaugų gavėjams, pagaminti, ir pan., asmens higienos patalpos, laisvalaikio organizavimo, ugdymo, bendrojo naudojimo patalpos (laiptinės, koridoriai ir pan.)) pritaikytos gyventi ir būtiniesiems poreikiams tenkinti.

Pagal Aprašo 4 priedo 14.6.4 ir 17.6.7 papunkčius valgomajame turi būti stalas, kėdės (pagal poreikį – speciali įranga (pvz., maitinimo kėdė)) ir sudarytos sąlygos kiekvienam asmeniui, įskaitant vežimėliu judančius asmenis, pavalgyti prie patogaus aukščio stalo. Virtuvėje ar valgomajame esančiame valgiaraštyje (menu) patiekalai turi būti nurodyti socialinės globos paslaugas gaunantiems asmenims suprantama ir atpažįstama forma (pvz., paveikslėliais ir pan.).

Pagal Aprašo 4 priedo 14.7 papunktį socialinės globos įstaigoje bendrasis kambarys turi būti įrengtas pagal šiuos reikalavimus: bendrajame kambaryje kiekvienam asmeniui turi būti sudaryta galimybė atsisėsti ar privažiuoti su vežimėliu; bendrajame kambaryje asmenys turi galėti nevaržomai judėti; bendrojo kambario erdvė turi atitikti negalios specifiką (būti patogi ir aiški, baldai suplanuoti ir išdėstyti taip, kad asmenims būtų patogų bendrauti, kartu leisti laiką ir pan.).

Pagal Aprašo 4 priedo 14.8.1 papunktį higienos patalpos – tualetai, prausimosi ir (ar) maudymosi patalpos – turi būti lengvai ir greitai pasiekiamos, patogios naudotis, jose turi būti užtikrintas privatumas ir saugumas.

Aprašo 14.8.3 papunktyje numatyta, kad socialinės globos namų įstaigoje higienos patalpoje, jeigu būtina dėl asmens judėjimo negalios, turi būti įrengti specialūs priedai: laikikliai, specialios rankenėlės, speciali įranga, skirta asmeniui pakelti ir (ar) perkelti iš vienos vietos į kitą, gulintiam ar sunkiai judančiam asmeniui prausti ar padėti atlikti procedūras, susijusias su asmens higiena.

Pagal Aprašo 4 priedo 15.4 papunktį judėjimo negalią turinčiam asmeniui turi būti užtikrinta, kad socialinės globos įstaiga išnaudoja visas galimybes, siekdama, kad gyvenamajame miegamajame kambaryje langų aukštis ir lovos vieta leistų asmeniui stebėti aplinką per langą sėdint ar gulint.

Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SPPD) rekomendacijose dėl socialinės globos normų reikalavimų, pritaikant aplinką asmenų su negalia poreikiams, įgyvendinimo,

nurodoma, jog socialinės globos įstaigos, kuriose nuolat gyvena senyvo amžiaus asmenys, suaugę asmenys su negalia, turintys įvairių judėjimo sutrikimų (juda tik asmenims su negalia pritaikytu vežimėliu savarankiškai arba su darbuotojų pagalba, su pagalbinėmis priemonėmis (įvairaus tipo vaikštynėmis, lazdelėmis, ramentais), turintys koordinacijos sutrikimų ir pan., turi sudaryti sąlygas jiems kasdieniame gyvenime lengvai ir saugiai judėti įstaigos patalpose ir teritorijoje. Aplinkos pritaikymas, naudojami įrenginiai, priemonės, skirti kasdieniam asmens naudojimuisi, turi užtikrinti kuo savarankiškesnį, lengvesnį ir saugesnį socialinės globos gavėjų mobilumą. Senyvo amžiaus ir suaugusių asmenų su sunkia negalia socialinės globos įstaigose turi būti galimybė išmaudyti gulintį asmenį.

Seimo kontrolierius 2020 m. rugsėjo 30 d. ataskaitoje Nr. NKP-2020/1-5 yra pažymėjęs, jog socialinės globos namuose turi būti užtikrinta, kad sunkią judėjimo negalią turintys (gulintys) asmenys, kurių nėra galimybės pasodinti į neįgaliojo vežimėlį, būtų reguliariai išvežami į lauką, taip pat kad visuose globos namų korpusuose būtų įrengtos asmenims su negalia pritaikytos vietos, kuriose gyventojai galėtų naudotis internetu. Seimo kontrolierius taip pat pabrėžė, jog svarbu, kad visa informacija gyventojams būtų pateikiama lengvai suprantama kalba ir atspausdinta regos negalią turinčių gyventojų poreikius atitinkančiu šriftu.

Seimo kontrolieriaus 2020 m. spalio 16 d. ataskaitoje Nr. NKP-2020/1-4 išaiškinta, jog visuose socialinės globos namuose turi būti įrengta veikianti (be techninių nesklandumų) PKS.

Dėl privatumo užtikrinimo
Tarptautiniai standartai
Pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 8 straipsnį, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnį ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 17 straipsnį, kiekvienas asmuo turi teisę į pagarbą savo privačiam ir šeimos gyvenimui, būsto neliečiamybei ir korespondencijai.
Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo sprendimuose yra pažymėjęs, kad nėra įmanoma ar būtina bandyti išsamiai apibrėžti sąvoką „privatus gyvenimas“. Tai yra plati koncepcija, apimanti, be kita ko, fizinį ir psichologinį asmens neliečiamumą, autonomiją, teisę į asmeninį tobulėjimą ir teisę užmegzti bei plėtoti ryšius su kitais žmonėmis ir išoriniu pasauliu. EŽTT 2012 m. liepos 17 d. sprendimas byloje <i>Munjaz prieš Jungtinę Karalystę</i>. EŽTT 2012 m. vasario 14 d. sprendimas byloje <i>D. D. prieš Lietuvą</i>, ir kiti. EŽTT 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje <i>Bensaid prieš Jungtinę Karalystę</i>.
CPT teikia ypatingą svarbą asmenų privatumui: gyventojams turi būti padedama išlaikyti socialinius ir šeimos ryšius, turi būti tinkamai įrengtos pasimatymų vietos, sudarytos tinkamos sąlygos pasimatymams; asmenims turi būti skiriama rakinama vieta, kurioje jie galėtų laikyti asmeninius daiktus, nes priešingu atveju gali būti pažeistas asmenų saugumo ir autonomiškumo jausmas.
CPT taip pat yra pažymėjęs, kad vyrai ir moterys turėtų turėti atskirus miegamuosius kambarius ir higienos patalpas. Ypatingos atsargumo priemonės yra reikalingos gyventojų netinkamo elgesio ir veiksmų prieš kitus gyventojus, kurie keltų grėsmę jų privatumui, prevencijai. Visiems gyventojams turėtų būti prieinamos erdvės, kur jie galėtų apsirengti ir nusirengti, nusimaudyti ar nusiprausti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis.
Asmenų su negalia teisių konvencijos 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti valstybių, šios konvencijos šalių, įsipareigojimai imtis veiksmingų ir atitinkamų priemonių pašalinti asmenų su negalia diskriminavimą visais klausimais, susijusiais su santuoka, šeima, tėvyste (motinyste) ir asmeniniais santykiais, siekiant užtikrinti, kad būtų pripažinta visų asmenų su negalia, sukakusių santuokinį amžių, teisė susituokti ir sukurti šeimą esant laisvam ir visiškam asmenų, kurie ketina susituokti, sutikimui; kad būtų pripažintos

asmenų su negalia teisės laisvai ir atsakingai priimti sprendimus dėl savo vaikų skaičiaus ir jų gimimo laikotarpių, taip pat teisė gauti informaciją pagal amžių, teisė į švietimą reprodukcijos ir šeimos planavimo klausimais ir būtų suteiktos priemonės, kurios leistų jiems pasinaudoti šiomis teisėmis; kad asmenys su negalia, įskaitant vaikus, lygiai su kitais asmenimis išsaugotų savo vaisingumą.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Vadovaujantis [Konstitucijos 22 straipsniu](#), asmens privatus gyvenimas, susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas – neliečiami.

Pagal Aprašo II skyriaus 12.1 papunktį socialinės globos normos taikomos vadovaujantis, be kita ko, asmens teisių (įskaitant asmens duomenų apsaugos) užtikrinimo principu. Organizuojant ir teikiant socialinę globą, užtikrinama asmens duomenų apsauga (pagal [2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento \(ES\) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB \(Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas\)](#)), Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą ir tvarkymą, reikalavimus), draudžiama nepagrįstai ir neteisėtai riboti asmens teises. Visos asmens problemos sprendžiamos su asmeniui rodoma pagarba, supratimu, jautrumu, užtikrinant ir pripažįstant asmens teisę į privatumą. Įgyvendindamas savo teises, asmuo neturi varžyti kito asmens teisių.

Pagal Aprašo 4 priedo 10.7 papunktį asmens saugumas jo gyvenamajame kambaryje užtikrinamas nepažeidžiant jo privatumo ir orumo. Socialinės globos įstaigos personalas į asmens gyvenamąjį kambarį įeina tik pasibeldęs, asmuo negali būti užrakinamas savo gyvenamajame kambaryje. Asmens gyvenamosiose patalpose nenaudojamos stebėjimo kameros ar kiti stebėjimo būdai. Su asmenimis, kuriems dėl sveikatos būklės ir visiško nesavarankiškumo reikia nuolatinės priežiūros, ar jų globėjais, rūpintojais susitarta dėl būdų ir formų, kaip tai bus daroma.

Aprašo 4 priedo 14.3 papunktyje numatyta, kad asmeniui jo gyvenamojoje aplinkoje kiek įmanoma turi būti užtikrinamas privatumas. 4 priedo 14.5.6 papunktyje nurodoma, kad gyvenamajame miegamajame kambaryje ant langų turi būti pakabintos užuolaidos, ritininės užuolaidos ar pan., jei yra poreikis ar jei asmenys pageidauja, gyvenamajame miegamajame kambaryje, kuriame gyvena du asmenys, gali būti pastatoma širma privačiai gyventojo erdvei sukurti. 4 priedo 14.8.1 papunktyje įvirtinta, kad higienos patalpose – tualetuose, prausimosi ir (ar) maudymosi patalpose – turi būti užtikrinamas

privatumas ir saugumas. Higienos patalpų erdvės sienomis turi būti atskirtos nuo grindų iki lubų.
Pagal Aprašo 4 priedo 15.2 papunktį asmeniui privalo būti sudaryta galimybė saugiai laikyti savo asmeninius daiktus, užsirakinti savo asmeninį gyvenamąjį miegamąjį kambarį, spintą ar naktinę spintelę, jeigu, įvertinus jo savarankiškumą, tai nekelia pavojaus jo ar kitų asmenų saugumui.
Aprašo 4 priedo 6.15 papunktyje numatyta, kad asmuo individualiai, pagal socialinės globos įstaigos nustatytą tvarką, turi būti aprūpinamas patalyne, rankšluosčiais, drabužiais, avalyne, reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtinais daiktais, atsižvelgiant į asmens poreikius, lytį ar neplanuotai atsiradusias aplinkybes. Drabužiai, avalynė, rankšluosčiai skiriami kiekvienam individualiai ir negali būti naudojami bendrai.
<u>Lietuvos higienos normos HN 125:2019 „Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“</u>, patvirtintos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-133 (toliau – Higienos norma), 17.1 papunktyje numatyta, kad vyrų ir moterų asmens higienos patalpos turi būti atskirtos. Pagal Higienos normos 17.3 ir 17.7 papunkčius tualetų patalpose turi būti įrengtos atskiros uždaros kabinos su rakinamomis durimis, dušo, vonios patalpos taip pat turi būti rakinamomis durimis, o jeigu vienoje patalpoje įrengta daugiau kaip vienas dušas ar vonia, jie turi būti uždaroje kabinose rakinamomis durimis.
Dėl judėjimo laisvės užtikrinimo
Tarptautiniai standartai
Tarptautiniuose dokumentuose įtvirtinti asmenų su negalia ir vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumo ir nepriklausomumo principai, teisė dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime bei teisė į privatumą (Asmenų su negalia teisių konvencijos 3 straipsnis, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 1 ir 25 straipsniai, Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. Rec(2009)6 dėl senėjimo ir negalios 21 amžiuje 1 punktas) suponuoja tai, kad paslaugų gavėjams (-oms), atsižvelgiant į jų savarankiškumą, neturi būti trukdoma išeiti už šios įstaigos teritorijos ribų.
Pagal Asmenų su negalia teisių konvencijos 14 straipsnio („Asmens laisvė ir saugumas“) 1 punktą numatyta valstybių pareiga užtikrinti, kad asmenys su negalia lygiai su kitais asmenimis įgyvendintų teisę į asmens laisvę ir saugumą, taip pat kad asmenims su negalia nebūtų neteisėtai ar savavališkai atimta laisvė, kad bet koks jų laisvės atėmimas būtų suderinamas su įstatymu ir laisvės atėmimas jokia būdu nebūtų teisinamas negalia.

Pagal [Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2004 m. rugsėjo 22 d. rekomendacijos Nr. Rec\(2004\)10 dėl psichikos sutrikimų turinčių asmenų žmogaus teisių ir orumo apsaugos](#) 8 straipsnį asmenys, turintys psichikos sutrikimų, turėtų turėti teisę būti prižiūrimi kuo mažiau ribojančioje aplinkoje, atsižvelgiant į jų sveikatos poreikius ir poreikį apsaugoti kitus.

Pagal [Ministrų Komiteto priimtą rezoliuciją Nr. ResAP\(2005\)1 dėl suaugusiųjų ir vaikų su negalia apsaugos nuo piktnaudžiavimo](#), asmens uždarymas namuose ar neišleidimas iš jų yra viena iš smurto formų.

Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas kankinimų ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo klausimais 2013 m. vasario 1 d. ataskaitos Nr. [A/HRC/22/53](#) 63 punkte yra pažymėjęs, kad asmens izoliavimas patalpoje negali turėti jokio terapinio pateisinimo ir toks izoliavimas gali prilygti kankinimui ar netinkamam elgesiui.

Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras 2014 m. rugsėjo pareiškimе dėl Žmonių su negalia teisių konvencijos 14 straipsnio [paskelbė](#), kad asmens laisvė ir saugumas yra viena iš brangiausių teisių, į kurias teisę turi visi, tačiau, visų pirma, visi asmenys su negalia, ypač psichikos negalią turintys asmenys.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Pagal Aprašo 4 priedo 6.3 papunktį asmeniui su negalia (išskyrus slaugomus asmenis) turi būti sudaromos sąlygos, įgalinančios asmenį viską, kas įmanoma, atlikti pačiam.

Aprašo 4 priedo 10.7 papunktyje numatyta, kad asmuo negali būti užrakinamas savo gyvenamajame kambaryje.

Pagal Aprašo 4 priedo 12.1 papunktį turi būti užtikrinama, kad asmuo gali laikinai savo noru išvykti iš socialinės globos įstaigos svečiuotis pas globėją, rūpintoją, šeimos narius, artimuosius giminaičius ar pažįstamus švenčių dienomis, savaitgaliais ir ilgesniam laikotarpiui – iki 45 kalendorinių dienų per metus (dėl asmeniui svarbių priežasčių jo (globėjo, rūpintojo, šeimos narių ar artimųjų giminaičių) prašymu, pateiktu socialinės globos įstaigos nustatyta tvarka, gali būti nustatytas ir ilgesnis laikotarpis).

Aprašo 4 priedo 13.6 papunktyje numatyta, kad asmeniui, turinčiam specialiųjų poreikių, ar darbingo amžiaus asmeniui su negalia užtikrinta jo poreikiams pritaikyta aplinka, reikalinga kasdieniam gyvenimui bei paslaugoms gauti, taip pat užtikrintos galimybės lengvai judėti socialinės globos įstaigos teritorijoje ir patalpose, saugiai naudotis poilsio ir rekreacijos zonomis, esančiomis socialinės globos įstaigos teritorijoje. Be to, laisvam,

savarankiškam ir saugiam judėjimui užtikrinti socialinės globos namuose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, turi būti įrengti vertikalūs įrengti vertikalūs keltuvai (lifto tipo keltuvai) ir (ar) liftai, kurie yra pasiekiami tiesiogiai, nenaudojant jokių papildomų priemonių, išskyrus asmenines.

Dėl savarankiškumo užtikrinimo

Tarptautiniai standartai

Asmenų su negalia teisių konvencijos 19 straipsnyje įtvirtintas valstybių įsipareigojimas užtikrinti asmenų su negalia lygias teises gyventi bendruomenėje, lygias galimybes rinktis, be kita ko, savo gyvenamąją vietą ir su kuo jie (jos) nori gyventi, naudotis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis, tarp jų ir asmenine pagalba, būtina padėti gyventi ir integruotis į bendruomenę bei užkirsti kelią jų izoliavimui ir atskyrimui nuo bendruomenės.

Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas yra pabrėžęs, kad 19 straipsnyje kalbama apie visus asmenis su negalia: nei veiksnio apribojimas, nei reikalingos pagalbos poreikis negali paneigti ar apriboti asmenų su negalia teisės gyventi savarankiškai bendruomenėje.

Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas taip pat yra pastebėjęs, kad apgyvendinimas grupinio gyvenimo namuose ar net individualiuose būstuose nėra laikytinas gyvenimu savarankiškai taip, kaip tai suprantama pagal Žmonių su negalia teisių konvencijos 19 straipsnį, jeigu toks apgyvendinimas turi gyvenimo institucijoje elementų, pavyzdžiui, privalomas dalijimasis asistentais su kitais asmenimis, jokia ar nedidelė įtaka pasirenkant, kas gali suteikti pagalbą, izoliacija ir atskyrimas nuo savarankiško gyvenimo bendruomenėje, galimybių priimti kasdienius sprendimus nebuvimas, negalėjimas pasirinkti, su kuo gyventi, rutinos griežtumas nepriklausomai nuo asmeninės valios ir pageidavimų, identiškos užimtumo veiklos su kitais kartu gyvenančiais asmenimis, globėjiškas požiūris teikiant paslaugas, neproporcingas asmenų su negalia, gyvenančių toje pačioje aplinkoje, skaičius.

Jungtinių Tautų specialioji pranešėja asmenų su negalia teisių klausimais nurodė, kad 19 straipsnis taikomas visiems asmenims su negalia, nepriklausomai nuo jų amžiaus ar negalios pobūdžio.

Asmenų su negalia teisių konvencijos 26 straipsnyje įtvirtinta valstybių, šios konvencijos šalių, pareiga imtis priemonių, kad asmenys su negalia galėtų įgyti ir išlaikyti

didžiausią įmanomą savarankiškumą, visus fizinius, protinius, socialinius ir profesinius gebėjimus, taip pat būtų visiškai įtraukti į visas gyvenimo sritis ir jose dalyvautų.

Asmenų su negalia teisių konvencijos 29 straipsnyje įtvirtinta asmenų su negalia teisė veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis tiesiogiai ar per laisvai pasirinktus atstovus, be kita ko, galimybė, kaip rinkėjams, laisvai pareikšti savo valią ir šiuo tikslu prireikus jų prašymu leidžiant kitam, asmens su negalia pasirinktam asmeniui, padėti asmeniui su negalia balsuoti.

Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos 26 straipsnyje įtvirtinta asmenų su negalia teisė naudotis priemonėmis, užtikrinančiomis jų nepriklausomumą, socialinį bei profesinį integravimą ir dalyvavimą bendruomenės gyvenime.

CPT: socialinės globos įstaigose ypatingas dėmesys turi būti skiriamas resocializacijos programoms, skirtoms ruošti asmenis labiau nepriklausomam gyvenimui ir (ar) sugrįžimui pas savo artimuosius.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. Rec(2009)6 dėl senėjimo ir negalios 21 amžiuje 1 punkte atkreiptas dėmesys, kad asmenys su negalia nori gyventi savo gyvenimus su didžiausia įmanoma laisve ir autonomija tokioje aplinkoje ir gaudami tokias paslaugas, kurios prisidėtų, o ne trukdytų tokiam gyvenimui. Šios rekomendacijos 1.1 papunktyje pabrėžiama gyventojų teisės į pasirinkimą ir apsisprendimą užtikrinimo svarba, kuri gali būti apribojama tik išimtiniais atvejais ir esant labai griežtai apibrėžtomis aplinkybėmis. Šios rekomendacijos 1.7 papunktyje numatyta, kad nuolat turi būti vykdomas asmenų su negalia naujų įgūdžių mokymas, kuris jiems padėtų užtikrinti savarankiškumą.

Europos socialinės chartijos 23 straipsnio 1 dalies 2 punkto b papunktyje įtvirtinta pareiga globos įstaigoms, kurios teikia paslaugas pagyvenusiems žmonėms, imtis visų įmanomų priemonių, kad gyventojams būtų garantuojamos tinkamos globos sąlygos, gerbiant jų asmeninį gyvenimą, ir užtikrinama galimybė jiems (joms) dalyvauti priimant sprendimus dėl jų gyvenimo sąlygų šiose įstaigose.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Aprašo 4 priedo 6.3 papunktyje numatyta, kad asmuo pagal savo gebėjimus ir galimybes turi būti įtraukiamas į visų sprendimų, susijusių su jo gyvenimu socialinės globos įstaigoje, priėmimą. Asmeniui su negalia (išskyrus slaugomus asmenis) sudaromos sąlygos, įgalinančios asmenį viską, kas įmanoma, atlikti pačiam bei užtikrinti, kad jam būtų prieinamos bendruomenėje teikiamos paslaugos, kuriomis jis pageidauja naudotis.

Pagal Aprašo 4 priedo 6.4 papunktį asmens kasdienė veikla organizuojama ir buitinės paslaugos teikiamos taip, kad palaikytų, skatintų ir motyvuotų asmenį būti kuo savarankiškesnį – gamintis maistą savo reikmėms, tvarkytis gyvenamąjį kambarį ir kt. Asmeniui užtikrinama pagalba atliekant buitines, savitvarkos, saviraiškos funkcijas ir asmuo aprūpinamas priemonėmis, padedančiomis lavinti bei palaikyti dėl sveikatos būklės neturimus ar prarastus įgūdžius.
Aprašo 4 priedo 6.11 papunktyje numatyta, jog slaugomam asmeniui užtikrinamos oraus gyvenimo sąlygos pagal individualius poreikius – maitinimosi, kasdienės higienos pagalba ar kita reikalinga pagalba, sudaromos sąlygos bendrauti su kitais asmenimis.
Aprašo 4 priedo 6.12 papunktyje nurodyta, kad asmeniui, išskyrus slaugomus asmenis, turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti kuriant higienišką aplinką – jam pačiam tvarkyti ir prižiūrėti savo gyvenamąjį kambarį bei prižiūrėti (stebėti) bendrąsias socialinės globos įstaigos patalpas, jų švarą ir tvarką.
Aprašo 4 priedo 6.13 papunktyje numatyta, kad iš dalies savarankiškiems asmenims, padedant socialinės globos įstaigos darbuotojams, užtikrinama galimybė naudotis buitėmis skalbimo mašinomis, sudarytos sąlygos asmeniui pačiam skalbti ir išsidžiovinti savo drabužius.
Pagal Aprašo 4 priedo 9.3 papunktį, asmeniui pagal jo savarankiškumo lygį, galimybes ir pageidavimus turi būti sudarytos sąlygos užsiimti maisto savo poreikiams ruošimu, stalo serviravimu ar panašia veikla, o 4 priedo 9.5.4 papunktyje nurodyta, kad socialinės globos namuose turi veikti virtuvėlės, kuriose iš dalies savarankiški asmenys su darbuotojų pagalba gamina maistą sau bei valgo.
Pagal Aprašo 4 priedo 9.1 papunktį, asmuo turi gauti jo fiziologinius poreikius ir sveikatos būklę atitinkantį reikiamą kiekį energetinių verčių bei kaloringumo turintį maitinimą, įvertinus jo individualius poreikius: būtinumą gauti dietinį maitinimą ir, esant galimybėms, atsižvelgiant į asmens pageidavimus.
Aprašo 4 priedo 9.5.2 ir 9.5.3 papunkčiuose nurodyta, jog asmuo jam suprantama forma turi turėti galimybę iš anksto pateikti pageidavimus dėl maisto produktų ar patiekalų asortimento, į kuriuos, esant galimybei, yra atsižvelgiama, taip pat yra paisoma asmens teisės pasirinkti, atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę ir savarankiškumą, kur asmuo pageidauja valgyti – savo kambaryje ar bendroje valgykloje.
Aprašo 4 priedo 9.4 papunktyje numatyta, jog asmeniui, kuris pats negali savarankiškai pavalgyti, užtikrinama individuali, diskretiška personalo pagalba valgant. Socialinės

globos įstaigoje toks asmuo turi būti aprūpintas specialia įranga, padedančia jam pavalgyti. Socialinės globos įstaiga taip pat užtikrina, kad kiekvienam maitinimo režimo laiku pagalbos reikalaujančiam asmeniui būtų priskirtas pagalbą valgant teikiantis asmuo.

Aprašo 4 priedo 9.2 papunktyje pabrėžta, kad paslaugų gavėjui turi būti sudarytos sąlygos bet kuriuo paros metu, esant poreikiui, išgerti šiltos kavos, arbatos ar vandens.

Aprašo 4 priedo 6.14 papunktyje nurodyta, kad asmeniui, atsižvelgiant į jo savarankiškumo lygį, motyvaciją ar specifinius poreikius (dėl terapijos), sudarytos galimybės socialinės globos įstaigoje auginti naminį gyvūną (pvz., katę, šunį, žuvytes akvariumuose) ir juo rūpintis.

Aprašo 4 priedo 10.6 papunktyje numatyta, kad asmens pinigai, turtas, dokumentai įtraukiami į apskaitą, naudojami ir saugomi pagal socialinės globos įstaigos patvirtintą gyventojų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos aprašą, kuris užtikrina geriausius asmens interesus.

Dėl užimtumo užtikrinimo

Tarptautiniai standartai

Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 15 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė dalyvauti kultūriniame gyvenime.

Europos Tarybos Europos socialinės chartijos 23 straipsnyje nustatyta, kad kiekvienam socialinės globos įstaigose paslaugas gaunančiam vyresnio amžiaus asmeniui turi būti užtikrinta, be kita ko, galimybė dirbti ir gauti informaciją, dalyvauti kultūrinėje bei socialinėje veikloje.

Asmenų su negalia teisių konvencijos 30 straipsnyje numatyta valstybių pareiga užtikrinti asmenų, turinčių negalią, dalyvavimą kultūriniame gyvenime, aktyvų poilsį, laisvalaikį ir fizinį aktyvumą imantis visų atitinkamų priemonių, kad jie (jos) turėtų galimybę prieinamomis formomis: pasinaudoti kultūrine medžiaga; žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius; dalyvauti kultūriniuose renginiuose ar gauti kultūros paslaugas, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo paslaugas, ir, kiek tai yra įmanoma, lankyti paminklus ir nacionalines kultūros vertybes; lavinti ir panaudoti savo kūrybines, menines ir intelektines galias ne tik jų pačių labui, bet ir visai visuomenei turtinti; dalyvauti rekreacinėje, laisvalaikio ir sporto veikloje, skatinant ir raginant negalią turinčius asmenis kuo plačiau dalyvauti bendro profilio sporto veikloje

visais lygmenimis; gauti paslaugas asmenų, organizuojančių rekreacinę, turizmo, laisvalaikio ir sporto veiklą.

EŽTT savo sprendimuose yra pabrėžęs, kad, kai grupinė veikla socialinės priežiūros įstaigų gyventojams nėra tinkama, net ir trumpam laikotarpiui per dieną jiems turėtų būti pasiūlyta individuali veikla. Visų pirma, individuali veikla ir socializacija turėtų būti prieinama gyventojams, kurie negali pakilti iš lovos. EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad, kai socialinės globos įstaigoje yra riboto judumo asmenų, įstaigos darbuotojų negebėjimas organizuoti jiems (joms) socialinės veiklos gali pažeisti tokių gyventojų teisę į privatų gyvenimą. Be to, tam tikros aplinkybės, kai prie lovos prikaustyti gyventojai negali palikti savo kambario be aplinkinių pagalbos ir ilgą laiką lieka be jokios galimybės bendrauti su kitais asmenimis, gali sudaryti prielaidas teisės nebūti kankinamam ir nepatirti kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio pažeidimams atsirasti.

EŽTT 2015 m. spalio 29 d. sprendimas byloje *Mathew prieš Nyderlandų Karalystę*

EŽTT 2003 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje *Van der Ven prieš Nyderlandų Karalystę*.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Aprašo 4 priedo 2.2–2.3 papunkčiuose numatyta, kad socialinės globos įstaigoje turi būti įvertinti visi, be kita ko, asmens laisvalaikio organizavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo, specialieji ir kiti poreikiai, atsižvelgiant į asmens gebėjimus, gabumus, silpnąsias savybes, situaciją šeimoje, socialinę riziką, negalią ir kitus individualius ypatumus. Be to, vertinant asmens poreikius, turi dalyvauti visi reikalingi specialistai, pats asmuo ir (ar), esant poreikiui, asmens globėjas, rūpintojas, kiti šeimos nariai ir (ar) artimieji giminaičiai, ir visa tai privaloma užfiksuoti asmens byloje pridedamuose dokumentuose. Atsižvelgdama į įvertintų asmens konkrečių paslaugų, pagalbos poreikius, vertindama asmens individualias savybes bei ypatumus, socialinės globos įstaiga turi įsivertinti savo galimybes suteikti asmeniui reikalingas paslaugas.

Vadovaujantis Aprašo 4 priedo 2 punktu, kiekvienam socialinės globos įstaigų paslaugų gavėjui pagal įvertintus poreikius turi būti sudaromas Individualus planas. 4 priedo 2.6 papunktyje numatyta, kad, pagal galimybes, turi būti užtikrintas paties asmens ar jo globėjo, rūpintojo, kitų šeimos narių ar artimųjų giminaičių dalyvavimas sudarant, peržiūrint ir tikslinant Individualų planą. Į jų nuomonę kiek įmanoma turi būti atsižvelgta, žymos apie tai užfiksuotos Individualiame plane.

Vadovaujantis Aprašo 4 priedo 3.1 ir 3.2 papunkčiais, Individualus planas turi būti peržiūrimas ir tikslinamas ne rečiau kaip 1 kartą per metus, o atsiradus naujoms, su

asmens sveikatos būkle ar naujais asmens poreikiais bei įgūdžiais susijusioms aplinkybėms, iškart po šių aplinkybių atsiradimo. Peržiūrėtame ir patikslintame Individualiame plane turi būti pateikti ir įvertinti socialinės globos teikimo laikotarpiu pasiekti rezultatai, asmens paslaugų poreikių pokyčiai bei numatytos naujos priemonės, susijusios su šių poreikių tenkinimu.

Dėl psichologinių paslaugų prieinamumo

Tarptautiniai standartai

Jungtinių Tautų Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas yra pažymėjęs, jog valstybės, Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto šalys, yra įsipareigojusios užtikrinti lygias jų jurisdikcijoje esančių asmenų galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugas, kurios sietinos ir su asmens emocinės (psichologinės) gerovės užtikrinimu. Priemonės, kurių valstybės imasi šiam įsipareigojimui tinkamai įgyvendinti, turi apimti, be kita ko, asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo ir jų kokybės užtikrinimą. Šios paslaugos turi būti prieinamos visiems, ypač pažeidžiamoms grupėms, įskaitant senyvo amžiaus asmenis ir žmones su negalia.

CPT yra pažymėjęs, kad socialinės globos įstaigose turėtų dirbti pakankamas skaičius specializuotų darbuotojų, išmokytų vykdyti gyventojų poreikius atitinkančią reabilitacinę ir terapinę veiklą, įskaitant psichologus.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Aprašo 4 priedo 2.4 papunktyje numatyta, kad Individualiame plane numatant, kokiomis priemonėmis bus siekiama socialinės globos uždavinių įgyvendinimo, detalizuojamos paslaugos, įskaitant psichologines, kurios turi būti teikiamos arba organizuojamos asmeniui, periodiškai peržiūrimi Individualūs planai ir juose pažymimi pokyčiai, pasiektas rezultatas, numatomi tolesni veiksmai, kad būtų pasiekti užsibrėžti tikslai ir uždaviniai, trumpas Individualaus plano įgyvendinimo proceso aprašymas ir kita.

Aprašo 4 priedo 7.4 papunktyje numatyta, kad socialinės globos įstaigos personalas, esant poreikiui, turi padėti socialinės globos įstaigoje gyvenančiam asmeniui kontroliuoti elgesį stresinėse situacijose, patiriant ar išgyvenant krizes, netektis, tarpininkauti sprendžiant iškilusius konfliktus ar mažinant emocinius išgyvenimus, siūlyti specialistų pagalbą, pagalbos sau grupes, susitikimus su artimaisiais. Žymos apie tai turi būti užfiksuotos Individualiame plane ar kituose asmens byloje pridedamuose dokumentuose. Personalui turi būti sudarytos galimybės įgyti naujų žinių ir gilinti turimas žinias, kaip elgtis su senyvo amžiaus ar negalią turinčiu asmeniu nelaimingų įvykių, stresinių situacijų ir pan. atvejais bei po jų.

Pagal Aprašo 4 priedo 18.2 papunktį įstaigoje užtikrinamas tvarkingas su asmeniu susijusios informacijos ir dokumentų kaupimas jo byloje bei joje esančios informacijos (įskaitant asmens duomenis) konfidencialumas. Socialinės globos įstaigoje tiesiogiai su senyvo amžiaus asmeniu ar su darbingo amžiaus asmeniu su negalia (tarp jų ir su sunkią negalią turinčiu) dirbantis personalas informacijos konfidencialumo užtikrinimą yra patvirtinę raštiškais pasižadėjimais, kuriuose nurodytos personalo pareigos, vardas, pavardė, gimimo metai, šiame papunktyje minimas pasižadėjimas.

Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų sąrašo, patvirtinto socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. A1-317 „Dėl Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų sąrašo patvirtinimo“ 10.4 papunktyje nurodyta, kad ilgalaikę (trumpalaikę) socialinę globą senyvo amžiaus asmenims ir suaugusiems asmenims su negalia teikiančiose įstaigose, kuriose yra normatyvai: iki 100 gavėjų, turi būti skiriama 0,5–1 etato psichologo pareigybė. Darbo laiko sąnaudų normatyvuose taip pat numatyta, jog psichologų paslaugos asmenims gali būti organizuojamos ir nesteigiant šių pareigybių įstaigoje.

Dėl fizinio suvaržymo priemonių taikymo, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimo

Tarptautiniai standartai

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 5 straipsnyje įtvirtinta pamatinė nuostata, jog niekas negali būti kankinamas arba patirti žiaurų, nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti 50 taip baudžiamas. Ši nuostata vėliau buvo pakartota ir EŽTK 3 straipsnyje bei Jungtinių Tautų Konvencijoje prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą.

Pagal Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 12 straipsnį valstybės, šio pakto šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichikos sveikatą.

Asmenų su negalia teisių konvencijos 16 straipsnio 1, 2 ir 4 dalyse numatytas šios konvencijos šalių įsipareigojimas imtis priemonių asmenims su negalia apsaugoti nuo bet kokios formos išnaudojimo, smurto ir prievartos, įskaitant susijusių su lytimi. Pažymėta atitinkamos pagalbos ir paramos formų pagal lytį ir amžių, be kita ko, asmenims su negalia teikimo svarba, įskaitant informacijos teikimą ir švietimą apie tai, kaip išvengti, atpažinti ir pranešti apie išnaudojimo, smurto ir prievartos atvejus. Taip pat numatyta pareiga imtis visų atitinkamų priemonių asmenų su negalia, tapusių bet kokios

formos išnaudojimo, smurto ar prievartos aukomis, fizinei, pažinimo ir psichologinei būklei atkurti, reabilitacijai ir socialinei reintegracijai, įskaitant apsaugos paslaugų teikimą.

Suvaržymo priemonių, tokių kaip fizinio suvaržymo, mechaninio suvaržymo, cheminio suvaržymo (t. y. prievartinis vaistų teikimas siekiant kontroliuoti gyventojo elgesį), ir izoliacijos naudojimui socialinės globos įstaigose **CPT** taiko tuos pačius standartus kaip ir psichiatrijos įstaigoms.

Pagal CPT kiekvieną suvaržymo priemonių panaudojimą visada turi aiškiai nurodyti gydytojas, atlikęs individualų įvertinimą, arba apie suvaržymo priemonių panaudojimą turi būti nedelsiant pranešta gydytojui, kad šis pritartų. Gydytojas turėtų kuo greičiau apžiūrėti atitinkamą pacientą. Jei pacientai izoliuojami, personalo narys gali būti už paciento kambario (arba gretimame kambaryje su jungiamuoju langu) su sąlyga, kad pacientas gali visiškai matyti personalo narį, o personalo darbuotojas gali nuolat stebėti ir girdėti pacientą. Vaizdo stebėjimo kameros negali pakeisti nuolatinio personalo buvimo. Patalpa, kurioje pacientai izoliuojami, turėtų būti specialiai tam skirta. Ji turėtų užtikrinti paciento saugumą ir suteikti atitinkamam pacientui raminančią aplinką.

CPT yra pažymėjęs, kad suvaržymo priemonės, be kita ko, visada turėtų būti taikomos laikantis teisėtumo, būtinumo, proporcingumo ir atskaitomybės principų, taip pat jog asmenų suvaržymas yra tik krašutinė priemonė, taikoma siekiant išvengti žalos jiems (joms) patiems ar kitiems, kuri visada turėtų būti naudojama kuo trumpesnę laiką tarpą. Išsisprendus kritinei situacijai, dėl kurios buvo pritaikytas suvaržymas, asmuo turėtų būti nedelsiant paleistas. CPT taip pat akcentuoja, jog suvaržymo priemonės taikomos dėl saugumo ir neturi jokio terapinio pagrindo, be to, jos niekada neturėtų būti naudojamos bausmės pagrindu ar dėl personalo patogumo, trūkumo ar siekiant pakeisti tinkamą priežiūrą ar gydymą.

CPT taip pat yra pažymėjęs, kad socialinės globos įstaigos personalas turėtų būti atidus gyventojų elgesiui ir būti pasiryžęs bei tinkamai išmokytas prireikus įsitraukti. Be to, turėtų būti imamasi tinkamų priemonių dėl ypač pažeidžiamų gyventojų, pavyzdžiui, pasirūpinant, kad jie (jos) nebūtų apgyvendinti ar palikti vieni su gyventojais, kurie elgiasi ar yra linkę elgtis agresyviai.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Pagal **Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo** (toliau – PSPĮ) 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento (toliau – pacientas) teisių apsaugos principą, asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugos

teikiamos tokiomis sąlygomis, kuriomis mažiausiai varžomos pacientų galimybės įgyvendinti savo teises ir tenkinti savo poreikius. PSPĮ įtvirtintos hospitalizuoto paciento teisės gali būti ribojamos, jeigu kyla reali grėsmė, kad jis savo veiksmais gali padaryti esminės žalos savo ir (ar) aplinkinių sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui. Teisių ribojimai įrašomi į medicinos dokumentus, nurodant jų taikymo trukmę, kuri nustatoma atsižvelgiant į paciento psichikos būklę.

Pacientų judėjimo laisvė gali būti ribojama taikant fizinio suvaržymo priemones rankomis (žmogaus kūno jėga), specialiomis fizinio suvaržymo priemonėmis ar izoliuojant pacientą atskiroje patalpoje, kai pacientas yra hospitalizuotas arba jam teikiama būtinoji pagalba ir yra bent vienas iš šių pagrindų: 1) siekiant apsaugoti patį pacientą nuo galimos žalos savo sveikatai ar gyvybei; 2) siekiant apsaugoti asmens sveikatos priežiūros įstaigos personalą, kitus pacientus ir kitus asmenis nuo paciento galimos padaryti žalos jų sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui, taip pat nuo galimos padaryti žalos asmens sveikatos priežiūros įstaigos turtui (PSPĮ 9 str. 4 ir 5 d.). Fizinio suvaržymo priemones skiria tik gydytojas psichiatras (arba gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras; toliau – gydytojas psichiatras), išskyrus atvejus, kai fizinio suvaržymo priemonės būtina taikyti nedelsiant – šiuo atveju sprendimą taikyti fizinio suvaržymo priemones gali priimti psichikos sveikatos slaugytojas arba greitosios medicinos pagalbos asmens sveikatos priežiūros specialistas tol, kol atvyks gydytojas psichiatras arba pacientas bus pristatytas į psichikos sveikatos priežiūros įstaigą, kad gydytojas psichiatras įvertintų jo (jos) psichikos būklę. Fizinio suvaržymo priemonių taikymo metu turi būti periodiškai, bet ne rečiau kaip kas 1,5 valandos, vertinamas jų būtinumas. Nustačius, kad nebėra numatytų fizinio suvaržymo priemonių taikymo pagrindų, jų taikymas nutraukiamas. Į paciento medicinos dokumentus įrašoma apie jo psichikos būklę, iš kurios nuspręsta, kad yra numatytas pagrindas taikyti fizinio suvaržymo priemones, taip pat taikomas fizinio suvaržymo priemones ir jų taikymo trukmę. Fizinio suvaržymo priemonės taikomos sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka (PSPĮ 9 str. 4 d.).

Pagal [Lietuvos medicinos normą MN 22:2020, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro 2014 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. V-714](#), psichikos sveikatos slaugytojai, be žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kuriuos turi būti įgijęs bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją turintis specialistas, teisės aktų nustatyta tvarka įgijęs psichikos sveikatos slaugos specializaciją, be kita ko, papildomai turi žinoti psichotropinių vaistų grupes, jų veikimo mechanizmus, farmakologines sąveikas, skyrimo indikacijas, kontraindikacijas bei atsargumo priemones; turi išmanyti psichikos sveikatos slaugos proceso ypatumus

esant ūminiams psichikos sutrikimams, ūmioms psichozėms. Taip pat pagal kompetenciją atpažinti ūminės psichozės būsenos pacientą ir įtarti tikėtiną grėsmę paties paciento ar aplinkinių žmonių sveikatai, gyvybei ar turtui bei atpažinti agresyvų, sujaudintą, potencialiai pavojingą psichikos sutrikimų turintį pacientą ir numatyti elgesio su juo taktiką (12.1.8, 12.2.2.1, 12.3.8 ir 12.3.9 p.).

Pagal Aprašo 4 priedo 4.6 papunktį turi būti užtikrinta asmens apsauga nuo smurto, išnaudojimo, diskriminacijos, prievartos, įžeidinėjimų dėl savo rasės, religijos, negalios, socialinės padėties, pilietybės, sveikatos būklės, asmeninių savybių ir kita. Siekiant užtikrinti asmens saugumą, visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais ar asmens teisių pažeidimais, socialinės globos įstaigos nustatyta tvarka registruojami, analizuojamos juos sukėlusios priežastys bei priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje.

Pagal Aprašo 4 priedo 7.4 papunktį, esant poreikiui, asmeniui, be kita ko, turi būti padedama kontroliuoti elgesį stresinėse situacijose, patiriant ar išgyvenant krizes, netektis, tarpininkaujama, kad būtų išspręsti konfliktai ar sumažinti emociniai išgyvenimai, siūlant specialistų pagalbą, pagalbos sau grupes, susitikimus su artimaisiais. Personalui turi būti sudarytos galimybės įgyti naujų žinių ir gilinti turimas žinias, kaip elgtis su senyvo amžiaus ar negalią turinčiu asmeniu nelaimingų įvykių, stresinių situacijų ir pan. atvejais bei po jų.

Pagal Aprašo 4 priedo 10.9 ir 10.10 papunkčius, be kita ko, asmuo turi būti supažindintas su savo teise kreiptis į socialinės globos įstaigos administraciją, personalą ar institucijas už socialinės globos įstaigos ribų dėl įvykusios ar galimos fizinės, psichologinės, materialinės ar finansinės, seksualinės prievartos, diskriminacijos ar kitų asmens teisių pažeidimų. Asmens kreipimosi teisė neturi būti varžoma ir asmuo turi būti su tuo supažindintas. Asmeniui turi būti užtikrinta, kad, be kita ko, tais atvejais, kai jo (jos) veiksmai kelia pavojų jam pačiam ir kitiems, asmens saugumo interesais naudojamos priemonės nepažeidžia jo teisių ir jo teisėtų interesų.

Aprašo 4 priedo 17.3 papunktyje numatyta, jog personalas turi turėti konfliktinių situacijų valdymo žinių ir žinoti, kad įstaigoje asmenų priverstinio izoliavimo procedūros, intensyvaus stebėjimo kambarių įrengimas, gydytojų nepaskirtų medikamentų siūlymas gyventojams ir kitos priverstinės priemonės asmeniui negali būti taikomos, o pagal Aprašo 4 priedo 17.4 papunktį personalo ir asmens santykiai grindžiami abipusės pagarbos, tarpusavio supratimo ir susitarimo principais. Personalas profesionaliais

veiksmams turi sugebėti užtikrinti asmens saugumą bei orumo išsaugojimą tais atvejais, kai asmens veiksmai kelia pavojų jam pačiam ir kitiems, šalia esantiems.

Pagal Aprašo 4 priedo 19.3 papunktį personalas periodiškai (atsižvelgiant į pareigybę ir vykdomas funkcijas) turi būti instruojamas ar tobulinama profesinė jo kompetencija saugos ir sveikatos darbe klausimais. Socialinės globos įstaiga turi būti sudariusi sveikas ir saugias darbo sąlygas bei aprūpinusi personalą būtiniausiomis priemonėmis, reikalingomis personalo sveikatai apsaugoti, perkelti asmenį iš vienos vietos į kitą, keičiant asmens padėtį ar kryptį, padedant asmeniui atsistoti, ir paslaugoms asmenims, turintiems specialiųjų poreikių, ar asmenims su negalia (įskaitant asmenis, turinčius sunkią negalią arba linkusius į agresiją ar saviagresiją) saugiai teikti (pvz., mobiliaisiais pagalbos iškvietimo įrenginiais, kad prireikus būtų galima iškviešti papildomą personalą).